

Bibliothecae Pestiensis
Scholarum Piarum

Pluteus

Gradus

Series

Nrus.

P. qu. 31.

N.6.

P16/6/82

P. II. 1275.

R. 130

PRO CULTU
LITTERARUM
I N
H U N G A R I A .

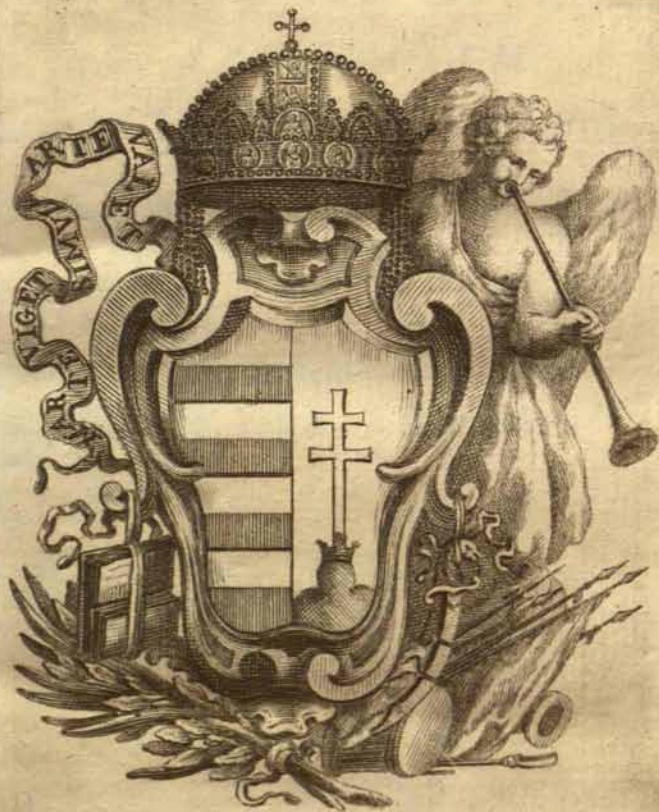
G. V. B.

PRO CULTU
LITTERARUM

HUNGARI

A budapesti kongresszusi
8074 sz.
ház könyvtára

PRO CULTU
LITTERARUM
IN HUNGARIA

VINDICATIO.

PRO CUSTODIA
LITTERARUM
IN HUNGARIA

D. T. 1275.

VINDICATIO

PRO CULTU
LITTERARUM

Bibliothecae IN Pestiensis

HUNGARIA

AC SPECIATIM

Civitate Dioecesique Nitriensi

VINDICATIO

Scholarum INNOCENTII a D. THOMA *Piarum* AQUINATE

Clerici Regularis SCHOL. PIARUM.

Inde Genere, Patria, & Domicilio.

ROMAE M. DCC. XLIII.

EX TYPOGRAPHIA JOANNIS ZEMPEL AUSTRIACI
Superiorum Facultate.

PRO CULTU
LITTERARUM

- Debet cariorem esse Patriam nobis ,
quam nosmetipsos : (a) ac nos , id quod ma-
xime debet , Patria nostra delectet . Cujus
rei tanta est vis , tanta natura , ut Ithacam
in asperissimis saxis , tanquam nidulum assi-
xam , Sapientissimus Vir (b) Immortalitati
anteponeret . (c) Quoniam autem omnibus ,
qui Patriam conservaverint , adjuverint , au-
xerint , certus in Coelo sit , ac definitus lo-
cus , ubi Beati aevo sempiterna fruantur ;
(d) In So. (d) pro ea proinde mori , & huic nos totos
cap. 3. dedere , & in ea omnia nostra ponere , &
(e) De Leg. quasi consecrare debemus (e) .
pag. 170.*

Excellentissimo, ac Illustrissimo COMITI,

ANTONIO GRASSALCOVICIO,

REGIORUM JUDICIORUM IN HUNGARIA PRAESIDI;

Virtute, & Eruditione ornatissimo;

INNOCENTIUS • D. THOMA AQUINATE

Salutem, & Felicitatem.

Tsi plerisque omni-
bus, Lucubrationes

Partusque ingenii cuiquam dicaturis, complures inter Patronos, ac Fautores, delectum quemdam facere, huic proinde prae altero gratifi-

cari, sit integrum, atque etiam liberum; ego nihilominus necessitate quodammodo (illa quidem felice, atque propitia) compellor, hunc meum qualemcumque, ac certe properatum LABOREM, TIBI inscribere, ac devovere COMES EXCELLENTISSIME. Causæ siquidem, & argumenta id ipsum faciendi, quemadmodum frequentia sunt, & in primis congrua; ita multiplici veluti vinculo, adeo fane obligant, ut alio spectare, aut divertere, vix, ac ne vix quidem liceat. Quamquam, alias, non tam unquam in animum non induxerim hujusmodi TIBI gratificandi occasionem ullo modo defugere; quam immo ambiverim illam, atque percuperim. Itaque rationum, queis pertrahor, OPERAM hancce meam NOMINI TUO quasi consecrare, una fortasse, eaque haud postrema nonnullis videri

deri possit, quod, cum NECESSITUDINIS
ego nexu TIBI sim conjunctus (quod
equidem singulari duco gloriae) de-
ceat, referatque plurimum, PARTUM
hunc nostrum, utique ex hujusmo-
di conjunctione ad TE propius, ac
jure pertinentem, TUAS continuo in
manus, gremiumque deferri. At
vero, utut existiment alii; mihi ta-
men non modo non peculiaris, at
fatis etiam communis videtur causa
ista; quin immo a studio, & privata
quadam affectione profecta: quae Na-
turae potius propensionem, quam so-
lidum Rationis Judicium, consequi
(ut plurimum) consuevit.

Quocirca, quibusnam aliis, eis
videlicet longe magis particularibus,
& uni praesenti intento propriis mo-
mentis adducar, en retego, atque
aperio. Quid enim? nunquid ego
HUNGARIAE, ac speciatim PROVINCIAE,

CIVITATISQUE NITRIENSIS LITTERARUM, ac
LITTERATORUM VINDICATIONEM destinato
non susceperim? immo inprimis,
immo maxime. Quocirca sub manu
res est, de qua quaerimus: jamque
concludi omnino necesse est, Opus
hoc ipsum TUO sub PATROCINIO publica-
ri oportere. An quippe non TU HUNGA-
RUS? non TU etiam LITTERATUS? & Illu-
stris quidem longe admodum; atque
LITTERATORUM nostratium facile pri-
mus. An TU demum e PROVINCIA,
sive COMITATU NITRIENSI non sis? im-
mo vero DECUS illius praecipuum,
ORNAMENTUMQUE. An TU tandem po-
litiore omnibus LITTERAS, quibus tan-
topere excellis, in CIVITATE NITRIEN-
SI, in amplissimis illis, atque pluri-
mum frequentatis SCHOLIS NITRIENSI-
BUS, inde ab infimis Elementis non
didiceris? immo vero, quemadmo-
dum TUTE istud cum voluptate per-
saepe.

saepe memoras; ita illae majorem in modum gratulantur, TE talem ab eis, tantumque DISCIPULUM fuisse institutum. Atque sibi merito, neque sine jubilo vendicant, id, quod dicitur: *Praestantiam* (nimirum) *Discipuli, laudem esse Magistri*. Praesertim, cum insignem Tui expectationem, quam eis faciebas (ingenii felicitate, comique, & ad honestum quidlibet, decorumque flexili, ac ipsius quasi Virtutis manibus efficta indole) adeo profecto expleveris, ut operam illae, oleumque, haud unquam utilius, ac honorificentius infumserint.

TIBI proinde praesentem HUNGARICARUM LITTERARUM VINDICATIONEM, TIBI ante omnes dicari, plane oportere, quisque videt. Utpote, qui HUNGARUS, & LITTERATISSIMUS quidem; qui doctae PROVINCIAE NITRIENSIS Indige-

* * dige-

digena; qui HUNGARICARUM juxta atq;
NITRIENSIIUM SCHOLARUM olim STUDIOSUS,
nunc MECOENAS. Quem (scilicet) prae-
stantissimae LITTERAE, quas toto Pectore
haulisti, ad summa OPUM HONORUMQUE
provexere. Quotus enim quisque est
in PATRIA nostra, qui nesciat, hone-
sto TE quidem, atque Nobili Loco
natum; tamen multum admodum,
remoto ab eo *Splendoris, ac Digni-
tatis Culmine*, ab eo *Gradu* subli-
missimo, quem (GENUS TUUM prae-
tervectus) magnis quasi passibus,
& quibusdam volatibus, incendisti,
infedisti? Ecquid autem (Mortalium
felicissimo, sed etiam meritissimo)
ecquid vires alasque addidit? quid
illud fuit, quod fere unicum, tant-
opere extulit? adlevavit? egregiae
utique LITTERAE, atque insignis TUA
ERUDITIO.

Posteaquam enim mansuetiori-
bus

bus DISCIPLINIS , ac reconditae PHILO-
SOPHIAE Cognitionibus , probissime
excultus , JURIS quoque PATRI , ac
CIVILIS optimam notitiam accepisses ,
Causas agere , orareque coeperas ad-
modum juvenis , & annis unde-
viginti paullo major . Mox autem ,
tum & magis in dies ac magis , prae-
cellentis , minimeque vulgaris PE-
RITIAE laude , passim , & ultra caete-
ros inclarescebas . Jamque TE PRINCI-
PES VIRI , jamque TE PRAESULES maximi ,
& OPTIMATES praecipui , pro suo AD-
VOCATO non tam adsciscebant , quam
prenfabant , immo raptabant . Id-
quod sane non poterat non ad-
vertere immortalem HUNGARORUM RE-
GEM , ROMANORUMQUE IMPERATOREM , CA-
ROLUM VI. qui TUI obtinendi jure po-
tior , *Regiarum Te Causarum DIRE-*
CTOREM , supremumque MAGISTRUM ,
paucis post diebus jussit . Quo (sci-

licet) *Causas Regias* in quovis Foro cum potestate ageres; quo praeterea, quaecumque pro aequitatis, doctrinaeque, & experientissimae industriae ratione posses, in *Fiscum Regium* referres.

At, superasti propediem vota, opinionemque Maximi PRINCIPIS. Atque adeo, per honorifica ille, per amplaque hujusmodi Provincia, amplio-rem LITTERATURAM, habilitatemq; TUAM esse (non vane) ratus, *Summum* TE REGII TRIBUNALIS PRAESIDEM constituit non multo post tempore. Qui nimirum universi Regni *Causas* cognosceres, iudicium de illis statueres, sententiam pronuntiaries. Qui simul (cum res ferret) solemnibus quoque totius REGIONIS NOBILIUM COMITIS praeesles. Functus praesigni adeo, sed vero etiam intricatissimo MUNERE, functus (inquam) es Annos facile

cile quatuordecim , ea dexteritate , prudentia , perspicacitate ; atque in primis aequitate ; ut neque in *Judicium Vocantibus* , neque *Vocatis* , unquam deesses . Dares etiam plurima consultissimi , & incorrupti JUDICIS documenta , quae mirarentur omnes , atque vix caperent : nihil autem committeres eorum , ob quae , aut fuggillando , aut querulando , oblique de TE existimarent . Quippe qui cunctis continenter eras affabilis , perbenignus , ac propemodum mel-leus ; uni INJUSTITIAE asper , torvusq; , & inexorabilis .

Quis demum satis explicet circumspeditionem accurratam , atque procul , & circumquaque spectantem ? Quis consilium providum ac sublime ? quis animi moderationem haud satis depraedicandam ? qua semper quidem alias , sed vero maximè
nupe-

nuperis in REGNI Comitibus fuisti, cum de Coronatione MAGNANIMAE MARIAE TERESIAE AUSTRIACAE, aliisque maximae Curae, ac Providentiae NEGOTIIS, agi coeptum fuit, atque tractatum deinceps? Equidem, nil mihi videor insolentius dicturus, si dixerim, omnem tum confertissimam illam, ac delectissimam, magnisque animis, & intelligentia vividam, NOBILIUM multitudinem, ab ore TUO pependisse. Increvit proinde, quantum maxime poterat, increvit sane occasione illa DOCTRINAE TUAE, atque Prudentiae inusitatae FAMA, & EXISTIMATIO. Qua etiam propter accessit PRAEMIUM perinsigne, ac praeclarissimum. Ecce enim dum haec pagellis illino, perlatum ad me est, TE nobilissimam in COMITUM Conditionem, sive Summorum in REGNI PRIMORUM Consortium, Ordinemq; ab Serenissima REGINA relatum esse

esse nuperrime : atq; paullo ante , IN-
TIMUM STATUS CONSILIARIUM declaratum ,
& insolito plausu evulgatum fuisse .
Quod equidem nostratum NOBILIUM
nemini uni , tota retro aetate accidisse,
reminiscimur. Huc TE igitur optimae
LITTERAE in HUNGARIA tractatae, inq; CI-
VITATE NITRIAE potissimum, inq; SCHOLIS
Loci istius a praecclaris Magistris pro-
bissima ratione traditae , & TUA de-
mum industria plurimum adauctae; huc
TE tandem HUNGARICAE LITTERAE pro-
vexere . Ut sane , quo TE amplius , vel
quemquam alium egregie Litteratum
provehere possint , vix habeant.

At siquidem , magnificentissima
cum REGINA nostra , MARIA TERESIA ,
REGNI BOHEMIAE Diadema in URBE PRA-
GENSI propediem receptura , sis profe-
cturus , (unus utpote ex designatis
OPTIMATUM praecipuis) jamq; omnino
in procinctu stes , haud velim (ultra)
mo-

moras TIBI neçtere. Perge *Faustis Avi-*
bus; atque illic etiam, in illo vide-
licet VIRORUM PRINCIPUM spectatissimo
CONVENTU, ostende atque perhibe (id-
quod facturum TE esse nullus ambigo)
illic (inquam) etiam ostende, HUN-
GARIAE LITTERATUM, LITTERATUM TE esse
NITRIENSEM. Vale, & vade prospere;
OPELLAMQ; nostram, aliquam videlicet
impedimentorum particulam, TECUM
fumere dignare: nec non taedii levan-
di gratia nonnunquam per viam inspi-
ce, lectita interdum. Ita vero maximum
Operae pretium reddidisti. Vale ite-
rum; meque Conjunctione devinctum,
at magis etiam addictum officiis, in
Tuis numera. Dabam ROMAE postrid.
Cal. Apr. MDCCXLIII.

CENSURA ET FACULTAS ORDINIS.

JUSSU Reverendissimi P. N. Generalis Præpositi legi
VINDICATIONEM, quam nuper pro CULTU LITTERARUM
IN HUNGARIA, conscripsit R. P. Innocentius a D. Tho-
ma Aquinate, Clericorum Regul. Sch. Piarum Assistens
Generalis: Ex qua non modo florentissimi illius Regni
studium & Doctrina, mirum in modum elucent; sed
Authoris quoque singularis Eruditio, & eximia erga suos,
ac Patriam Charitas inclarescit, *qua Homini nihil charius,
nihil jucundius esse debere*, Tullius affirmavit. Quae ve-
ro ibi ab Authore afferuntur rationes, & argumenta ad
vindicanam PATRIAE Litteraturam, ac Decus; adeo
firma sunt & luculenta, ut de iis ambigere, perinde sit,
atque in meridiana luce umbras inquirere. Itaque minime
vereor, ut Opus adeo solidum & eruditum, non solum
ipsimet HUNGARIAE, sed toti quoque Orbi Litterario
maxime probetur; Cum revera parvi aestimandum non
sit id, quod VERITATIS Triumphum, PATRIAE De-
fensionem, & LITTERARUM Gloriam complectitur. Ita
censeo Romæ in Collegio Nazareno Kalend. Mar-
tii, CIO. IDCC. XLIII.

*Paulinus a S. Joseph, de Clericis Sch. Piarum,
in Romana Sapientia Publicus Professor, &
Ordinis Schol. Piarum Assistens Generalis.*

MAndante Reverendissimo P. N. Generali Praeposito
 legi diligenter R. P. Innocentii a D. Thoma Aquina-
 te, Assistentis Generalis, Viri doctissimi, & in Gra-
 vioribus Disciplinis mirandum in modum versati, ac
 Politioribus etiam LITTERIS Ornatissimi, Opus, cui Ti-
 tulus Pannoniae perhonorificus: Pro Cultu LITTERARUM
 in HUNGARIA VINDICATIO. Tantum sane absuit, ut
 mihi in mentem venerit subvereri, ne aut Sanctissima Ec-
 clesiae Dogmata, aut integerrima morum probitas, quic-
 quam de eo detrimenti posse capere videretur; ut potius
 existimaverim ex hoc ipso Opere, & castissimos Ecclesiae
 mores, & orthodoxae Fidei nitorem, tum in HUNGA-
 RIA, cum alibi, non mediocriter auctum iri. Neque
 verò id sine causa: Satis enim aperte constat hanc esse
 Bonorum omnium consuetudinem, qui in qua re ani-
 madvertunt alios floruisse, in ea ipsi student excellere;
 & quod multa cum gloria egregios vident fecisse Homi-
 nes, id se quoque facere, pulcherrimum putant, & glo-
 riosissimum. Frangit quippe ignavos aliena amplitudo,
 intendit acres. Itaque, cum Regum Hungari videant
 suum Religionis, LITTERARUMQUE nomine, a tanto
 Viro summo opere commendari; exterarum quoque Gentes,
 quum Pannoniae Sacerdotes, virosque in saeculo Princi-
 pes, & praesertim Episcopos palam observent cum
 Doctrina Virtutem ita conjungere, ut vitae integritate, ac
 multiplici eruditione prodesse omnibus soliti sint, obesse
 nemini; dubitare profecto non possum, HUNGAROS in-
 primis, ac quotquot hocce Opus pervolutarint, ad Vir-
 tutum Imagines, quas ibi admirabiliter expressas cer-
 nunt, pro viribus imitandas, subjectis veluti facibus ex-
 citandos esse. Ingentes porro animas, rerumque cupi-
 das immortalium, quae hoc in Volumine praedicantur, si
 tamquam exempla proposita imitentur ceteri, sequan-
 turve, praeclara hinc sane commoda non tam in HUNGA-

3

RIA, quam alibi, Ecclesia capiat necesse est. Eo vel maxime, quod quae isthic continentur, diserte omnia, eleganter, ac solide, a Summo Viro pertractata, agnoverim. Nihil igitur impedimento esse judico, quo minus in lucem haec ipsa VINDICATIO proferatur. Ita sentio Romae in Collegio Nazareno. *Pridie Nonas Martii* MDCC. XLIII.

Franciscus Maria, a S. Joan. Evang. in Collegio Urbis, de Propaganda Fide, Publicus Eloquentiae Professor, et Clericis Regularibus Sch. Piarum.

*Josephus ab Aug. lo Custode
Prop. Generalis.*

*Dom. Martinus a S. Hieronymo
Secretarius.*

JOSEPH AB ANGELO CUSTODE

*Clericorum Regul. Paup. Matris Dei
Scholarum Piarum*

PRAEPOSITUS GENERALIS.

CUM librum, cui Titulus: PRO CULTU LITTERARUM IN HUNGARIA VINDICATIO; a R. P. INNOCENTIO, à D. Thoma Aquinate, Assistente Nostro Generali, duo ex nostris, quibus commisimus, recognoverint, atque approbaverint; ut Typis mandetur, si iis ad quos pertinet, ita videbitur, Facultatem in Domino concedimus. Romæ in Ædibus nostris Scholarum Piarum apud S. Pantaleonem VIIII. Idus Martii MDCC. XLIII

*Joseph ab Angelo Custode
Præp. Generalis.*

*Laurentius a S. Hyacintho
Secretarius.*

APPROBATIO.

OPUS, cui Inscriptio: PRO CULTU LITTERARUM IN HUNGARIA &c. Jussu Reverendissimi Patris Magistri Sacri Palatii Apostolici, attenta à me mente expensum, ne vel apicem Sacrosanctis Fidei Catholicae Dogmatibus, Canonumque Decretis adversum, continet: a Christianae etiam *Ethices* Praeceptis in nullo passu deviat. Quin imo justam, cumque moderamine Inculpatae Tutelae ubique procedentem, pro Patria exhibet Apologiam. Quid ni proinde duplicis Virtutis, nimirum Pietatis, & Vindicationis officia expleat? Juxta S. Thomam enim 22. quest. 101. a. 1. *Ad Pietatem pertinet, exhibere cultum Parentibus, & Patriae; & ibid. q. 108. a. 2. Dicit Tullius in sua Rhetorica, quod Vindicatio est, per quam Vis, aut Injuria, & omnino, quidquid obscurum est, id est: ignominiosum, defendendo, aut ulciscendo, propulsatur. Unde Vindicatio est specialis Virtus.*

Nihil igitur ob stare; imo laudabile, utile, ac propemodum necessarium videtur, ut praefatum Opus in Commentorum Confutationem, & Veritatis fulcimentum Typorum Beneficio in Urbe & Orbe publicetur. Ita censebam. Romae, in Conventu S. Mariae supra Minervam hac die 12. Martii Anno 1743.

Fr. Dominicus Gentis Ord. Praedicatorum Sac. Theologiae Mag., ejusdemque in Universitate Coloniensi Publ. Doctor, Collegii Cassanatensis de Urbe Theologus.

6
A P P R O B A T I O

IMPRIMATUR.

Si videbitur Rmo Patri Mag. Sac. Pal. Apost.

F. M. de Rubeis Arch. Tarsi Vicesg.

IMPRIMATUR.

Fr. Nicolaus Ridolfi Magister Sac. Palatii Apost.
Ordinis Prædicatorum.

AEQUO

A E Q U O
L E C T O R I .

*E*mini (reor) dubitationem afferet, duo potissimum esse firmamenta, quibus Lectoris Fidem conciliet is, qui de ingenio nonnihil exaravit: Veritatem videlicet, atque comparatum ex Re Litteraria, jamque illustre Scriptoris Nomen. Quamquam autem, ab hoc altero parum, admodum liceat polliceri; utpote quum, & peregrino in Solo ignotus degam, ac praeterea bene me norim,
quam

quam *sim mediocris, etsi fortasse iis,*
quibus cum propius sum versatus,
plusculum esse videar: sed vero ab eo-
rum altero plurimam praesidii acces-
sionem mihi fore plane confido. Tan-
tum enim abest, ut Gentilium, Pa-
triaeque amore, justos veri limites
usquam transgredi velle cogitarim; ut
etiam luculenta plurima, atque pal-
maria, missa fecerim. Quae jure qui-
dem adferre poteram; tamen, ut ne
infinite essem, neve ADVERSARIO
paullo amplius deferre viderer, quasi
laborato prorsus opere ipsum retundi
oportuerit; (qui nihilominus, neque
in se, neque in eo, quod lucubravit,
est maximi faciendus) languidam
data fere opera, ac prope neglectam,
 & (ut ita dicam) Ruri feriantis,
 obotiantisque curam sumpsi ad refel-
 lendum, quae (ut plurimum) remis-
 sior esse solet.

9

Ac certe, ni asserendus PATRIAE
REGIONIS honos, ni propulsandus ob-
repens rumor imperitorum, longeque
ab illa absentium; ni eorum, eorum
inquam supra Vulgus positorum ha-
benda fuisset ratio, quibus fortasse
quicquam sinistrae opinionis ADVER-
SARIUS injecerat; si denique ad istum
ipsum ego unice attendissem, haud
putaverim, vel aurem fuisse scal-
pendam.

Et si autem nudis prope manibus ad
opus accesserim; et si feriando scripse-
rim, (Ruri enim tum agebam) neque
vires propterea nimis contenderim;
tamen excrevit interea labor quasi
furtive, ac praeter opinionem. Ejus-
modi nihilominus (veluti praetuli)
quem Veri terminos nusquam tran-
scendere admittebam, bene autem cum
recto assidue consuescere. Alienissimum

b

siqui-

siquidem ab omni fore honestate jugiter ob oculos posui, si ROMÆ, Urbium, & Orbis compendio, communi quodam Nationum omnium, ac totius fere Universi Domicilio, proindeque tum aliorum in quovis genere præstantium, cum in primis Litteratorum, ac Sapientum perpetuo Concilio; si deinde pro PATRIÆ ILLUSTRIS, GENTISQUE PRAENOBILIS honore, aut istius VINDICATIONE, aliquidpiam in publicum emitterem, in quo læsæ Veritatis, merito arcessi, ac postulari posse viderer.

Sed excrevit (ajebam) labor, præsertim si cum ADVERSARIÏ Facto conferatur: utpote qui perpaucis verborum periodis laceffivit. Verum enim, ut pauca ipse profuderit, tamen mali plurimum ac detrimenti intulisse, credi debet. Ac sane, quemadmodum
 Ephe-

Ephesinae Tempia Dianae

Condita bis centum, & vicenis insuper annis,

Sustulit adposito male suafus Herostratus igni

Uno forte die; facturus futile Nomen,

Immortale dein, fero clarumque Nepoti;

*Ita propemodum ipse si non obscuri,
 profecto non admodum conspicui,
 etiamdum Nominis, Regionem flo-
 rentissimam, Litteras ejus, Episco-
 pos, Omnemque Clerum, Municipia,
 Nobiles, Optimates, contractis illis
 obtrectationibus usquequaque inqui-
 nare, praeclarissimam Famam in dis-
 pendium, jacturamque adducere, ac
 uno velut ictu cuncta pessumdare,
 nequiter, aut summum improvide,
 attentavit, quo fortasse Nominis cu-
 jusquam umbram prensaret. Quidni
 proinde necessum fuit raptim saltem,
 minutatim, summatimque, horum
 omnium periclitanti apud Exteros*

*existimationi consulere ? atque adeo
 pauca illa copiosius refellere ? Tum,
 ut ne cuiquam parti prorsus defuisse
 videremur ; cum vero , ut licentia
 Hominis latius nudaretur , ac lu-
 culentius pateret . Terris denique se-
 positis persuasum omnino fieret , nul-
 lo pacto HUNGARIAE peritiam despica-
 tui duci posse , ac debere , qualem pul-
 cherrimis in Litteris sive tradendis
 colendisve ; sive etiam comparatis pri-
 dem obtinet . De qua nihilominus ,
 tanquam oppido barbara , inculta ,
 ac ne Vulgaribus satis instructa Di-
 tione , tumultuario , nullaque fide is
 prodidit , qui (sicuti observare pro-
 num fuit) illam haecenus ne a ve-
 stibulo salutavit .*

*Ea quocirca ego de HUNGARIA , et si
 fortasse longior , tamen compendio
 afferam , quae non modo non redun-
 dave-*

daverint ; verum , ut commemora-
 rentur , usque omnino fuisse necessa-
 rium , visum fuit . Noveris praete-
 rea *Æque* LECTOR (quod te in primis
 moneo) illas duntaxat RES HUNGARIAE
 nos in medium allaturos , quae hodie
 in ea sunt , visuntur , conspiciuntur .
 Quare nil fere innuam de CULTU LIT-
 ETRARUM , qui priscis , aut MATTHIAE
 saltem REGIS temporibus longe maxi-
 me floruerat . Nihil fere ex proposi-
 to , de VIRIS ILLUSTRIBUS superiorum
 Ætatum , qui ob Ingenii , Virtutis ,
 Litteraturae , Scriptorumve felicitate-
 m , atque praestantiam , laudem
 insignem , Famamque immortalem ,
 Domi , forisque sunt consequuti . Cu-
 jusmodi percelebratos Homines , lon-
 go alioquin ordine percensere , am-
 pleque , ac magnifice commemorare
 poteram , Beatum videlicet HIERONY-

MUM, *Beatum MARTINUM Turonensem Antistitem; JOANNEM HUNNIADEM Armis ac Sapientia immortalem; JANUM inde PANNONIUM; THOMAM (Cardinalem Strigoniensem) per antonomasiam dictum; Abbatem TUBERONEM ei coævum; GEORGIUM MARTINUSIUM, SAMBUCUM, OLAUM Orbi notissimos; DRASCOVICIUM, DUDICHIUMQUE, in Concilio Tridentino primi Ordinis Eruditos: VERBULCZIUM, KITTONICIUM, Juris peritissimos; PETRUM DE REVA, TUROCZIUM, ISTUANFIUM, & (si velis) BONFINIUM, nobiles Historicos; PAZMANNUM deinde, FORGHACIUMq; Cardinales; FRANC. FRANGEPANIUM Coloczensem Archiepiscopum; DUORNICOVICIUM Vaciae Episcopum, Bono- niensi olim in Academia Sacrorum Canonum Doctorem; DEMETRIUM NAPRAGHIUM, JOANNEM CUTASSIUM, TOMORIUMQUE, item Episcopos; NICOLAUM praeterea*

ZOKOLIUM, JOANNEM KELEMESIUM, JOANNEM THURIUM, JOANNEM FILECZKIUM, JOANNEM SONNERUM: *tum* OTROKOCZIUM, *Litterarum sane omnium, ac Hebraeae Graecaeque peritissimum*; LUCAM DE SANCTO EDMUNDO, *e Scholis Pii Clericum, Mathematicis probissime instructum, Monumentisque relictis victurum*; KALDIUM, SZENTIVANIUMQUE, SOCIETATIS *Viros omnino celebres*; & *innumeros alios, cum recentioris, tum vetustioris Aevi: Uvichingum potissime, jam exeunte nono Saeculo, Nitriensem Episcopum; ob summa deinde Sapientiae, Prudentiaeque, ac judicii Decora, PATAVIENSEM ad Insulam proVectum; tandem & Civitatis hujus possessione ab Arnulpho Imperatore donatum.* (a) MATTHIAM denique CORVINUM, *Bello (nescias), an Litteris clariorem: utroque autem in genere post natos Homi-*

(a) Inchofferus an. Eccl. Reg. Hungar. pagina 98.
113
119

(a) Præfat. in
Salustium.

*mines maxime memorandum. Quem
Joannes Alexander Brassicanus (a)
Librorum Helluonem appellat ; at-
que incomparabili Laudationis appa-
ratu exequitur celeberrimam illum
(Budensem intra Regiam) Biblio-
thecam instruxisse : in qua tantum
fuerit Graecorum, Hebraicorumque
Voluminum, quae (occupato per Tur-
cas circiter ejus tempora Byzantio,
eversisque amplissimis Doctæ Grae-
ciae Civitatibus) e manibus ipse
Barbarorum, veluti mancipia, insa-
nis sumptibus redemerat ; tantum
praeterea Latinorum Librorum, cum
veterum, tum recentiorum, quantum
nusquam alibi (quod Brassicano sci-
re datum fuit) reperiebatur. Brassi-
cano inquam, etsi alioqui per Or-
bem eruditum, totamque litteratam
ITALIAM experientissimo. Ad haec :
qua-*

quatuor insignes Librarios magnis
 eum impendiis aluisse FLORENTIAE; a
 quibus melioris notae Authores Grae-
 ci, & Latini summa diligentia con-
 quisi, continuo exscriberentur. (a)

(a) Vide In-
 choff. in appa-
 ratu ad an. Ec.
 Hung. pag. 39.
 Item Paulum
 Jovium.

Poteram ergo haec, & alia pristi-
 nae HUNGARORUM Litteraturae monu-
 menta ab immemorabili fere Antiqui-
 tate repetere, oculisque legentium si-
 stere tanquam ingentia ad praesen-
 tem VINDICATIONEM adjumenta; Quia
 tamen ADVERSARIUS moderna vellicet,
 aut collutulet, haec proinde asseren-
 da potissimum, vindicandaque ut su-
 merem, consentaneum judicavi; illa
 vero vel levissime attingere, aut pla-
 ne intermittere.

At, cum ROMANA in URBE, Rem item
 ROMANIS tractandam manibus expe-
 diam, si quocirca non ubique ad in-
 genium, judiciumque aurium ROMA-

NARUM membra orationis innexuero; si nonnunquam hyperbata longiuscule protulero; Si nomen a verbo, praepositionem a casu sejunxero interdum, haud continuo LECTOR aequissime corruptela, aut barbarie latinitatis ista multato: quippe hujusmodi usum CICERONI quoque non raro fuisse, edita profecto opera observabam. Adde: quod ROMANI ad vernaculae linguae suae modulum, phrasimque, latine efferendi rationem (naturae certe ductu) accommodent; istudque sibi praeplacet, nec ab ullis vitio vertitur: connivendum iccirco, indulgendumque fuerit alii quoque NATIONI, sicubi hanc illamve latini sermonis collocationem ad nativum loquendi modum aptet; modo ab inquinatis, obsoletisque verbis abhorreat oratio, & caligine, obscuritate, tor-

tuosaque scribiline ita sit libera,
 ut mediocri saltem attentione per-
 cipi queat.

Deinde, quum ipsa haec qualiscum-
 que SCRIPTIO nostra, haud unica, ea-
 que perpetua Oratio sit; verum spar-
 sim, ac velut in transitu, diversa
 diverso scribendi genere pertractet,
 quemadmodum suscepta causa postu-
 labat; non ea propter severius su-
 percilium detorseris **ÆQUE LECTOR**,
 si fors interdum in decursu licentiora
 tibi videbere offendisse verba, quae
 videlicet non universa, neque singu-
 la ab Aetatis aureae, vel **CICERONIS**
 unius promptuario simus mutuati.
 Praeterquam quod haud leviter super-
 stitiosam sollicitudinem suscipi ab iis
 putem ego, qui religioni ducunt,
 inque latinitatem peccatum esse arbi-
 trantur corrugata fronte, siquam vo-

culam in cujuspian exercitatione deprehendant, quae nusquam in NIZOLIO, nusquam in supremum recognitis M. Tullii Voluminibus insit. Cujusmodi anxiam plus satis accuratationem, haud arroganter improbatam fuisse ferunt a PICO MIRANDULANO in Clarissimo BEMBO; qui depravatam esse, aut non satis tectam sartamque latinatatem adstruebat enixius, si verbum adscisceretur, quod in CICERONE lectum non fuerat.

Et vero, sterilis admodum, circumscripta, curtaque fuerit Latinae linguae supellex, si non plura, si minime alia pro genuinis usurpet, si nulla praeterea, latina Civitate donet, quam quae a NIZOLIO collecta. Quemadmodum igitur in Corona perpolita, ac perornata, nequaquam singula, gemmae, corallia, lapidesque

que pretiosi sunt, neque aurum purum putumque; verum alterius quoque materiae nonnihil quandoque, ac saepe etiam admittitur, & interne-
 ditur, uti Aeris Corinthii, vel etiam Chalybeae quippiam bracteae; neque propterea genuina, bellaque Corona esse desinit: ita in *SCRIPTIONE* quoque latinis litteris consignata, CICERONIS, ejusque Coaequalium verba, dicendique formulae, margaritarum lapillorumque loco utique explendescant; quod pro eo, ac debebam, semper censui: nequaquam tamen, alia vocabula posterioribus Aetatibus ascita, ac quodammodo adoptata, continuo ableganda exterendaque erunt, modo probatis, illustribusque sui Saeculi Viris recepta fuerint: verum ipsa quoque ad apparandam latini cujuscumque monumenti seriem, suo loco, & ordine
 fa-

facere videbuntur. Quod cum nemo, nisi admodum censorius, aut sciolus inficiari valeat (aut qui vix gregarius quidem, attamen arrogantiore contemptione feratur adversus Viros litteraria in Rep. Classicos) futurum omnino est, ut Penus latina oppido augefcatur, atque plura pro adulterinis repudiata verba, pro germanis adsumantur, & adoptentur. Imo fiet, ut ea quoque, a quibus etiamdum ceu tetrīs, & barbaris abhorrent delicatiorēs, & qui plus aequo castigati videri ambiunt, propediem pro legitimis, Romanoque labro non indignis judicentur. Propterea sincerus, ac omnium iudicio eruditus Aevo nostro linguae latinae MAGISTER, JACOBUS FACCIOLATUS, in Praefatiuncula VERBIS BARBARIS ab se congestis adposita, egregie, atque cordate: Neque

vero barbara appello, quod omnium Latinorum Scriptorum familiaritate, careant; sed quod mihi ad hanc diem carere videantur. Caeterum multa, jam Latio restituta sunt, quae Viri Doctissimi ante ablegaverant. Nec nobis profecto molestus erit, qui horum quoque causam suscipiat, & in Romanam Civitatem per Testes, & Tabulas rite inducat.

At, qua demum ratione veniam impetrem nonnullorum a me inspersorum verborum, quae inusitata, inaudita, peregrinaque merito putes, ac uni solum Genti propria, nec nisi nuper nata? Officiorum videlicet, publicorumque Munerum ac Magistratum in REGNO HUNGARIAE solitorum? qualia sunt: Consilium locumtenentiale, Dicasterium, Tabula septemviralis, & alia hujus ordinis?

Ve-

Verum, & hanc ipsam, quae tamen videri poterat culpam, praesentissima Advocatione diluit linguae latinae Princeps. (a) Sic enim ille pro nobis, nostroque nomine te interpellat: Dabis profecto, ut in rebus inusitatis, quod Graeci ipsi faciunt, (a quibus haec jamdiu tractantur) utamur verbis interdum inauditis. Sunt enim nova, rerum novarum, facienda nomina. Quod, si Graeci faciunt, qui iis in rebus, tot jam saeculis versantur, quanto id magis nobis concedendum est.

Denique, cum a natura simus ita comparati, ut pro cognata infirmitate facile nobis excidat, quod vitio detur, quodve crasim subeat; siquid proinde ÆQUE LECTOR in oculos incurrerit tuos nostri per seriem Operis, quod a vero quoquomodo, quod
a mo-

(a) Academ.
 Quaest. l. i.
 c. 7.

*a modestia, ingenuitate; quod a
 decentia alienum re ipsa sit, aut
 paullo crudius dictum, & insolentius,
 velim, pro non meo, at pro ejusmo-
 di habeas oro, quod jam nunc ego
 despuam, ac detester. Novi autem,
 inspersisse me punctiunculas quas-
 dam acriores aliquantulum, & plu-
 sculum ferventes exaggerationes; ac-
 cusationes item crebriores, cum AD-
 VERSARIO acerbius nonnunquam expo-
 stulantes: verum ingenue mecum repu-
 tabam hunc esse debere stylum, hanc
 indolem Orationis, hunc tenorem,
 si quis APOLOGETICUM, si quis DIALO-
 GUM scribere constituat. Quare non af-
 fectui, non voluntati meae velim
 tribui; sed formae, moduloque SCRIP-
 TIONIS. Quamquam (ut fatear quod
 res est) justus quaequam dolor ex-
 pressit: cui plerumq; connivendum fue-*

*rit; siquidem ob laesos praesertim
PARENTES PATRIAMQUE, vehementior, ac
sui propemodum impotens esse so-
leat. Vale; atque sin minus laborem
probaveris meum, saltem de HUNGA-
RIAE LITTERIS probius deinceps existima.*

VINDICATIONIS

PARS PRIOR GENERALIS.

QUAE plurima sint, in
 quae Homines vi quadam
 ingenita propelluntur, at-
 que inardescunt; tum illud maxime videtur, quod
 NATALE SOLUM, ac Regionem, sub cujus Coelo vi-
 tam accipere, & nunquam non ament & tueri ge-
 stiant

stiant nervis omnibus, omni conatu, omni ingenio. Inde, quantum, quamque deflagrantem amorem Natura ipsa adversus PATRIAM pectoribus in-
 sevit nostris, jam nemo unus est ADVERSARIE, qui ignoret. Quoniam istud & ingenuus quisque apud se persentiat; & Majores nostri omni retro Ætate Litteris consignaverint: atque in luce posita sint praeclarissima, ac in primis miranda complurium Exempla, quibus testatissimum fecere omnino, quam nihil eis fuerit ante PATRIAE dilectionem. Nihil scilicet arduum, nihil praesentis periculi plenissimum, quod hujus amore generis concitati, non ocyssime adirent, aggredierentur. Recole memoria (ut pauca de innumeris afferam) recole (velim) Romanum illum CURTIUM, Juvenem profecto post natos Homines inusitata magnanimitate singularem: qui hiantem eventu inauspicato in tellurem, tanquam in rictum aliquem iratorum Fatorum, ausu sese intrepido praecipitavit, quo Patriae salutem asfereret, atque (ut ita dicam) Urbem absorpturam voraginem fatiaret. Quid porro egerit vel *Ponte Cocles*, vel *Mucius igni*; recens adeo ac domesticum est, ut ob immortalem Facinoris amore PATRIAE suscepti gloriam, hodiernum sane videri possit. Sed in CINEGYRI *Atheniensis* fama fortasse peregrinus es? Audi incredibilem Viri incomparabilis fortitudinem. Fervebat conflictio acerrima, eaque navalis: Hostilem ipse interea na-

vem

EXEMPLA,
 studiū defen-
 sandi Patriā
 mire commē-
 dantia, atq;
 incendientia.

vemprehendit, atque una manuum constantissime retinebat. Ista subinde amputata, alteram suffecit: tum hujus quoque jacturam passus (dictu mirabile) corripuit ansam dentibus, atque ita dilectam PATRIAM mordicus re ipsa defendavit.

Quo vero ad veritatem, quam persequimur, multo etiam magis demonstrandam (etsi nemini sit controversa) SACRARUM quoque TABULARUM Auctoritas suffragetur, recogita factum illud ELEAZARI profecto eximium, ac nulli secundum. Qui cum prospiceret eminus ANTIOCHUM, immani ex Elephanto horrificum praelium turgide acuentem, immineret vero inclinante suorum Acie perniciēs, atque execrabile Jugum PATRIAE, quid quaeso egerit? quod consilium in arena coeperit? Facto impetu mediam per Legionem, viam gladio aperuit, & citatior subter belluam insiluit: tum subito illa vastae molis perfodit, seseque ingenti, quod mox prolabebatur pondere, tumulavit. Quo nempe, haud equidem inglorie obtritus ipse & oppressus, validissimam in PATRIAM impressionem si non reprimeret, labefactaret saltem, nutantesque Sociorum animos confirmaret, ac stabiliret. Sic ille pulcherrimum sibi Funus immortalis facinore paravit, & oppresso corpori non tam tumulum, quam trophoeum superposuit.

Quae cum ita sint, non poteris ADVERSARIAE

non

non aequo animo perferre, non poteris non aequi bonique consulere, dum ego (tametsi alias hujusmodi percelebratis cum Heroibus comparari minime valeam) Amore nihilominus PATRIAE audebo quicquam. Dum videlicet in Te incurrero, Tua severius dispunxero, enervavero. Dum Te, non in summa duntaxat cute perfricuero; sed vero interius quoque vellero, fodicavero. Intra modestiae tamen rectique limites, neque pro mensura delicti. Istud quippe, & affecta injuriis PATRIAE FAMA, aequis a me rationibus contendit, ac propemodum exigit; & mea adversus illam observantia dignum factu, ac necessarium sane judicat: ac te quoque praeterea, haud invite perpeti, minus autem gravate ferre, necesse est. Is enimvero, qui reatum conscivit, jam opere ipso subscripsisse, atque transgisse videtur, ut vapulet demum, ac luat. Quare in faciem se caedat oportet, si poenae, si acceptandae ultioni reclamitet, sibique vim inferri, vel injuriam fieri criminetur.

Etsi autem is ego sim, qui dudum Saeculo nuncium remissem; neque propterea interfit publicis me negotiis implicari, aut streperam aliquam actionem non pertractare modo, verum etiam suscipere; Attamen ut igniculos omneis, prosequendi, tutandique caram PATRIAM restinxisse videri debeam, nemo est, qui pro recto sentiat. Nisi vero putet, oportere, ut Homo nimirum,
qui

qui in Mundo versari agereque desit, simul etiam desinat esse Homo. Quandoquidem autem penitissimus sit Amor PATRIAE, tamque unicuique nostrum, quam prope vita ipsa intimus; neque proinde exui, deserique potest; neque demum culpa tribui cuiquam debet.

Sed unde tandem occasionem sumserim non tam te incessendi, quam (quod potissimum in mente verso) PATRIAE patrociniū suscipiendi; perfacile intelliges, si Dictionem tuam omnino funestam recognoscas, qua Joanni Ernesto HARRACHIO Episcopo Nitriensi, & CAROLI VI. tum Romanorum Imperatoris, in URBE Oratori, haud ita pridem parentasti. Nihil minus quidem, quam vere de te, Dyonisius CRIBELLUS in Nuncupatoria Justorum horum, ac Inferiarum tuarum: *accesserat quaedam Hominis altius in animo insidens in publicum prodeundi verecundia*. Quippe qui non parum in verecundus, in Famam CIVITATIS, PROVINCIAE, totiusque inclytæ REGIONIS e latibulo tuo involasti, invasisti. Melius nimirum tibi te consulturum fuisse putaverim, si te, ac tua luci subtraxisses, notae volucris imitatione: utpote quae clarum in diem provolans, tanquam nescio quid grande adversus Avium Rempublicam admiserit, ab obvia qualibet acrius infestatur. Jam vero ecquod illud fuerit haud sustinendum omnino piaculum, quod abs te in PATRIAM meam perpe-

*Ratio suscepti operis
latius ducta.*

tratum sit, quove me, omneisque Indigenas meos non modice provocas, ac laceffis, videamus.

Eorum, ad quos spectabat imperio, inde ab interiore HUNGARIA propius Calendas Majas, hocce Anno XLII. supra CIOIOCC. in URBEM accesseram, atque etiam diversari peregre longiore intervallo, sum iussus. Interea dierum feralis Lucubratio tua manibus forte meis ingesta fuit, quasi diverticulum aliquod (quod ex fronte rei opinatus fueram) quo alieni SOLI taedium quantulumcumque levarem. At ecce, dum paginam secundum paginam voluto, incido inauspicatas in periodos, quibus PATRIAM, CIVITATEMQUE meam, & quanta est, nobilissimam HUNGARIAE Ditionem, tetro veluti carbone foedari, maculari pluri indignissimo convicio, & ignominia, plane deprehendo. En verba tua, integerrima fide exscripta: *Et si Nitriae a me tantus habetur honor, quantus nobilissimae Urbi videatur esse tribuendus, non tamen dissimulabo illius, totisque illis Regionibus communem in Litteris calamitatem: quarum vel nulla est, vel certe prava, & inutilis tradendarum, colendarumque ratio. Ex qua Litterarum inscitia, incredibile est, quantum detrimenti Res Ecclesiastica capiat; quam enormes Christiani Officii perversiones, quam multi, & perniciosi errores in Evangelicam Doctrinam irrepere possunt. Et post pauca: statuerat in Ecclesia sua (Nitriensi) Scholas, quae nullae sunt, instituere, in quibus plures Juvenes alerentur, imbuerenturque litteris & rel.*

Efferbuit confestim fanguis ad istam verborum immoderationem, cum veritate toto (quod ajunt) Coelo discrepantem, proindeque non immerito stomachum facientem. Atque illico admotis veluti facibus accensi PATRIAE Amoris calentiore sensu, & dolebat vehementius, & qua ratione injuriam longe gravissimam retunderem, ac procul amolirer, sollicitius animo agitabam. Tametsi enim solutior ista, sibi que non constans, ac temere confarta amplificatio (tamquam ab homine fere novo evulgata, atque satis tenui) insuper omnino haberi posset; quia nihilominus in URBE omnium Principe, Divinae, humanaeque Eruditionis Matre, Orbis denique Magistra, atque Arbitra scripta sit, ac etiam publicata; minime autem cum vero congruat, immo per omnia unica sit, quae sane palpari queat hallucinatio, nulla equidem ratione impune, inultaque est toleranda.

Tria sunt autem ADVERSARIE, e quibus optimus quisque, si superiora illa, quae mox excerptimus, penitus expendat, te quidem & non mediocris postulet imprudentiae, ne dicam impudentiae; & si non studium adfuisse alienam existimationem convellendi, profecto cautionem concludat, attentionemque tibi defuisse, indemnem asservandi. Nam primum: nonnisi perperam, ac omnino inconsulte agi ab eo quisque videt, qui caecus alioqui, tamen de colore nedum quae-

Lapsus generalis Adversari Scriptoris.

stionem instituere, atque persequi; verum & iudicium statuere pervicacius elaboret. Deinde: quis cum Prudentiae Regulis consentire illum, earumque ductum affectari, secum reputet, qui cum privati Homini conditionem sustineat, necnon a Regione quapiam, cognitione forsan amplius, quam terrarum absit spatiis; tamen, & CIVITATI ipsius Nobili, & DIOECESI perculatae, & PROVINCIÆ illustri; toti denique eidem ipsi, a Natura haud magis, quam Arte, Virorumque lectissimo numero, perornatae REGIONI, luculentum dedecus extremæ inscitiae, projectaeque ruditatis, loquaciter, sin minus malevole affingat? Postremo: quis non protinus intelligat, susque deque existimationem alienam haberi ab eo, ac praeterea egregie illum, immo nequiter palpari, qui ita commendet, attollatque praedicatione EPISCOPUM, paullo ante, quam e vivis excederet, renunciatum, & a quo Dioecesis suae curae credita, ne conspici quidem potuit; ut DECESSORES ejus continenti ordine re ipsa conspicuos, ac de ECCLESIA sua insigniter meritos, tacite, quinimmo intento fere indice, insimulet? tanquam ad informandum ovium Gregem, procurandamque animarum institutionem totis retro temporibus oscitanter adverterint, aut vix ullam sollicitudinem putaverint esse suscipiendam? Quod quisque percipit esse, cum Barbaris in mortuos desaevire.

Quae

*Confusatio
generalis lö-
ge sensa.*

Quae omnia sic inordinate abs te dicta, gesta-
staque fuisse nimis compertum est. Neque fere,
operae pretium sit, ea tibi destinato, atque ex
ordine accommodando, studium, laboremque ag-
gredi; res siquidem seipsa liquido elucescat. Tu
enim ADVERSARIE, tantum abest, ut HUNGARIAM,
Civitatemque NITRIAE, ac DIOECESIM unquam vi-
deris, aut peragraris; ut neque eorum narratio-
nem, quae pro libidine conferisti, cui videlicet
fides aliqua utcumque haberi valeat, te a quo-
quam accepisse, sit credibile: appelles licet AN-
TISTITEM, cujus Encomia concumulas: licet uni-
versos, quibus cum domi illius, dum viveret
agebas. Enimvero & ipse PRAESULUM optimus,
& sui, quotquot erant tanto cum Viro propius
tractare haud indigni, probius omnino, ac ma-
gnificentius, de Regione HUNGARIAE, DIOECESI,
CIVITATEQUE NITRIENSI senserint, censuerint, ju-
dicarint. Id quod maxime est verisimile, pro
ea scilicet, qua erant prudentia, religione, ho-
nestate; ac etiam ob SOLI viciniam, PRINCIPISQUE
communionem amicitia: tum & non modica ex-
perientia. Praesertim quum Joannes Ernestus
HARRACHIUS, etsi summo inter suos loco natus,
tamen in sinu gestiverit, feceritque plurimi, sese
in Ordinem NOBILIUM HUNGARIAE, Majorum,
promerito, ac virtute fuisse adscriptum. Qui pro-
fecto, neque sibi victuram gloriam, neque Ne-

potibus decorum, ac delectabile parassent, si nimirum intra imperitum, & rude (quemadmodum tu blatis) HUNGARORUM vulgus cooptari, ac referri, & meritis, & impendiis contendissent. Quare, demus licet quosdam in verba projectos, ac fabularum prodigos, fecius, atque iniquius fuisse loquutos de HUNGARIA; isti sed vero non de intimis honestissimi illius PRAESULIS Familiariibus fuerint, pronum est intelligere: de novissima proinde Mediastrinorum servitute, aut verius de nauci forte, mercedulâ, offellâque venalium. Inde percipis jam in ipso aditu Tractationis nostrae, quam deslexa ratione scripseris. Nisi vero in excusationem obtendas, modo memoratorum sublestissimae fidei hominum narratiunculis tibi fuisse impositum. Tum vero impingis in illam facundissimi TULLII sententiam: *Falli, decipique, tam dedecet, quam delirare.* (a) *Stultitiae autem peccatum, excusationem non habet* (b). Verum enim, ista minime omnium ad te pertinere velim, pro ea scilicet modestia, quam adversum te gerere constitutum habeo.

Quare, omnem Ego conscitae cumulationis culpaе injuriaequae complexionem, ad quandam inconsideratam, ac minime certe tolerandam licentiam tuam, tamquam ad caput, fontemque pertinere, fatis adsequor, qua (nemine impellente, atque adeo pro arbitrio tuo) de

Lit-

(a) De Off.
fic. c. 19.
(b) De Orat.

Litterarum in HUNGARIA situ, peregrinitate, barbarieq; , praeter fas & aequum pronunciabas . Vel quod de REGIONE remotissima, & vix ulli ROMANORUM (uti putabas) propius cognita, falso etiam fervire auribus non anxie metueris; utpote quum nemo esset, qui de veritate inquireret, quive diem tibi diceret: Vel quod gratificari ambitiosius uni Homini, (etsi jam a consortio viventium segregato) usque pergravi cum injuria totius eximiae PROVINCIAE, CIVITATIS, ac DIOECESIS, religioni non duxeris, immo in partem laudis reposuisse videaris. Quasi vero desideratissimi PRAESULIS decoribus multum fuisset ademptum, dereptumque, ni, dum extuleras illum, ac magni feceras, alienum honorem diminuisses, immo detrivisses. Spondebas in illa tua LAUDATIONE FUNEBRI, *nullam ei falsam laudem te velle asfingere*: quam vero falsa, adscitaque sit commendatio, laudare quemquam cum alius derogatione, nemo sanus non percipit. Ecquid namque genuinae ad laudis apparatus facere potest, si nudes hunc, atque despolies famae honestamentis, ut illum convestias? O praeposteram, atq; perversam laudationem! Tu proinde quando praecellenti PATRIAE nostrae summa injuria detracta ornamenta ad Joannem Ernestum HARRACHIUM referebas, repetundis excompisti Corniculam, ludicator potius, quam laudator PRAESULIS Or-

natissimi. Quod, quam probrosum videri debeat Viro tam illustri, & ad summa quaeque facto, ipse profecto si viveret, palam faceret, cum scilicet menda tua trabali proculdubio litura dele-
ret, atque expungeret.

Quoniam autem idipsum ego pro virili exequi constitui, dispungamus (agedum) singulatum, quae indigne, atque infamiter illi tuae infauftae Praedicationi adplicasti. Ajebas quocirca *non te dissimulaturum*, NITRIAE, totisque illis Regionibus communem in litteris calamitatem, quarum *vel nulla sit, vel certe prava, & inutilis tradendarum, colendarumque ratio*. Totidem sane convicia, quot verba. Ecquis tu vero es ADVERSARIE. quod ista, porrectiore fronte, ac fere perfricta? quod ista adeo aperte? adeo libere? intemperanter? Ego vero dicam quod sentio: tum demum, neque prius, orbitatem LITERARUM sensuros HUNGAROS, ac etiam NITRIENSES, cum doctiores plerosque, ac magis peritos, aut etiam prudentiores haud connumerarint, quam tu mihi videaris, ac reipsa existas. Hujusmodi enim, quae tu improvide, atque arrogantius; nemini (putem) docto, prudentique Viro excidere poterant. Quotus enim quisque Sapientum est, qui praesertim non provocatus, GENTEM integram oneret contumelia? palmaris nota oneret ignorantiae? ac GENTEM quidem de REP. CHRISTIANA optime, de RE LIT-

TERARIA haud postreme promeritam? cujus ipse neque consuetudine usus fuerit, sed neque prope modum notitiam antea perceperit?

Verum, usu venire saepenumero observatum fuit, ut ii, qui de Litterarum incremento, instauratione, ducendisque coloniis tumidius, atque ultra, quam auctoritatis eorum angustiae, sese porrigant, differere, percrepareque consueverunt, ut plurimum vix mediocriter sint versati. Pares Gallinulae, quae si plusculum strepitet atque vocalius, parit minus. Pares vasi, quod, quanto vacuum magis, tanto sonantius. Aut etiam illi non dissimiles, qui Bibliothecam conquisitis de industria Codicibus quam instructissimam ambitiose ostentat, Auctores ex ordine nominat, mirifice praedicat, Nuperos Verteribus praestare copiose declamitat; sed vero

Quid tum? si totos dormire jubentur in annos

Pulvere conspersi, et praebent convivium blattis?

Ipse autem praeter titulos vix attingit unquam?

Quamquam nihil ego hoc loco de tua ADVERSARIE doctrina, nihil de eruditione statuere velim, quum istud a proposito meo utcumque discrepet. Quare non pertendo quicquam imminuere de aliqua fortasse, qua ob Litterarum peritiam suspiceris existimatione: esto tu multijugi Scientiarum apparatu praedives, esto potiore loco conspicuus in ILLUSTRIBUS ACADEMIIS, quas

vocatis ARCADUM, & INFOECUNDORUM: in eo tamēn coercendus acrius, castigandusque omnino es, quod REGIONIS, ac PATRIAE nostrae decoro Nominis, atque Famae, (veluti contestatum est) notoriis conceptisque verbis derogaris, cum videlicet in HUNGARIA nullas esse Litteras; aut prava illas, inutilique ratione tardi colique, in Vulgus, publicumque spargere non sis veritus.

*Ostēditur vi-
tio veri nō
posse HUN-
GARIS de-
fectum HI-
STORIAE
Ruderum,
aut SCIEN-
TIAE LA-
PIDARIS
ac NUM-
MARIAE.*

Ecquas enim tu ibi LITTERAS requiris? quas quas quaeso SCIENTIAS illic atque DOCTRINAS desiderari putes? quarum denique calamitosam Orbitatem operose exaggeras? Percurramus velim (speciatim) potiores quasque. Una proinde illarum fuerit fortasse, quam HISTORIAM RUDERUM, sive SCIENTIAM LAPIDAREM, ac etiam NUMMARIAM vocant? utpote quae ex pervetustis rubidisque nummis, ex femesis & vetustate collapsis molibus, nec non truncis mutilisque statuis, marmoreorum Numinum Hominumque, priscis monumentis, Cognitionem Chronographicam rerum antiquissimarum probe percipit, atque colligit: Anachronismos deprehendit: plura denique, cum scitu necessaria, tum & pulcherrima, ad nostram usque aetatem per seriem temporum deducit, quae immortalis olim pro memoria gerebantur. Fateor equidem hujusmodi SCIENTIAM haud ita pridem eruderatam, in HUNGARIA non tam non deficere, quam locum non habere.

Enim-

Enimvero ut laudabilis, ac proficua ipsa fit (quam fudate, ac etiam egregie vindicat contra cavillationes MACEDONIS doctissimus NORISIUS (a) & frustra infectatur L. SECTANUS nuperis suis mordacibus, ac lutulentis Satyricis) (b) in HUNGARIA nihilominus neq; materiam invenit, neq; proinde usui esse potest. Quippe Numismata Veterum Rom. Imperii Principum, vix quaedam in arcis abdimus, sed neque in arvis nostris facile repererit

(a) In Adventoria circa medium in fine Tom. 1.
(b) Sermone 3. Pag. 37. & seq.

Laterani Vinitor agri,
Quisquis & incurvo subigit latia arva ligone.
Minus autem Deorum Simulacra, aut Antiquorum effigies, aut Busta, sepultaque suismet ruinis Sepulchra, aut priscorum res temporum, narrantes lapides & recitantia saxa, e Telluris nostrae sinibus usquam protrahuntur. Si quocirca ADVERSARIE, SCIENTIAM RUDERUM in HUNGARIAM inferri cupias, pro ea scilicet sollicitudine, quam in nos Litteris excolendis inis, gerisque ardentiolem, Dossuarium provideas oportet, qui Moles, inscriptaque vetustis characteribus saxa, illo comportet, a quibus eam demum opportune ac percommode mutuemur. Potius namque in his, quam in ingenio residere, quibusdam plus aequo argutis putatur. Quamquam si defectu illius, calamitosa tibi, ac Litterarum expers habeatur REGIO NOSTRA, jam omnibus facile Pro-

ipsae quoque superioribus duntaxat annis eam sibi Eruditionem comparavere) hujusmodi infamiam attribuas, necesse est. Quod, quam seipso perspicuum sit, tute ipse observas. Quid vero? in illustrissima quoque ac doctissima Venetorum Republica inscitia haec, atque ruditas, opprobretur, planum est: Siquidem nullas illic Statuas, quibuscumque agatur harpagonibus, protraxeris. Quippe notum apprime fuerit, ex everfae manu HUNGARORUM AQUILEJAE reliquiis, pluribus ab hinc saeculis Civitatem illam ac Populum, jam fere perditum, de fundo Sinus Adriatici in AEstuariis, scirpos inter & carices optimo sane Fato emerfisse. (a) Ubi proinde neque PHIDIAS ullus, neque PRAXITELES cunctis retro saeculis quicquam caelaverit.

[a] Bonfinius, Inchoff. ad Annum Chr. 451. 452. Blondus, Laurentius Moenchus, Scriptor Venetus, Ad annu 452. Indict. 5. &c.

*Laus Philo-
sophiae Re-
centiorum,
sive Mecha-
nicae.*

Verum, arbitror ego, nequaquam SCIENTIAE NUMMARIAE, aut LAPIDARIS inopia, HUNGARIAM ruditate, ignorantiaque obsolescere tibi videri; at PHILOSOPHIAE putem RECENTIORUM egestate, quae CARTHESIUM, aut GASSENDUM, nuperos INVENTORES profitetur; quaeve MECHANICAE nomen sortita est. Utpote cum utilis non minus, quam jucunda, veritates bene multas nedum contemplatione assequatur; verum ob oculos usque ponat, & tangi fere sentiri que faciat, ac ipso propemodum facto demonstret. Multis praeterea MATHESEOS, GEOMETRIAE, STATICAEQUE interfertis cognitionibus,

bus, ceu gemmis quibusdam decoretur: quae Mortalium menteis mirifice perpoliant, & ab animantibus longe fecernant. LITTERARUM autem sive bonarum ARTIUM singulare, ac praecipuum ornamentum, & flos quidam delectior jure dici, esseque debeant. Quod adeo exploratum fit, ut videlicet desiderato probatissimae istius PHILOSOPHIAE studio LITTERAE ipsae squalere, & quodammodo oblitteratae esse videantur. Quia proinde HUNGARIA ejusmodi Doctrinae sortem non etiamdum sit adepta, tametsi fortasse in nugacibus, & jejunis PERIPATETICORUM titivilitiis, aut (melius) vitilitigationibus improbo feratur nisu, nullas iccirco probiores habere litteras jure comprobatur, pravamque, & inutilem earum tradendarum, colendarumque rationem tenere.

Reor ADVERSARIE, in tua me sensa penitus introisse, atque ex ore tuo fuisse loquutum, dum haec periodos sic ad palatum tuum subegi. At vero si penuria istius, quam descripsimus, Eruitionis, LITTERARUM OPTIMARUM rudis audire debeat HUNGARIA, jam te quoque in societatem calamitatis accensuerit. Quippe quem non vane ominer in illo ratiocinandi genere parum admodum fuisse exercitatum, si simplicem aliquam, ac enarrantem (Sectas-Philosophicas) Cognitionem, excipiam. Intellego siquidem Praeceptore DOMINICO LAZZARINO) PATAVII Humanio-

Defectū Philosophiae Recentiorum, qua ipse careat Adversarius, haud jure approbare queat HUNGARIS.

res te Litteras, ac vix praeterea aliquid, condidisse; tum Militiae fuisse adscriptum. Missione subinde obtenta, ROMAM concessisse. Heic priora illa mitiora Studia, Eloquentiam in primis repetere, atque in ediscendam una JURISPRUDENTIAM, utcumque incumbere; reliquum postea temporis, aut potiolem sane partem, in famulatu, & obsequio Maecenatum impendere, insumere, collocare. Quae integra fere vitae tuae Ratio, quam ab optimis Amicorum tuorum recenter edoctus sum, mihi certo argumento fuerit, exiguum te sudorem in MECHANICAE PHILOSOPHIAE gratiam aut eliquasse antea, aut in praesens eliquare; ac propterea minus in ea, aut paullo magis quam HUNGAROS esse versatum. Quod si quocirca illius nobis ignorantiam oggerere pergas ac vitio tribuere, cur quaeso vel hiscere ausis? cur fordes nobis adlinis, ac te ipsum non repurgas? cur doceri nos egere, iudicium tibi arrogas, quum ipse nescias?

*Doctrinam
usumque Ma-
theseos, Geo-
metriae Sta-
ticaeque vi-
gere in
HUNGAR-
IA.*

Jam vero (quod ad propositum propius faciat) longissime omnino a vero abest, *Mathe-
seos, Geometriae, Staticaeque, & hujusmodi RERUM
Cognitiones, usumque earum ab HUNGARIA pro-
fus exulare, aut pravam, & inutilem earum traden-
darum, colendarumque suscipi rationem.* Enimvero, in ACADEMIA TYRNAVIENSI, quae haud sane multis ITALIAE, etiam praecipuis (pace omnium dixe-
ro)

ro) excellentiam, praestantiamque concedat; quaeve universis LITTERARIIS DISCIPLINIS insigniter, & amplius saeculo efflorescit; atque bis mille, aut facile pluribus a Discipulis in annos singulos aditur; in ACADEMIA inquam TYRNAVIENSI Publicus MATHESIOS DOCTOR destinato jam olim liberali stipendio constitutus, & suscepti muneris parteis implet naviter, & HUNGARICARUM LITTERARUM decus egregie sustinet. Alter, in Auri Argenti-que, nec non Hydargyri sive Mercurii, Cinnabaris nativae, Antimonii, Aeris, Cupri, Stanni, Plumbi, Ferri denique, clarissimis HUNGARIAE FODINIS; hoc est: in Civitate praepotenti nobis SELMECIO, SCHEMNICIO Teutonibus, quae Montanarum Urbium fere princeps est; alter (ajebam) urbano alios, alios regali sumptu, in modo commemoratis DISCIPLINIS non modo continenter, at cumulado etiam cum fructu instituit. Immo immo in hac ipsa, ac aliis (quae complures sunt) metallorum quorumvis feracibus CIVITATIBUS, admiranda praedictarum ARTIUM, ac sane prodigiosa, & incredibilia opera, (quae nusquam tota qua patet ITALIA conspicias) quotidie fieri, novaque novis superinduci

auribus arreclis, atque ore patente stuperes.

Illic siquidem in barathris, quadringentos, & amplius pedes intra petrarum perpetuarum sinus defossis, alibi restagnantes, ebullientes ali-

bi aquas, metallorumq; fossoribus officientes atque importunas, inde ab imo (quod vix credas, minus autem capias) ignis (adversum elementum) ignis protrahit, & eiecitat incredibili copia, modo prorsus inusitato. Illic ab remotissimis hisce, altissimisque cavernis, ac voraginibus, aer malignus propulsatur, & alius humanae salubris respirationi, a terrae facie insufflatur. Illic a pluribus passuum millibus per media cavatorum faxorum, montiumque immanium viscera, invita, ac remurmurans unda contra naturae ingenium susdeque perducitur, & ad officinarum fabricarumque innumerarum usus, fit obnoxia. Haereres, tuique impos (nil verius) fieres, dum coram intuerere admirabili illam artificio, unam eandemque, centum diversa operari: ignes accendere, sufflareque; rursus restinguere: petras quatere, comminuere; aurum, argentumque a pulvere fecernere; attollere machinas, tuditesque, ac malleos immensi ponderis: huc demum, & illuc, antrorsum, retrorsumque, modo languidius, modo vehementius, nunc pleno alveo, iterum per siphunculos & canaliculos, pro rerum exigentia praesto esse: nutibus denique Praefectorum exactissime obaudire.

Illic praeterea montes nubibus immissi, & insinuati, ac perhorridis vallibus dividui, opportunissimo viarum compendio summos apud vertices copulantur, plananturque: ut profecto non

capias, qua ratione factum sit, quod insuperabilia, & vix avibus habitata cacumina, planum, & coaequatum iter, curribus, hominibusque praebeant. Illic postea, de pusillo lapide e vena terrae metallica deprompto, aurum ab argento, cupro, stanno, plumbo, Artifices illi scientissimi igne iudice in conspectu separant, ac discernunt. Atque quod observavi quidem, assequi tamen haud poteram; noverunt homines longe peritissimi quot auri, argentique unciae delitescant hac certa in congerie concretorum etiamdum, ac temere in pondus sumptorum lapidum. Dies me tandem defecerit, si universa Artefactorum portenta narratione complecti velim, quae in HUNGARIAE Fodinis Viri MATHESEOS, ac omnis GEOMETRIAE, STATICAEq; oppido gnari, in dies emoliuntur. Quae sicuti acutissimae industriae sunt, ita opimum censum reddibent, & maximam impensam levant. Ambigis ADVERSARIE? adi velim, tumet vide, tumet inspice, tumet perlustra. Quod utinam factum abs te fuisset, antequam HUNGARIAE Eruditionem tua unius licentia, non experientia propria, non ullius probati Fide, auctoritate ac iudicio, susdeque ferre in animum induxeras.

Sed jam ad PHILOSOPHIAM, quae hodie RECEN-
TIORUM audit, sermonem destinato advertamus.
Et vero, haud quemquam praeterit, varium &
mutabile VULGUS, quemadmodum novorum per-
cupi-

cupidum esse solere; ita dato veluti Classico ea mox complecti, & confectari. Secus tamen sentiendum de SAPIENTIBUS. Quippe quibus conve-
nerit licet mutare consilium, haud praepropere nihilominus, ac repentino: verum cum ratio sua-
det, cum jubet aequitas, cum apertae, aut saltem lucidioris veritatis pondus eodem inclinat. Posthaec,
nemo nescit ante CARTHESIUM, GASSENDUMQUE, & alios, quos aetas tulit novior Philosophos, PER-
IPATETICORUM Doctrinam toto Christiani Orbis ambitu plurima Saecula viguisse, neque vero etiam-
dum (uti locutulejus hic, & ille obstrepit) prorsus collabascere, sed adhuc dubio procul mole,
sua firmiter consistere.

Hujus Author (quid enim magis evulgatum?)

ARISTOTELES STAGIRITES *Vir summo ingenio, & Scientiae copia: (a) quo quis doctior? quis acutior? quis in rebus, vel inventiendis, vel judicandis acrior unquam fuit? (b) Summus utique in omni Doctrina, & immensae subtilitatis (c). Quem dubito Scientiarum, an Scriptorum copia? an eloquendi suavitate? an inventionum acumine? an varietate operum clariorem putem?* (d) Nec vane proinde a PLATONE praedicatum *Anagnosten, & veritatis Philosophum, & mentem Scholae.* In hujus igitur litteraria monumenta, quae auro, cedroque dignissima, Doctorum Antesignanis continenter habita sunt, post alios, THOMAS imprimis de AQUINO, & JOANNAS DUNS SCOTUS

(Ma-

Comendatio Philosophiae Peripateticorum ab Antiquitate; ab Auctore; a Sectatoribus postea tum; ab usu Ecclesiae.

(a) Ex Cic. Tusc. Disput. l. 1. c. 3.
(b) Ex eodem alibi.
(c) Ex Plinio.

(d) Ex Quintiliano.

(Magistri profecto divini, ac Caelo potius demissi, quam communes terrae filii, etsi in nonnullis haud tantae molis, dissentientes) insignes Commentarios elaborata collectione, accuratiorumque, ac disputatione plane confecerant. Qui deinde longissimis temporibus FAMILIAS duarum SECTARUM PERIPATETICARUM (cunctorum iudicio principes) duxere, citra audaciorum cujusquam refragationem. Quo factum, ut PERIPATETICORUM DOCTRINAM tantis DUCIBUS provectam dum Mundus ERUDITORUM quaquaversum completeretur, dumque huic certe uni adsurgeret, ECCLESIA quoque SANCTA DEI eidem ipsi plurimum constanter tribuerit. Atque adeo ad Sacrosancta usque Dogmata, quantum fas erat, illam cooptaverit, ac veluti consecratam, proque sua quodammodo receptam, eis subservire, (& ut ita dicam) ancillari iusserit. Id quod non obscure innuit Praeceptor Angelicus Primae Partis Quaest. prima.

Lapsu porro saeculorum curiosius quibusdam rerum principia rimantibus, improboque studio, ac demersione pervestigantibus, ad quae nimirum tanquam primigenia Elementa singula Mundi corpora, ad quas origines, causas, primaque semina, tot enascentes longe disparatos effectus reduci certius, revocarique oporteret; plura pro incunctis diutissime tradita ARISTOTELIORUM SCITA PLACITAQUE, tanquam cum vero minus, quam

*Causa res
cedendi Re-
centioribus
Philosophis
à Doctrina
Peripateti-
corum.*

creditum fuit, consentientia, sed neque tandem ARISTOTELIS genuina, insuper habenda esse censuerunt. Siquidem adinventum sit (a) Clarissimi alioquin, ac sine dubitatione PRINCIPIS PHILOSOPHI SCRIPTA authentica, (quorum THEOPHRASTUS NELEUM SCEPSIUM fecerat haeredem) diu terrae defossa haesisse ATTALICORUM Regum, metu: Atque tandem, cum jam pene blattae, ac tineae ea depastae, cum humor labefactaverat, cum injuria loci corruperat, eruta, APPELLICONI TEJO vendita fuisse: a quo, sicuti postea (e Graecia per L. SYLLAM ROMAM translata) abs TYRANNIONE quoque GRAMMATICO, prout visum fuit, aut fieri potuit, multis repositis, additis, detractis, permutatisque, & substitutis, interpolata, proindeque sublestae fidei haud parum admodum esse reddita (b).

Qua de caussa (uti existimatum fuit) aequissima, RECENTIORES isti PHILOSOPHI nova SYSTEMATA, INSTITUTAQUE PHILOSOPHIAE, haud parum inter se dissidentia, ad veritatem indagandam adornaverunt: quae in GASSENDO, CARTHESIO, NEUTHONIO, aliisque. Ut autem invidiam ipsi novitatis frangerent, Doctrinam recens increbrescentem, illam cum primis de Atomis, vel Corpusculis, sive moleculis exilibus, ac minutissimas (ut dicam) loci capedunculas implentibus, vetustissimis a TRITAVIS, & bello usque Trojano antiquioribus ABORIGINIBUS repetunt (c). Itaque ad OCHUM usque,

PHOE.

(a) Ex Strabone Plutarch.

(b) Videndae Exerc. Paradox. Cassendi to. 3. lib. 1.

Verusta licet, sed obscura, & contempta iniuria Recentioris Systematis, compingentis substantias corporeas ex Atomis, vel fors etiam Moleculis.

(c) Vide Fortunatum a Brixia in sua Phisica.

PHOENICIUM, ac MOSEM ipsum, ejus veneranda cunabula reducunt. (a) Luculentius tamen DEMOCRITO, & EPICURO, disertioribus nimirum Satoribus, & Inventoribus gloriantur (b). Quamquam autem CICERO, Homo acerrimi judicii, & aequi rectique studiosissimus, expendens DEMOCRITI, atque EPICURI Commentationes, candide id, quod fenerat enunciaverit (c). *Effici complexiones, & copulationes, & adhaesitationes Atomorum inter se, ex quo efficeretur Mundus, omnesque partes Mundi, quaeque in eo essent; res tota ficta pueriliter: Quamquam deinde ipse quoque CARTHESIUS secretiore Numine (putem) impulsus, in haec verba eruperit: Illa mea de Principiis fabula; tamen labore incredibili, indefessa contemplatione, sudatis lucubrationibus cum rara ingenii perspicacia conjunctis, eo rem adduxere aliquando, noviores isti PHILOSOPHI, tantundem illustravere, explanavere, atque ad explicanda phoenomena, & insolita, aut recondita Terrae ac Caeli, rerumque sub sensum cadentium arcana, accomodavere peregrina ista, aut obsoleta, & inusitata retroactis lustris DOGMATA, ut sapientissimi hodie, iique permulti Viri, eis non quomodocumque, aut assentando; sed plene omnino, atque ex animo assentiendo adhaerescant. Illorum de numero censeferi, propalamque indicari, & gestiant, & gloriae, ac eruditionis potiore loco reponant.*

(a) Ex Huetio demonstrat Evangel. Prop. 4.

(b) Vide Fort. a Brixia in sua Physic.

(c) De Fin. bon. & mal. l. 1. c. 6. 19.

Hodierna in crementa Systematis Molecularum, vel etiam Atomorum.

Quod io! Felix, Faustum, Fortunatumque fit:
 Quum proinde (ut a diverticulo redeamus)
 quum inquam HUNGARI, ista *auspicato*, & *avi-*
bus addicentibus coepta, jamque per ITALIAM,
 GALLIAM, BRITANNIAMq; singulares eruditae EURO-
 PAE Parteis propagata, peropportuna & expedi-
 tissima philosophandi ratione nondum initiati sint;
 contra, vero in spinosa PERIPATETICORUM abstra-
 ctione occalescant, illudque intricatissimum sciendi
 genus, aridum praeterea, jejunum, enectumque,
 dedita contentione affectentur, istud forsitan in
 caussa fuerit, ut nullas ADVERSARIE iis tu germa-
 nas esse, frugique LITTERAS, aut *prava illas*, &
cassa tradi, *colique methodo*, prorsus autumes, &
 apud te omnino concludas? Verum, si ita qui-
 dem, vide sis, quam parum caute. Et si enim
 HUNGAROS neque sciam, neque etiam velim ex
 eis esse, *qui rationem nullam reddunt, sed ad majo-*
rum judicia confugiunt, quod illi Sapientes fuerint,
illi probaverint, illi scierint quid esset optimum: (a)
maluntque errare, eamque sententiam, quam adama-
runt, pugnacissime defendere, quam sine pertinacia,
quid constantissime dicatur, exquirere: (b) *utpote,*
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducunt;
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quae
Imberbes didicere, Senes perdenda fateri (c).
 Et si (dicebam) GENTILES meos, neque sciam;
 neque velim hujusmodi esse; quippe qui RECEN-

(a) Clem. Alex.
Strom. 1. 1.

(b) LaGant.
1. 5. Divin. In-
sit. c. 2.

(c) Hor. 1. 2.
Ep. 1.

TIORUM PHILOSOPHIAM nedum non subsannant, verum & suspiciunt, & suos in usus plura ab eis sublime cogitata, utilissime inventa, perbelle elucidata, ac sapienter ordinata, in usus inquam suos jam dudum traducere orsi sunt, ac deinceps quoque sunt amplius traducturi: tamen si etiam obstinatius, atque mordicus, unam PERIPATETICORUM Doctrinam retinere pergant, quam per manus ab ABAVIS accepere, minime profecto hac re *nullas ipsi Litteras, aut pravas, & inutiles* habere dici poterunt. Etenim nondum sane, nisi quadamtenus, ac tenui conjectura comperitum est, eos (ARISTOTELIOS) vere ac genuine non esse; sive germanam tanti Magistri sententiam ad eos haud pervenisse, sed ascitam aliquam, sed subreptitiam. Tumvero, nondum certe ipsi per AEMULOS hodiernos, ex Arce si non manifestae veritatis, saltem paris, & aequae probabilitatis (quantum quidem ego adsequor:) sunt exturbati. Insuper: ASSERTA, DOGMATAQUE illorum, ad explicanda usitato more Christianae Religionis Mysteria multum, commodumq; succurrunt, ac subveniunt: Cum potissime *de Sacramento Eucharistiae, cum de Distinctione in Divinis, de Assumptione Naturae Humanae ad Sacrosanctam* (uti vocant) *Hypostasim*, nec non aliis summae considerationis momentis, quaestio instituitur. Atque praeterea, Duce, Praeceptore,

In-

HUNGA-
RI nedū non
aspernantur
Recentiorū
Philosophiā;
verum me-
liora quaedā
ex ea deli-
bant.
Tametsi autē
Peripateti-
corum unam
illam, con-
sistenter reti-
nerent, non
ob id pravas
Litteras ha-
buerint.

Interpreteque ac Doctore, THOMA illo, humana sane ingenia praetervecto nitantur. Cum quo fere satius, quomodo Cicero (a) cum Platone, errare malle queant, quam cum istis nuperis PHILOSOPHIAE INSTAURATORIBUS, vera, (si tamen sint) sentire. Adde: quod M. TULLIUS, tametsi, PLATONEM maximi semper fecerit, inque Astra extulerit, ac *Deum quemdam Philosophorum* quodam loco nuncuparit, de PERIPATETICIS nihilominus immortalem commendationem expromat: *Peripatetici inquit familiares nostri; quibus nihil est uberius, nihil eruditius, nihil gravius* (b).

(a) Tusc. Qu.
l. 1. c. 17.

(b) Ibid. c. 3.

Ac denique; si tibi ADVERSARIE LITTERARUM cultarum rudes HUNGARI, quia PERIPATETICI; universus litteratus Orbis, ROMA ipsa Studiorum ALTRIX maxima, ipsa ITALIA longe florentissima, totque postea ingenia, ac celeberrima SCRIPTORUM Nomina, qui litterariam Remp. pluribus retro saeculis cumulado Eruditionis censu adauxere, indoctum quid fuerint, aut fucum solummodo assimulatae cujusquam Doctrinae vel nuper ostentaverint, est necesse. Quandoquidem, & omnibus his, & ubique, & continenti ordine PERIPATETICA PLACITA, SCITAQUE ac THEOREMATA, paucis ab hinc Calendis, atque semper antea, adprobata fuerint & recepta. Consequens praeterea est, ut eodem incitiae dedecore confundas cum HUNGARIS inclytissimas Academias,

LOVANIENSEM, DUACENAM, SALMATICENSEM, CONIMBRICANAM, COMPLUTENSEM, COLONIENSEM, PRAGENSEM, VIENNENSEM, OENIPONTANAM, & reliquas haud pro numero: in quibus non alius certe in praesens, quam ARISTOTELES, DICTATOR MAXIMUS, jura legesque philosophandi praestituit. Cum autem haud arbitrer istoc audaciae genus te arrogare, ut nimirum adversus tot tantaq; LITTERARUM pervetusta DOMICILIA, immo quaedam EMPORIA judicio inturgeas; non erit cur hac de causa (quam pene mei immemor prolixius pertractavi) HUNGARIAE egregias deesse LITTERAS occlamites, aut inhonora illam inscitia fordescere.

Quare (amabo) dic aliquando ingenue, quae illae insignes (quas oggeris) LITTERAE, in PATRIA nostra prorsus incognitae sint, ac peregrinae? Nisi vero Graecae fortasse, Hebraicae, Chaldaicae, aut Aegyptiae? quibus ERUDITAE quoq; ITALIAE Civitates plerumque viduae sunt. Enimvero, ni exoticas aliquas sabaudias, aut ejusmodi, sine quibus, egregiae frugique LITTERAE adhuc nihilominus nominentur, ac reipsa sint; ni hujusmodi (inquam) LITTERAS intelligas, atque praefraete exigas (quamquam, & harum aliquarum quisquam vigor sit in HUNGARIA, praesertim GRAECARUM, & HEBRAICARUM) equidem quotidianae, solidae illae, usitataeque LITTERAE, in HUNGARIA nedum hospitium pervetus obtinent, verum

*In HUN-
GARIA ad-
est usus qui-
dam Hebrai-
carum, Grae-
carumq; Lit-
terarum: So-
lidae vero,
& usitatae
aliae Litter-
rae, ac Dis-
ciplinae, om-
nino florent.*

etiam

etiam Civitatem, & necessitudinem, & pretium, & cultum. Viget proinde illic, & viget sane haud mediocriter, primum quidem THEOLOGIA, sive illa quam THEORICAM, seu SCHOLASTICAM appellant; sive quae POLEMICA dicitur, atque Controversias *Orthodoxos* inter, ac *Desciscentes* agitat, horumque perperam sentientium putidos nervos elidit: sive POSITIVA, quae de Scripturis, Traditione, Conciliis, Patrumque consensione, tanquam illimibus, & luculentis Fontibus ad liquido demonstrandas Sanctae Religionis Formulas, argumenta rite ducit, ac derivat. Sive demum illa MORALIS, quae ad Virtutem instituit, Legem Dei pariter & ECCLESIAE proponit; Noxiae, quae, & quantae sint, quive devitandae, plectendae, expiandae, recte atque ordine informat. Viget praeterea JURIS CANONICI, (quod ajunt) pluribus in locis; CIVILIS item & (ut plurimum) MUNICIPALIS studium, usus, exercitatio: Ut profecto Causfidicorum, & Advocatorum *utriusque Fori*, Greges usque circumagat Gens illa nostratium, litibus agitandis, dicendisquae Causis (quid enim negem?) multum implicita, assuetaque. Quam eapropter veteri proverbio *Finitimi dicitent aut calamo, aut gladio continenter bellum gere.* Praelegitur postmodum PHILOSOPHIA PERIPATETICA; quam tamen Quaesitis etiam *practicis*, ac navae experientiae subjectis, non

raro interpolamus: quo feriatum tantisper ab *secundis intentionibus* animum, recreemus, & quippiam oblectamenti admisceamus abreptae, ac fastidiosae contemplationi.

Quod si porro tantundem ego extulero, ac magnificavero Res nostras, quantum tu ADVERSARIE commisisti, ut deprimeres; atque si de GRAMMATICAE, POESIS, RHETORICAE, ac utilissimæ Artium, quae dati, acceptique Rationem, conficere doceat, DISCIPLINIS, collatio fiat, haud equidem erubescam asserere, non longe admodum HUNGARIAM esse inferiorem jam nunc ITALIA. Etsi autem non me praetereat, utroque admittam, in praecipuis ITALIAE Urbibus (a quibus, tanquam scatebris optimae in Orbem Litterae, perpetuo dimanarunt) ELOQUENTIAM in primis, ad primaeavam venustatem, qualis TULLII temporibus enitebat, postliminio jam fere redivisse; minime tamen concesserim Sermonem latinum, ac totas mitiores Musas percrebuisse magis, magisque esse familiares, ac denique usu frequentiores, quam in HUNGARIA. Ut sane, politionibus licet ITALIAE Litteris auream esse redditam Aetatem jure propemodum venditare poteris, tamen non nisi perperam, atque injuria abs te dictum sit, *nullas HUNGARIS, aut pravas, & inutiles possideri Litteras.* Quippe, (demus) mediocritatem illas non exaequare; in arduis ni-

In HUNGARIA
Latinae Litterae adeo
frequentes, ut vix usquam
magis: neque sane pravae
& efferatae: ut ejusmodi
minimum, qualibus Ad
versarius cōspicuum se
putat.

hilominus , atque praeclaris (teste CICERONE)
 etiam mediocritas laudi est . Quamquam (ut in-
 trepide fatear quod res est , Humaniores no-
 strae Litterae , aut AENEAE profecto AETATE ca-
 stigationes , & elimatiores plerumque sunt ; aut
 propediem cum ARGENTEA quoque comparandae ,
 vel eidem plane antecessurae .

Verum addubitas ? Sed immo inficiaris pervica-
 cius , quemadmodum caepisti , haec talia , toti-
 demque Scientiarum , ac praestantium Doctrina-
 rum , quae connumeravimus subsidia , & hone-
 stamenta HUNGARIAE suppetere ? Adi velim (qui
 enim facilius credas ?) adi TYRNAVIAM , CASSIAM ,
 BUDAM , CLAUDIOPOLIM , JAVARINUM , PISONIUM ,
 NITRIAM , VACIAM , ZAGRABIAM , SEMPRONIUM ,
 PESTHUM , AGRIAM , COMORRAM , GINSIUM , EPER-
 IESINUM , SZEGEDINUM , VARADINUM , TERENTIUM ,
 LEUTSOVIAM , NOVUMSOLIUM , QUINQUEECCLESIAS , &
 alias complures REGIONUM nostrarum Civitates ;
 in quarum singulis , si non ubique congesta ad-
 junctaque omnia , dispersita profecto reperies &
 florere haud postreme , & uberi etiam ac opimo
 fructu communicari frequentissimae Juventuti .
 Quo fit (ut nihil dicam de PHILOSOPHIA , ac THEO-
 LOGIA , de quibus jam aliquid , pluraque dein)
 quo (inquam) fit , ut sane non debeant DIOGE-
 NIS lucerna perquiri , qui in stylo Oratorio , Poe-
 tico , Historico , sin minus controversiam fece-
 rint

rint CISALPINIS, tecum saltem, quantum hoc in genere valeant, periculum facere semper sint comparati. Atque age fodes

Congredere Eloquio, vel Carmine, delige quod vis;
Ipse ego pro Sociis pergam contendere vires:
Nec certe ancipiti tecum concurrero Marte.
Scilicet haud tantum, quantum si me affiliat mus,
Te moror; aut vescis pugnet si musca lacertis.
Et mihi vena salit, viget & mihi Carminis ardor,
Me quoque nutrices Vatem finxere Sorores,
Apraque Castalia tinxere aspergine labra.
Atque meo pariter confedit Tullius ore,
Non proffus macer, exuccus, jejunus & ille:
Sim licet exiguus, neque par Nostratibus usquam.

Quid vero? oblucri? aut quicquam adhuc obtendere ausis? Ita equidem. Transmittis enim vero, compluribus HUNGARIAE locis tractari, & condoceri qualescumque Litteras; at pravam, & inutilem denique earum tradendarum, colendarumque rationem teneri. O quo te Minervali, queis te condictis stipendiis demereamur! exoremus! advocemus! ut rectam illam, illam accuratissimam, multo maxime exactam, atque tandem, utilissimam Litteras instillandi, laevigandique rationem, quam pectore oculis, quam Orbem Litterarium, ac nos praesertim avarus celas, nostras in oras, in Gymnasia Lyceaque nostra, tu novus sincerioris, ac rarioris Litteraturae Pa-

Perstringitur arrogancia Adversarii, qua licet ter censet, pravam esse & inutilem Litterarum tradendarum colendarumque Rationem in HUNGARIA.

rens, bonis quamprimum avibus adportes, introducas. Pro! quantum nobis dolet, nullam hactenus de te famam, nullum vel minusculum rumorem, nullam quamlibet tenuem notitiam ad nos permeasse! Scilicet, quantum suo divino PLATONE doctissima ATHENARUM Civitas gloria olim fuit; tantundem (*si parva licet componere magnis*) tantundem propemodum nos esse plausuros, dum tui nobis usuram impertiveris. Quin ades? Quin advolas? Quin velis remisque deproperas HUNGARICARUM LITTERARUM INSTAURATOR, ac DIUS certe STATOR aliquis, omni deinceps aevo dicendus? O! *quid perdidit, qui te audire non potuit!* (a)

(a) S. Aug. l. 4.
contra Jul. op.
imp. C. 119.

Inde, concludi necesse est, Homines nostrates, etsi permulti exteris Provincias viferint, peragrarint, introspexerint; etsi plurimi in hac URBE omnium principe, praestantissimas Litteras condidicerint (pro cuius rei fide Collegium Germanicum, & universos (qui Romae sunt) Inclytae SOCIETATIS Viros, ipsumque Sapientissimum MINERVAE Coetum appello) concludi inquam necesse est, Homines Nostrates, Purpuratos alios, alios Primores, Praesules alios; Presbyterosque, ac Regulares, (verbo) omnes illos, penes quos hoc in genere summa Rei semper fuit, ac quidlibet constituendi potestas, aut adeo stolidos obtusosque fuisse tua sententia, ut praeclaram

ram inter, ac depravatam Litteras communicandi methodum, discerniculum haud invenerint; Aut inertes adeo, & supine oscitantes, ut probiorem illam PATRIAS in SCHOLAS invehendi, negotium sibi minime unquam duxerint fumentum. Te contra tibi videri eum esse, qui ante, omnes illos pernoveris, quam videlicet probatissimam rationem usitari oporteat, maximeque expediat in recte tradendis, percolendisque Litteris: Atque qui prae cunctis iis, idem ipsum exequi valeas. E quibus reor adsequeris, quam difficili, scopulosoque loco versere, inde quidem odium tibi, hinc despiciatum non impune conflando. *Nam cum omnis arrogantia odiosa est, tum illa ingenui multo molestissima* (a). Fac proinde (quod Veteres dicebant) *in tuum ipsius sinum inspue* (b) At, si quidem usque adeo perspicax ac lynceus tibi videare, cedo (velim) quam tu pravitatem observare poteras, quae in perverse, ac supervacaneae tradendis Litteris, in HUNGARIA inveteraverit? Ego vero si me sustines, si fastidium, si molestiam non facesso, referam disertius, ecquidnam ex usu sit, MODERATORIBUS HUNGARIS, ad formandos bonis Artibus Adolescentes: id quod ipse in me Puerulo fuisse praestitum vive memini; tum vero quamdiu domi agebam, propius animadverti, comperi, exploravi.

PUERULI quocirca aliquanto post, quam dulcium uberum suctu amoti sunt, dum videli-

(a) Cic. in Q.
Caec. num. 36.
(b) Plin. l. 28.
c. 4.

*Methodus
tradendi Ele-
menta Lit-
terarum ac
Pietatis, in
HUNGARICA
R. I. A.*

cet pappant jam ipsi commode atque lallant, ad
annosque discretionis petigisse indiculis non obscu-
ris produnt, sextum itaque, aut septimum Aeta-
tis ingressi, vel emensi, Nobiles quidem universi,
plerique omnes civili conditione nati, sed & po-
pulares non pauci, aut Paedagogis Domum con-
ductis, aut LUDI LITTERARII Rectoribus apud
omnem (quod dici receptum est) Parochiam,
publica pensione constitutis; aut potissimum VIRIS
RELIGIOSIS committuntur; JESU nimirum SOCIIS,
vel (ut plurimum) REGULARIBUS CLERICIS, a
SCHOLIS PIIS nuncupatis. Hi ergo qua fieri po-
test facilitate, Elementa primum Litterarum,
internoscere; tum syllabas innectere; mox lecti-
tare expedite; postea memoriola quaedam com-
plecti ac etiam depromere, eos condocerunt.
Adhæc: ductatis blande palmulis apices exarare;
Pietatem superos deprecandi quam a Parentibus,
aut Nutriculis combiberant, adaugere; Rudi-
menta Fidei Christianae ordine ediscere, proque
modulo concipere, ac declarare. Paullo tardius,
*Nomina rite per casus, verba per modos, & tem-
pore* (uti Grammaticis loqui usuvenit) inflecte-
re: Notiones deinde ac proprietates *octo partium
Orationis* primoribus quasi labris delibare: brevi
demum curtulas quaspiam, easque familiares perio-
dos latino sermone apte construere, intendendo
ad regulas assidue; quibus convenienter opera-
ri

ri debeant, ni ferulam non expaveſcant.

Simul autem in promptiore niſu Characteres expingendi illos exercitant; nec non *Decalogum*, *Praecepta Eccleſiae*, *Sacramentorum* numerum, fructum, uſumque perdocent. Methodum denique labeculas ſacro in Tribunali detegendi, eaſque ob amorem piiffimi cumprimis Numinis deteſtandi, naviter inſtillant. Hi poſtmodum, ii nimirum, quorum paterni lares publicis a Schotis remoti ſunt, tum & omnes alii, hunc in modum e vitae ſimul Litterarumque cunabulis utcumque educti, Inſignioribus in Oppidis, ac Civitatibus aggregantur: quo videlicet (ceu de nidulis educti pulli) jam proprio quiſque conatu altius in ſtudento nitantur, aemulatione plurimum animos incendente, atque alas addente. Iſt hic de amiculis, Hoſpicio, alimentis, locupletiore Domo natis Genitorum impendiis abunde proſpicitur: alii in Seminaria, & Convictus Piorum liberalitate eum in finem excitatos, ac locupletatos, cooptantur. Ubi plerique Saecularis vitae inſtitutum retinent, multi Clericalem in ordinem adleguntur; omnes autem ad praefcriptam vivendi normam, ſanctam ac ſalutarem, ſeſe componere, ac diem ex die ordinate ducere omnino jubentur. Egentiores tandem, (queis Domo vix quicquam ſuppetit, praefertim ob loci diſtantiam) cum per Studiorum occupationem vacat, ſubſidium

apud

apud divitiores rogitant, pro laudabili (quæ obtinuit) victitandi ratione. Cujusmodi pium in primis subsidium, ultro ac munifice optimi Homines elargiuntur, jam recepta in consuetudinem benevolentia. Inde profectum, quod non pauca sane numeraveris Municipia ac Civitates, quæ levi calculo tercentum Alumnulos, (hoc modo opitulatae) sustentent, eisque ad STUDIA LITTERARUM profectenda, praesenti sint adjumento.

Hujusmodi quocirca in locis (quæ frequentia sunt) GYMNASIA & ACADEMIAE, confertissima patent Juventuti. Quam viri, qui nomine SOCIORUM JESU (uti diximus,) atque CLERICORUM PIARUM SCHOLARUM censentur, post illa quæ praemisimus, GRAMMATICAE deinde consummatoris INSTITUTIS, adeo perfecte confirmant, atque etiam expoliunt, ut jam Adolescentuli, & (quod EUROPA demiratur) novenos (plurive minusve) annos nati, expedite, prompte, perindeque latinam, ac vernaculam linguam loquantur. Sive demum istud felici facilique Gentis indoli, sive diligentiae Magistrorum, sive (quod verius sit) utrique imputes. Neque loquantur solum ex usu quodam ipsi & Psittacorum instar, sed vero uniuscujusque *Syntaxis*, sive *Periodi*, *generum* item, & multiformium (in quas voces permutantur) flexionum; nec non variorum construendi modorum, cum regulam, tum & causam,

*Methodus
tradendi In-
stitutiones
Grammaticae
in HUNGARIA.*

fubi-

subito reddere pernoverunt. Quin & dubia ex adverso posita distincte enodare, refellere, conciliare: Omnia vero latine; quasi qui de HUNGARIS in LATINOS cito abierint, materni sermonis adjunctis non amplius indigi, ac illius vix fere memores.

Quo ex fonte promanavit, quod in HUNGARIA qui de vulgo usque, & mediastinorum humilitate sint, non raro admodum offendas, qui licet ignavia, aut iniquiore fortuna, vel aliam demum ex causa, studiorum adminiculo meliorem ad conditionem non assurrexerint; tamen intrepidi, cum percunctatus es, latine respondeant; Doctrinamque constanter, ac tenaciter retineant, quam rudibus annis acceperunt: tametsi ipsi Ollas inter & Cacabos, inter tripodes, & alveolos, subulas inter & acus, inter stivas & strigiles, inter armenta gregesque versentur. Quamquam ista non ad invidiam, verum quia res ita tulerit, dicta sunt.

Quare si pateris, geminum exemplum ad istud propositum faciens non incongrue sum allaturus. Accidit haud ita multo abhinc tempore, quod Viri Religiosae cujusquam Familiae, ruente imbri contacto per arva curru processerint, dum subulcus opico gregi pascendo advigilans, propius viam consisteret. Hi ergo inaccessa Dei judicia admirati, elatiore voce la-

*Ex optima
Magistrorū
Institutione,
Gentisque
felici Indole,
usus ac peritia
Linguae
Latinae, multum frequēs
usque Puerulis,
ac etiā
postremae sortis
Homini-
bus in HUN-
GARIA.*

*Exempla
Pecuariorū
Latinorum,
& opinione
magis eruditum
in
HUNGARIA.*

tina, haec invicem: Homo iste nihilo fecius, atque nos, ad *imaginem* Dei factus, Divini Cruoris lytro assertus, ad cepeffendam sempiternam Beatitudinem ordinatus, en cum Caeli nos injuriam commodiffime arcemus (qui fortasse in ftatera ne paullo quidem plus appendimus) ipse tamen dedecorofam ad fortem damnatus, in gratiam foediffimarum pecudum tanto sub nimbo alget misere, ac tremifcit. Ille contra, fermonebus intentus, appofite, ac praeter opinionem verfum hunc latinum Vatis Tomitani subne-xuit: *Passibus ambiguis metam properamus ad unam.* Tum stupere illi, quaerere, urgere, num quidquam latine fari noffet? ubi gentium didiciffet? an vellet ad honeftiorem vicitandi conditionem pertransire? Repofuit ex ordine latinus Porcarius: Se videlicet in HUNGARIA Patria fua, latinis litteris probe fuiffe inftitutum, in Philofophia quoq; ac Theologia haud infime profeciffie; hujusmodi tamen vivendi genus quod fuftineret, fponte amplexum effe, utpote faluti aeternae ab fe conquirendae peropportunum: quod iccirco pro nullo vellet deferere, quamdiu fpiritus corpori cohaereret. Ipsi proinde cum bono Deo, via, tramiteq; fuo pergerent ad metam fupremam communemque, dum ille interea hoc altero delecto calle, eodem contenderet. Attoniti fapientiffima, prodigiique plena facundia, fe feque muti

mutuo respectantes recessere, ineffabile subinde Numen multis collaudantes, atque factum memori mente reponentes. Alterum, die fere perendino accidisse videri potest, illius siquidem ego ipse testimonium perhibeam. Alius proinde quispiam, pariter eruditus, bucerum pecus consequbatur an cornipedes, non satis reminiscor. Quia vero per distantiam immanium apud SZEGEDINUM camporum (Civitas Tibisco adjacet perampla) Christianis Sacris interesse vix unquam erat integrum, Socios per aprica Pascua CATECHESI imbuebat, a criminibus revocabat, ad secum comprecandum permovebat, *Stipendia*, (Aris operantibus) dari solita (ad litandum pro delictis eorum *Sacrofanctam Hostiam*) colligebat: quae postea Religiosorum in Coetum bis quotis annis deferre, atque simul in aure Sacerdotis onus conscientiae latine profecto deponere, solitavit: neque unquam porro passus est ab suscepta vitae ratione sese deduci dimoverique virorum illorum *Regularium* persuasionibus, locuples licet ac bene nummatus jam & esset, & audiret latinus Equiso, aut Bubuleus.

Quantum porro abest, aut quantae saltem assignemus ignominiae existere usquam in Hungaria Virum Nobilem, vel Ordinis Senatorii principis cum primis in Urbibus, qui latinae Linguae ignorantia sordeat, nemo crediderit: quippe

*Dedecori
haud parvo
ducitur in
HUNGARIA,
esse
Nobilem, aut
Ordinis Sena-
torii Vi-*

*rum, & Lin-
guae Lati-
nae imperi-
um.*

pe cum illius usus etiam Oppidanis, atque Opi-
ficibus non sit infrequens. Quapropter haud u-
nius Exteri, praesertim qui de Italia ad Nos
forte concesserit, ore prolatum fuit, quum il-
la, quae mox adduximus, coram deprehende-
ret, LATIUM videlicet nedum Coloniam olim
in PANNONIAS duxisse; verum hodie Sedes quo-
que illo transfuisse videri: Utpote cum HUN-
GARIS, qui jamdiu in Pannoniis infederunt, lin-
gua illa, vulgaris propemodum haberetur, quae
olim LATINORUM erat vernacula. Et sane, quem-
admodum est verissimum, ita nemini videri de-
bet incredibile: in Curiis videlicet, Tribunali-
bus, Judiciis; in *Allegationibus*, *Probationibus*,
Responsionibus; in conficiendis demum Instru-
mentis quorumvis *Rescriptorum*, *Contractuum*,
Transactionum, *Donationum*, *Fassionum*, *Locatio-
num*, nec non *Tabularum Testamenti*, sermonem
latinum passim personare. Adde: Milites ipsos,
Gregarii usque ordinis, quamplurimos compu-
tari satis nitida, comique latinitate in sermo-
cinando, aut noxas Sacerdoti aperiendo: barba-
riem licet ipsi, ac perhorridam immanitatem
ad Gentium consternationem praeseferant

*HUNGA-
RI Milites,
etiam Grega-
rii, Latini
permulti.*

*Intuitu, frontisque minis, armisque torosis,
Et late patulo fuscis in pectore villis,
Et setis, panda subter quae nare rigescunt;
Denique voce truci, cum tandem infrendit ira.*

Quid

Quid postea? an repereris Praesbyterum in HUNGARIA, qui latini sermonis prompta, minimeque haesitante peritia non sit praeditus? Apage istoc haud ferendum omnino dedecus ab inclyto CLE-RO nostro, ut Deo nimirum sacrati, & ipsi quidem ECCLESIAE LATINAE Homines, linguam tot Conciliorum Sacrosanctis tractatibus, Divinorumque Dogmatum Decretis, tot religiosissimis Ritibus, caeremoniis, adorandisque Mysteriis consecratam, probissime, quantum quidem pro munere ad eos pertinet, non calleant, non intelligant. Longissime profecto dissimiles iis, cujusmodi, (dum peregre proficiscerer) intra tuae putem Regionis fines semel Ego ac iterum offendebam. Ex quibus cum latine quippiam sciscitatus sum, pisce mutiores haerebant: vocolam ab eis impetrare vel pretio haud poteram, adeo Sacramentum suae ruditatis abscondebant. Ne in viam me rectam (quem nescio quid barbarum fremere putabant) dirigere noverant: immo fugere tandem latinam alloquutionem, uti praestigias, vel sinisterum augurium. Deus bone! graecine isti, an latini Ritus Sacrificuli? an ipsi vel formas Sacramentorum satis intelligant, quae latine (certe) proferuntur? Reipsa, recitant solum illi Horas Canonicas, ac sine scrupulo earum ad sensum non attendunt: neque enim possunt, cum latine ignorant. Jamvero ad impossibile neminem teneri lu-

Nefas est in HUNGARIA, Clericum ordinari, tanto minus Praesbyterum, qui Latinis Literis probe instructus non sit.

Non profecto adeo elingues Praesbyteri in HUNGARIA, quem admodum in Regione Adversarii observati fuerunt ab Auctore vindicare.

culentum est. Igitur semper ipsi (si Super is placeat) culpa vacabunt, nunquam licet orarint at-
tente .

O imperitiam tanto sane Munere indignam !
Quid vero ? si quoquam in Hungariae latibulo
hujusmodi *Mystam* deprehendi occurreret, (quod
prodigio foret similis) putes ? putes hem ! *ADVERSARIE*, ad Aras illum admissum iri ? Immo ludibrium
cunctis futurum tene, ac omni ministerio conti-
nuo depellendum . Dolet tamen, & majorem in
modum dolet, quod provocatione tua irritatus
(qua totis HUNGARIAE Regionibus probrum insci-
tiae, ac pravae litteraturae adlevisti) ad ista paul-
lo procacius exaggeranda, invitum propemodum
animum adjecerim : quamquam non mihi, at ju-
stius tibi succensere istud, quisque prudens debeat,
qui initium introduxisti . Quo se argumento tu-
tabatur, ac fortiter muniebat contra C. SALLUSTIUM
M. TULLIUS C. ; si tamen responsio illa sit Cice-
ronis .

Institutio
HUNGARICAE ju-
ventutis in
Profodia,
& Poetice .

Sed jam veluti in conspectu positum est,
atque dictum abundius, quae videlicet ratio, quis
modus obtineat apud Hungariae Praeceptores,
Grammaticam, sive recte & emendate loquendi
Artem edocendi Adolescentes . Ita quocirca com-
parati, ad Profodiam ac Poeticen manuducun-
tur . Heic anni circuitu, quantitatem accentum-
que syllabarum advertere, percunctantibus e ve-
stigio

stigio indicare; genera deinde metrorum, & constitutos eis pedes (quod ajunt) altius menti imprimere; fractos postea, tortosque versus, redintegrare; tum vero marte proprio sensim aliquos procudere, *Epithetis Adjunctisque* illustrare: imitari impensius classicorum, & in arte principum, structuram, Entheum, Oelstrumque, & Elegantias: VIRGILII in primis, OVIDII, SENECAE, HORATII, MARTIALIS, JUVENALIS, TIBULLI, PROPERTII. Eosque nedum pervolutare, sed Magistro jubenti memoriter quoque promere, in dies consuescunt. Istius autem labor est, isque praecipuus, veterum omnino Poetarum vim, latentes eruditiones, sensus abditos, insigniores accessus, impetus, transitiones, hypotiposes & energias, gemmulas denique ac flosculos, singularesque paratus solertissime exquirere, indicare, adaperire, explanare. Auditores (verbo) omni contentione, omnibus stimulis, omni industria, ad evolandum in Parnassum, ceu minores aquilas, prolicere, provocare. Quo sane conficitur, ut acuta, pernici, atque ductili Indole Adolescentes nostri, circiter curriculi istius exitum, & versus recitent quamplurimos probatorum Auctorum ad omnem fere materiam congruentes; & suos neque temerius, neque aridiore, parcioaque vena profundant. Ipse ego nactus fueram quos-

(vix amplius) annos, natos; qui tempore, quod erat interdiu a ludo reliquum, caenationeque ac diverticulis, bis centum, plureisq; versus bene concinnos, & repexos pangebant, solertiaeq; ac navigationis egregium periculum, atque mihi acceptissimum ingenioli partum, ad me perferebant postridie. Quos praesentem usque in horam tanquam dilectum pignus, ac mnemosynon, meliore scrinio asservare non piget.

Nunc ad RHETORICAM, Artem illam flexanimae Eloquentiae, omnium jucundissimam aequae ac pulcherrimam, facto transitu, serio, atq; etiam impensius perhibere profecto interest, quo nimirum ipsa, casto an frugi tenore methodoq; ab HUNGARIAE Magistris tradatur. Duos igitur annos huic Artium praestantissimae, nostri operam Juvenes plerumq; navant. Ut videlicet quanto diutius, tanto solidius atq; felicius, ad quiddam (suis saltem non indignum viribus) in re maxima, ac certe inexhausta, pertingant. Primum autem *Praecepta Rhetoricae* memoria complecti, explicata capere, controversas de iis (siquae intercurrent) quaestiones nosse dirimere, atque componere, elaborant. Deligitur iccirco, qui brevi, ac facili Methodo PRAECEPTA Artis probatissima collegit. Nunc DOMINICUS DE COLONIA, vel alius *Etruscus*, CAMILLUS NICOLIUS, e Piarum Scholarum Clericis adsumitur. Simul ergo, dum apposite dicendi

cendi PRAECEPTA pedetentim accipiunt, periodos (quae multifariam dividuntur) elegantius concinnare auspicantur, ductare fufius, vertere varia-
 reque multiplicius. Ratiocinationes dehinc ex Locis intrinsecis extrinsecisve defumere, latius tendere, eloqui nitidius. Tum figuras verborum, ac sententiarum factitare; de industria afferre hujus generis Paradigmata, sive Exempla, e selectiorum Auctorum monumentis excerpta. Tropos etiam (qui cimelia, aut quaedam lenocinia Orationis sunt, modo non ad fastidium congerantur) Tropos inquam scite commeditari, apteque, & congruenter adponere: Inde, Amplificationes de rebus propositis longiuscule proferre, innectere suis locis vividas sententias, miscere affectus. Postea PRAEEXERCITAMENTA APHTONII, *Fabulam, Narrationem Cbriam & rel.* ductu Praeceptoris contexere. Sub idem tempus, Orationis Exordia quae ad intentum faciant, cum ex caussae visceribus, tum aliunde eruere: invenire demum firmamenta quaestionis ad dicendum assumptae, debilia, mediocria, fortissima: eaque in quovis dicendi genere ordinare: Formulas transitionum ab optimis Oratoribus mutuari: inspergere suis locis lumina sententiarum: facere delectum verborum: ferri pro exigentia jam lentioribus, jam concitatis affectibus, hoc, vel illo modo expressis: ac post caetera, idonea peroratione (in quam Oratio spon-

te quadam defluat) concludere: quaeve adducta decursu operis fuere, summam in ea complecti, & compendio recensere. Addere denique motum illi vehementiorem his vel illis verborum sensuumque subsidiis ex praeclarissimis Auctoribus depromptis. Anni tandem anterioris facile dimidium, & totum alterum, in structura postissimum Orationis, & interdum *Poematis*, *Eclogae*, *Jambi*, aut *Satyræ*; operose exhaurere. Cujus ardentem prosequuti studii is demum fructus enascitur, ut construant tum demum a se ipsis Juvenes, atque ad audientes non raro proferant quasdam primulas declamationes non sane strigosas, tortuosas, & enectas; verum pro teneritudine judicii, utcumque succidas nitentesque, & volubiles, atque concinnas. Pangant etiam *Poemata Sophocleo non usque indigna cothurno, recinantque in SCENA, vel de SUGGESTIS.*

At naribus tu aduncis indulges ADVERSARIE, ac prope ingeminas tremulum naso crispante cachinnum, (a) cum haec audis, & contra pertendas, longe alia, sive prava omnino, naucique methodo, in Rhetorica ac Poetica, HUNGARAM institui Juventutem. Siquidem persuasum fere sit, ultra montes, ac potissime in HUNGARIA, barbarie horribili efferatam esse Eloquentiam. Haec tu, sequutus errorem sua tantum in pretio ferentium, & aliena, ut ut aurea sint, ex inolita
per-

(a) Persius.
3. 87.

persuasione tamquam fracida ac lutulenta aspernantium. At vero qua ratione superiora illa memorare poteram, ni didicissem? ubi autem didicerim? equidem in HUNGARIA. Heic in lucem effusus, heic altus, heic eductus, heic imbutus. Neq; demum alias, nisi nuperrime, cum ad Urbem accederem, ab amicissimo SOLO vel unquam latum divulsus. Dico proinde libere, hunc quidem, quem pertexui Adolescentiam formandi modum à me ipso, (dum interfuit) servatum fuisse: sed vero ab aliis HUNGARIAE Moderatoribus longe etiam teneri probiorem. Qui praetera plerique, omnes (ut nihil de me afferam) sedulo, & officiose, (pro eo atque oportet) his praesertim novioribus annis efficiunt, quo nempe strenui Eloquentiae Candidati germanae latinitatis corruptela inquinatos Codices (cujusmodi, tenebris digniores, offusa haud ita pridem politioribus litteris luctuosa nocte, in lucem prodiverant bene multi) in coenum flammamq; injicerent. Eos in primis Auctores, qui summo semper loco habiti sunt, atque auream ad Aetatem sese referunt, assiduo voluerent, & intentissime observarent. MARCUM TULLIUM, (quem prensamus omnes, nullus etiamdum est adsequutus) pro eo, quantum possent, detere-
rent, ac depascerentur. Hujus proinde unam, alteramve Orationem, lucidiorem illam, atque captui, profectuique magis accommodatam, Ma-

*Lectitatio ca-
stae latinita-
tis Auctoriū,
inculcatur
Adolescenti-
bus in HUN-
GARIA.*

gistri nostri palam Discipulis, analysi exacta repartiri satagunt; ejusq; artificium, ordinationem, latentesque ac sublimes spiritus, fibras, nervos, juncturas, ductusque, & secretiora quaeq; retengunt, ac totum usq; opus quodammodo eviscerant.

Suadent praeterea quam impensissime Tironibus (quis enim, nisi conclamatae malitiae, decorum rectumq; non suadeat?) caverent a verbis obsoletis, peregrinis, Sphinge dignis, commentitiis: caverent a tumore, & inflatione in dicendo: qui (quemadmodum in corporibus aegritudo est) ita vitium censerit debet in Oratione. Propterea multis agunt, ut, quibus Juvenculi sponte sua capiuntur, nihili ducerent verborum simili principio exituque cadentium ludicra crepundia, nugaciaque ornamenta allusionum, tutulos quosdam (ut exprimam) levicule tortarum periodorum, molliculas phrasium elegantias, fensiculos titillantes argutiarum, ludibunda acumina, igniculos conceptuum instar fulgetri disparentes; troporum denique, & vani cujusq; ornatus insanam congeriem, tamquam praemollem, ac levissimum quemdam Mundum Muliebrem, virili Orationis gravitate prorsus indignum. Etsi enim non inficior, eam pluribus abhinc annis (nescio quibus ab Sarmatis Gothisque, aut ab humana in bono desuetudine) invecram fuisse Stili depravationem in REGIONES nostras, ac etiam finitimas;

ut

Barbariem, nugacesque illecebras Verborum, ac conceptionum, ablegant sedulo Magistri ab usu Discipulorum in
HUNGARIA.

Non itur inficias, pravitatem stili pluribus ante annis obrepisse
HUNGARIAE;

ut taceam de ITALIA, quæ ipsa quoque ab ineptiis dicendi, quæis fascinata fuit, sese ab hinc Saeculo, & quod excurrit, sese repugare coeperit; (a) Etsi inquam, haud inficere ejusmodi Stili depravationem pluribus ab hinc annis in HUNGARIAE Scholas fuisse invecam, ut praeter sonitum ludicrorum, ridiculorumque paratum, praeter vocabulorum ineptorum, recensentium, vel etiam antiquatorum Sartaginem, non multum admodum referret, redoleretque Oratio; ipseque Cicero, tanquam tristis, severus, inornatus, festivique leporis inops, fastidiretur, Germanae ille Fons illimis, & inexhaustus Eloquentiae; At hodie nihilominus, haud antiquius ducimus aliquidpiam, quam TULLIANAE LINGUAE, idest: ROMANAE, quoad possumus conformari; atque idipsum, nostrae culturae commendata in Adolescentia enititur usque impendio praestare. Ita siquidem, & illis profectum illustrem, & eximium nobis decus parari (quum neque mente, neque oculis destituamur) utique videmus. Quare pro viribus agimus, ut Eloquentiae studiosi in verbis genuinis, perspicuis, castigatis, nitidis, & praecipuam curam ponant, & voluptatem (illam virilem) persentiant. In apertis deinde, ac pondus habentibus sententiis, figuris vividis, validis momentis, atque ad assentiendum pertrahentibus, amplificatione gravi, & nequaquam redundante, affe-

*Quum tale
quid I T A
L I A E quon
que interve
neris.*

(a) Fam. Strada Civis Romanus L. 2. Prologus 1. p. 19.

*Species concinnandae
Orationis,
quæ hodie
obtinuit in
HUNGARIA.*

affectibus huc atque illuc pro rei exigentia non ignave inclinantibus, industriam collocent singularem. Illa demum sidera, gemmulas illas, & blandimenta aures oblectantia, etsi rarius ac moderatius interférerent, (ne elixa atque incondita, aut depexa situque squalens videretur Oratio) haud tamen plus nimio, atque unice, auribus blandiri contenderent, easque permulcere, ac perpetua quadam voluptate adficere. Quum nedum in Oratione, sed in rebus quibusvis aliis, quae nimium delectant, satietate delassent: ut (adeo) maximis voluptatibus nausea tandem sit finitima. Haec itaq; habebam, quae productius dicerem Adversarie, pro SCHOLA HUMANITATIS atq; ELOQUENTIAE REGIONUM nostrarum: Tum scilicet, ut ostenderem nullam in hujusmodi quoq; LITTERIS tradendis, quam objectas pravitatem, aut cassam operam apud nos invaluisse, quod continenter persequor; cum vero, ut innuerem tui similibus (cujusmodi CONVENAE hac in URBE plures) Ultramontanis quoque, & in specie Nostratibus, quantumlibet barbari putentur, gustum inesse studiumque sinceræ ELOQUENTIAE. Ac propterea censeri non paucos, quorum Elocutionem arrogantiores isti, nedum non habeant ad uncis naribus suspendere, sed in manus quoque delicatas sumere, ac quatuor etiam oculis legere minime debeant vel etiam possint dedignari.

Jam

Jam itaque HUMANIORUM per LITTERARUM CLASSES te circumduxi. At cum vix quicquam putarem praetermissum esse, quid videlicet nobis in more positum sit in iis tradendis; illud supplendum venit: Adolescentes nimirum nostros inde ab infimae Grammaticae subselliis, Instituto Moderatorum Historiam sacram & profanam succincte ac per capita memoriae mandare: dein vero statis temporibus, de Saeculorum ex ordine Gestis, de Pontificum, Principumque successione, de Virorum olim illustrium Factis, Ortu, Conditione, in Hominum Praestantium Corona fortuito compellatos monitosque, narrationem summariam faceffere. Praeterea, Hebdomadis aliquo die (: id quod Saturni fere, ac etiam Solis diebus fit, apud CLERICOS praesertim SCHOLARUM PIARUM) DOCTRINAM FIDEI ROMANAE, quanto majores, tanto solidius altiusve exponi audiunt: quo nempe, usu institutoque, APOSTOLI, *lac parvulis*, dentientibus autem *solidior esca* praebeatur. Quibus de rebus impigri Moderatores sancto certamini crebro committunt aemulos; victores munusculis impertiunt: & qui Anni decursu hujusmodi salutari contentione antecellebant caeteris, illos (cum Drama annum in exodio Studiorum gestum est) de publico Proscenio in Parentum lectorumque Auditorum accursu, adplaudentibus lituis, atque tym-

*Imbuuntur
Historia Sa-
cra, & pro-
fana Juven-
culi HUN-
GARI.*

*Catechizan-
tur egregie
iidem, Lit-
terarū simul
& Pietatis
Studiosi.*

tympanis promulgant . Inde fit, ut isto gloriae laudatissimae gustu, ut ista acclamatione, veluti Classico quodam provocati, jam Neoptolemi bellum Haeresi intentent, ac se in dies magis, magisque adversus privatos saltem, & clandestinos FIDEI Rebellionum assultus magnis animis obarment . Quemadmodum autem eadem fidelia peccati horrorem, amoremque Pietatis, tenerioribus imprimere Magistri haud negligunt; ita ad maturiores, qui de Rhetorica, Poesi, supremaque Grammatica censentur, constitutus latinus Orator, quolibet (nisi non vacet) Solis die, accommodatam dictionem pronunciat, eosque ad omnigenae Virtutis consecrationem, execrationem teterrimi vitii; ad retinendam per omnem vitam Christianae Professionis inculpatam, rationem concitat, incendit, inflammat.

Post acceptas Humaniores Litteras, Arithmetica instituitur ^{et} veteris HUNGARIA.

Hunc in modum educti, edoctique nostri quos fingimus Juvenes, mitioribus a Musis, velut optimis a Nutricibus divelluntur . Atque quidam eorum iique permulti, solidioris Arithmeticae Studio manum admovent, cujus primordia singulas per Scholarum Classes antea delibabant : (cujusmodi quidem pernecessarii Studii usum fructumve, uni, ac solisane accepta refert HUNGARIA SCHOLARUM PIARUM INSTITUTO) Alii demum rebus mundanis valere iustis, utpote fluxis ac cito perituris; Clericalem,

Re-

Regulariumque in Ordinem sese redigunt: Plerique Genus, Remque domesticam aucturi & illustraturi, Studium litterarium ulteriorum Disciplinarum prosequuntur. Itaque & hi quidem & illi alii, dum per Majores licet, PHILOSOPHIAE condiscendae, qui biennio, qui triennio mentem adjiciunt. PHILOSOPHIAE vero (id quod jam retuli) PERIPATETICAE: quae ad JURISPRUDENTIAM ac THEOLOGIAM non mediocria adferre adjumenta Eruditorum Orbi semper visa fuit? Neque sane hodiernorum quorundam cavillatio, auctoritatem illius, roburque subvertere, aut elevare unquam poterit. Quamquam, ne praejudiciis pertinacius occupari videamur, de PHILOSOPHIA quoque MECHANICA, ac RECENTIORE sumptis quibusdam utilioribus, & majore evidentia nixis eos imbuere, confirmareque, istamque nostram Peripateticam, quodammodo interpolare, & quasi depexam, noviorum reddere; jam & coepimus, (ut quodam loco memini) atque deinceps multo etiam sollicitius facturi sumus. Tum, ut fere jam publico Doctiorum judicio gratificemur, simulque obnoxii; cum etiam, ut rescissis nonnullis, (quae haud nostra, verum Orbis prope culpa, ad excitandum puta, excolendumque intellectum obrepserant) magis valitura substituamus, ac etiam humanae consuetudini amoeniora. Ad hanc proinde disceptandi, veritatemque indagandi magi-

*Pleriq; Ado-
lescentes
HUNGARII Philofo-
phiae ope-
ram dant.*

Artem navi Adolescentes nostri magno animo, numeroque sese applicant: Siquidem in Academia *Tyrnaviensi* facile trecentos, *Budensi* fere totidem, *Cassoviensi*, *Javarinensi*, *Claudiopolitana*, *Zagrabi- na* & rel. paullo pauciores connumeret.

Eorum insi- gnis, ac ce- ler Profectus in Philoso- phia.

Quanto vero profectu, quam sublime, per ingenitam eamque facillimam ingenii vim brevi intervallo enitantur plerique omnes, dictu per- mirum est. Certe emenso curriculo, methodo plane *Dialecticis* usitata, & catenatis, pressis, ar- duis, intricatisque argumentationibus in horas producta, ad centum, & amplius Theoremata, saepe sine ullo Magistri praesidio defensanda, sese permulti intrepide comparant. Tum vero haud praevisa, vel indicata, quae ab *Oppugnatoribus* ad disputandum delecta fuit Quaestione, argumenta proposita alacrius, ac fluide resumunt, dissolvunt exacte nodos ratiocinationum, difficultates mire eliquant, & dispungunt. Non nescio quidem, *VOLATERRANO* excidisse, *Hungaros omnium Artium esse indociles praeterquam militaris.* (a) Quam tamen ille falsus, hallucinatusque sit, quisque (velim) animadvertat. Libenter ipse ex ore jactantium excipiebat, *VOLATERRIS* Patria sua, *coelesti sub si- gno sagittarii* posita, *solida, & beneficio Mercurii versatilia ingenia gigni*; Atqui *HUNGARIA* quoque nostra, (citra ullius dubitationem) eidem *Signo coelesti* subest; (b) aut igitur *VOLATERRANUS VO-*

HUNGA- RI quemad- modum ad Ar- tem milita- rem, ita ad Sciētiās quo- que prompte cōdiscendas nati.

(a) l. 7. Geogr. in Pannonia.

(b) utitur hoc argum. Inhof. in Appar. ad Annal. Hung.

LATERIS stupidus hebesque prodierit; aut HUNGARIS eximii ingenii laudem non deripiat. Sincerius profecto *Petrus Bizar.* (a) profitetur, *ad omnia litterarum summa natos HUNGAROS, sive indulgentia Coeli, sive industria, & indoles animi attendatur; quod nemo, nisi inexperiens inficietur.* Quid vero? an non ad manum est praeclarissimum testimonium, omnique majus exceptione, DIVUS HIERONYMUS, percantatus ECCLESIAE DOCTOR, universamque Scientiarum *Encyclopaediam* (ut ajunt) pectore complexus? Equidem Hungarico sub Coelo fuisse progenitum nemo dubitaverit, quum idem ipse ortum suum OPPIDO STRIDONIS adscribat, *quod (inquit) a Gothis eversum, Dalmatiae quondam, Pannoniaeque confinium fuit.* (b) Ubi vero STRIDO, si explicatius nosse cupis? propius SABBARIAM D. MARTINI Patriam, illius multo maxime gloriosi Turonensium Praefulis: B. vero QUIRINI, uti MARTYRIS, Locum certaminis; ita ANTISTITIS, *Episcopalem Sedem.* Denique SEVERI Imperatoris Natale SOLUM (c) Verum, ubi gentium SABBARIA? In DIOECESI JAVARINENSI, inque COMITATU, sive PROVINCIA CASTRI FERREI. Quae nam ista PROVINCIA? certe omnium, quas nunc dierum obtinet HUNGARIA, fere florentior, ac maxime populosa. Deinde, quis non admittat HUNGARICAS mentes naturae sane, ac Caeli propitii munere, capacitatem aciemque fortiri singularem, & vo-

(a) De bello Pan. & ex eo Inchofer. in apparatu ad annal. Eccl. Hung quos conferit: Romae an. 1661.

(b) De Script. Eccl. in fine.

(c) Inchoff, in Apparatu ad Annal. Eccl. Hungar.

luptate ferri maxima, pulcherrimis litteris innutiri? quando cunctis exploratum sit latinam linguam omnium praecipuam ac difficillimam, prima mox aetate inque studiorum incunabulis, ab iis capi, tenerique probissime? Dum contra, alii quidam Europaei Populi invita propemodum Minerva, ac potioem aegre per vitam, illius usum familiarem comparaverint. Quales opportuno pro exemplo tui sint ADVERSARIE conterrannei: a quibus tamen bonas, quin egregias etiam exulare LITTERAS qui dicat, ARAM VERITATIS apud te polluerit, injuriam tibi tuisque atrocissimam consciverit.

Sed quid multis? Res ista, quam hic interim pertractamus, per te ipsum in confesso est. HUNGAROS nimirum suapte natura celeri passim acutoque ingenio esse praeditos. Etenim tres illos Juvenes Hungaros, quorum in ea LAUDATIONE funebri mentionem injicis, asseveras ROMAM facto accessu, haud mediocriter profecisse. Atqui ipsi non vacuum profecto capitulum, sed Indolem, sed Mentem in URBEM attulerint praeclaram, necesse est. Trito quippe nobis aliisque proverbio *Non hic fiet Equus, qui venit huc Asinus*. Deinde, quid tibi videtur, qua ratione usque adeo profecerint? Utique PHILOSOPHIAM PERIPATETICAM Domi condidicerant: ad aliam porro hodiernorum MECHANICAM, privata potissimum

num lectione pauciorum dierum lapsu continuata, tantundem ingenii, studiique attulere, ut intra URBEM gemini, tertius NEAPOLI, haud postrema existimatione ac felicitate eam praelegerint palam: tum & propugnarint. Quos quidem mihi propius, atque apprime cognitos, etsi suspiciam; tamen aliis, eisque plurimis, qui in PATRIA resistere coaequalibus, minime ausim anteponere. Sed nostra prosequamur.

Ac proinde, accepta solertibus a MAGISTRIS PHILOSOPHIA, JUVENTUS Hungara Patriis ut plurimum Legibus ediscendis sese adiicit, tum Juri quoque Civili, & non raro Canonico. De illa heic Juventute speciatim sermonem tendimus, quae facultarem (ut vocant) vitam ductare constituit. Tres itaque TYRNAVIENSI in ACADEMIA (in illo profecto Sapieniae Collegio) alii demum AGRIAE copiosa Urbe, publico stipendio ordinati dudum sunt Viri, eruditione sanguineque nobiles; qui provinciam officiumque ea omnia tradendi, continuis diebus ex amussi adimplent. Plurimos postea JUDEX CURIAE REGIAE, PERSONALIS REGIAE PRAESENTIAE, DIRECTOR CAUSSARUM REGIARUM, horumque VICARII; VICARIUS item PALATINI, sive PROREGIS, quatuor REGNI PROTONOTARII. (omnes isti & praecipui Ordinis, & spectatissimae Nobilitatis, & celebratae Eruditionis) iis in rebus excolunt, atque perficiunt. Quippe, qui Juri dicundo ex munere

*Hungara
Juventus,
post Philosophiam Juri
civili, Patrio & Canonico sese
adiicit.*

nere praesunt, ac REGNI quoque *Constitutione*,
MAGISTRORUM plerique nomine, etiam a Princi-
pe compellantur. Alios deinde fere innumeros,
Causidici, peritia clari, assidui frequentatione,
(quos passim reperias) instituunt, exercent.

Ex quo, ad haec usque litteraturae confi-
nia deducto HUNGARAE Juventutis cultu, tanta,
tamque cumulata emolumenta proveniunt, ut fron-
tem licet exuisse jure videar, si negem aliis in RE-
GIONIBUS EUROPAEIS, censeris maximo numero Ho-
mines quarumvis Doctrinarum genere praeignes;
(quibus detrudere aliquidpiam nullo pacto velim)
tamen possim quasi in aurem tuam dicere, adventi-
tios ipsos, convenasque haud pauculos esse: aut sane
de Summatibus, Primoq; Indignarum Ordine for-
tassis rariores. At contra, affirmare audeam, (neque
vero pudet) & Patritios, & Nobiles, & Optima-
tes, & supremo, principeque loco natos HUNGA-
ROS, communius usque, Litteratos audire. Hoc
est: PATRIARUM saltem LEGUM, JURIORUMQUE do-
mesticorum probe conscios, atque latinis politio-
ribusque litteris, tantopere cultos, ut quantum
avita illos Nobilitas collustret, tantum illi ple-
rumque Nobilitati splendorem refundant. Certe
Magnates nostros (ut inquitur) ac summos opi-
bus, fumosisque Ceris Homines, nemo errore
deceptus existimet, deliciis ex die in diem diffloe-
re; Mulierum consuetudine elanguere; ignava,
ille-

HUNGA-
RI Nobiles,
praecipuoq;
loco nati, ple-
riq; omnes be-
ne litterati.

illecebris delibuta, masculasque curas perosa conversatione annos extrahere; ludo, sonituque melico noctes comperendinare; convivari tantum, atque guttura proluere; aut quod superat temporis cum canibus, cornipedibus, quadrigisve prodigere; vel feris per saltus, & nemora insequendis, dare. Etsi enim, cum vacat, ac consentaneum judicant, in his quoque concedendum sibi, & moderatius indulgendum putent; tamen magno etiam pretio pacisci velim, si ternos ADVERSARIE conquiras, qui latinas minimum litteras ignorent. Immo plerique omnes, amant usque impallescere studio: gestiunt cum mortuis plusculum olei, aut cerae absumere: inter cupedias reponunt quasi helluari optimos codices: quo Patriae spei, praesidio, ornamento; quo Throno, quem fulciunt; quo AEquitati, Pietatique & Reicommunis, ac etiam domesticae augmento; quo praeclarissimis Natalibus ex aequo respondeant. Nihil enim tam dedecorosum, atque perniciosum esse potest unicuique Ditioni, Provinciae, Reipublicae; quam si Viri Principes, in quibus salus utique cunctorum nititur, qui columnina audiunt basesque, immo oculi, ac lumina Status publici; ipsi nihilominus rupices ignari sint, aut vix scribere, legereque conscii LICINII, praemolles SARDANAPALI, cutem curantes LUCUL-
LI: in quos videlicet nitidissimum illum sanguinis

nis pervetusti fulgorem tanquam in lutum defluxisse merito sit indolendum.

At (quo vehementer glorior) haud equidem ista deterrima, tetraque inscientiae labes mediocrem juxta atque summum HUNGARAE Nobilitatis sanguinem contaminat. Etenim, si divine prolatum est: *Tum fore beatissima Regna, quando aut Philosophi regnarent, aut Reges philosopharentur*; id utrumque luculentius conspici licet hodie in HUNGARIA. Enim vero (id quod ad unum istorum attinet) tametsi non REGEM, sed REGINAM; non VIRUM, ipsa sexus potioris discretione ad magna natum; sed MULIEREM alioqui imbecillam, MARIAM quippe TERESIAM Archiducem Austriae, Principem nobis olim jufferimus haereditariam, ac summa rerum potiri decreverimus; atque nuper sacrato Diademate fauste redimiverimus; MULIEREM nihilominus ejusmodi, quae re ipsa VIRAGO sit. Hoc est: si exterius lectissimae Faeminae simulacrum demas, toto deinde pectore VIRUM referens. Scilicet, cum inusitata animi magnitudine *Philosophiae* praealtis cognitionibus, *Jurium*, *Legumque* singulari notitia, latinae tandem linguae tersa, fluidaque peritia ad Gentium admirationem praestans, & mire instructa: nullisque proinde saeculis non memoranda. Ipse ego propius aderam, stupuique multo maxime, cum in REGNI COMITIS, quibus haud ita pridem

*Laus hodie
feliciter Re-
gnantis RE-
GINAE
HUNGARORUM;
ab Egregiis
Litteris.*

dem inaugurata fuit, PROCERIBUS HUNGARIS (quos latine tantum adloqui poterat) Romano eleganti fermone, sublimi, dextroque consilio responsa daret: Negotia summi momenti pertractaret: tum (rebus ita ferentibus) etiam pro concione diceret, atque diceret adeo diserte, nervose, valide, efficaciter, ut animos ad Arma sine mora conclamanda inflammaret, ut miserationis lacrymas prolicuerit: immo sanguinem de membris, venisque provocarit: quem scilicet (quemadmodum unicuique plus satis comperitum est) diuturno isto cruentissimo, & incredibili bello, ad illius tutelam dignitatis, ultro profundimus.

Tum vero (quod spectat ad alterum) post philosophantem REGINAM, PROCERES quoque, qui ejus auspicio nutuque Regni perampli habenas versant, egregie philosophantur. Enim vero ex ipsis eisdem, Maximi Magistratus, Tribunalium, Judiciorumque operosi, & consultissimi Ordines componuntur; ubi videlicet universa latinis consultationibus confici, & ex Juris Formulis discipulari ac deliberari, & usitatissimum est, & quodammodo necessarium. Neque vero causas gravissimas, in quibus Patriae summa vertitur; non item lites maxime arduas, in quibus integrorum Patrimoniorum Fortunarumque periculum, subversio communis tranquillitatis, oppressio Pu-

*Primores,
& praecipui quique
HUNGARUM, in Tribunalibus
summisque
Judiciis ipsi
per se causas omnes latine pertractant.*

pillorum, Viduarumque, & ope destitutorum subversatur; non denique Justitiae libram facili astu nunc rerum declinantem, advenis, peregrinoque SOLO immeantibus, & aequitatem perfaepe turpi lucro posthabentibus, venalem faciunt. Profecto ipsi, & OPTIMATES, & Optimi PATRES PATRIAE: & spectatissimi, & quolibet (ne quid usquam inique fiat) spectantes: Fulcra veritatis: Praesidia Justitiae: perfugia clientium. Magni maximis initiis ortuque; majores quaesitis, partisque scitissimis animi decoribus. Quibus non amentur modo litterae, verum nihil tam fuerit pretiosum, atque illae: nihil tam intimum, atque proprium, quemadmodum studiorum consuetudo: nihil tantundem familiare, quantum litterati.

Quae singula primo propemodum intuitu coalita observabis in JOSEPHO Curiae Regiae *Judice*, nuper CROATIAE PROREGE; FRANCISCO, hodie PROREGE Croatiae, & intimo Regio, ac locumtenentiali *Consiliario*; JOANNE sacrae Coronae *Custode*, & ejusdem Ordinis *Consiliario*, magnis ESTORADUM *Comitibus*: Praecellentissimo *Comite* GEORGIO ERDÖDIO item *Custode*, ac pariter *Consiliario*; necnon supremo Regni *Quaestore*, & universi aerarii Regii *Praefecto*; LUDOVICO BATTYANIO *Comite*, & Regni *Cancellario*; THOMA *Comite* BERINIO *Septemviri*; LEOPOLDO

*Primates
HUNGARII
compendio recensiti,
Eruditione
praestantes.*

NADASDIO, PAULO BALASSIO, ILESHAZIO, KEGLEVICIO, PATATICIO, *Comitibus, & Confiliariis: Barone GRASSALKOVICIO Tabulae Regiae Judiciariae ornatissimo PRAESIDE, & intimo Confiliario: Tum CAROLO PITERFIO, JOSEPHO GHILLANIO, ANTONIO PALUSKIO, ADAMO ZICCHIO, MARTINO SZELECKIO, Baronibus; & in Excelso Septemvirali omnium supremo Magistratu, Affessoribus. His adjunge innumeros, qui in Consilio praecipuo Locumtenentiali, sive oeconomico; qui in Cancellaria, atque Camera Regia; qui in Tabula Regia judiciaria: tum qui Septemvirum in Magistratu, in quo omnis sistit appellatio; tum, qui in quatuor Tabulis Districtualibus longa serie censentur. Inde Fiscos adiice Regios; quatuor Regni Protonotarios; totidem Commissarios Provinciales suo cum Capite; Vicarios Proregis ac Curiae Regalis Judicis: Florem Gentis omneis, omneis litteratos.*

Quid vero? an de Militiae Praefectis, Ducibus, Centurionibus, Antesignanis, iniquius sentiendum? Quorum permultos esse plane scio, quibus perinde sit aciem ordinare ac depugnare fortissime, atque pro Tribunali sedere, vel quibusvis de Rebus cum Eruditis non infime conferre ac pertractare. Vellem equidem ADVESARIE, ut caeteros inter, cum FRANCISCO Comite DE CAROLIS, BARONE GHILLANIO, BARANAJO, VETESIO, FESTETICIO, PEST-

Militiae Praefecti HUNGARII non magis generosi, quam docti.

VARMEGIO, Equestrium Legionum Generalibus Praefectis; qui fere jam profligatis (tot coronatorum Principum ab omni parte arma stringentium) Copiis, Signa invictissimae REGINAE ul-
 tro in dies, cum commilitonibus proferunt; vellem inquam, ut his cum versarere propius atque ageres; tumvero & observares profecto & mirarere oppido, Heroas nihilo magis, quam Sapientes. Qui videlicet simul atque enses fulmineum hostili cruore deterfo vaginae reddunt, sub Papilione quoque Codices reposcere consueverunt: haud usquam ab libris, quantumlibet carissimis ab liberis, peramataque conjuge separati. Qui historiam per seriem temporum concorditer texere; recitare ad rem quamvis praesentem, Carmen aut sententiam; noctem CURTIUM inter LIVIUMQUE dividere, perbelle noverrunt. Qui Philosophiae, Jurisprudenciae, tandem & Theologiae, neque paucis, neque obviis cognitionibus Artem militarem (ab his natura ipsa alienam) industria copulaverunt. Nihil demum affero de quinquaginta & amplius Comitatum, sive Provinciarum totius Regionis, Praesidibus, Administris, Judicibus, Quaestoribus, Notariisque publicis; Nihil de Urbium Praetoribus, Syndicis, Confularibus; nihil de Advocatorum Classibus, atque turmis; nihil demique de ingenti Nobilium multitudine: qui cer-
 te

te plerique omnes latinis minimum Litteris, Legumque Patriarum notitia, tantundem profecere, ut non indignam factu, sed neque tuae Eruditioni poenitentiam rem esses commissurus ILLUSTRIS ADVERSARIAE, si ad miscendum usquam cum iis sermonem te ex alto demittere dignare. Quam felicitatem DII HOSPITALES, POPULARIBUS, meis (pervelim) concedant!

Verum in aliis commemorandis liberalis, JOANNEM COMITEM PALFFIUM insuper habere, atque prorsus negligere, neque volo, sed nec etiam possum, ob insignem Viri incomparabilis claritudinem. Magnificentissima ille apud nos profectus origine, jamque tertius quartusve de Gente sua Regni amplissimi PROREX, Achilles Patriae, ac nemini certe aevo suo, uni tantum EUGENIO SABAUDO, immortalis Ducis secundus, Annum pridem *Jubilaum* in Campo Martio sub pluvio algidoque Jove, pro nostri omnium tutamine exegit. Interque immanium Thracum horribiles conflictus, inter hiantia vulnera, vicinasque mortes sociorum, inter gladios jugulo imminentes, inter machinarum boatus, plumbeasque grandines, incorrupta fide, magnanimitate constanti, ausu intrepido, semper illaesus, semper Victor, stipendia, immo trophaea emeruit. An ergo iste, qui vix ex Ephebis egressus (cum vix dum tenero lanugo increverat

Encomium
JOANNIS
PALFFII
HUNGARICAE
PROREGIS.

ore)

ore) militiae Institutum suscepit, vitamque (capularem usque in senectam) sub Galea Thoraceque produxit; An inquam iste praeter Militarem Disciplinam, qua TURCARUM TERRORIS nomen est adeptus, nullis praeterea latinis litteris polleat? Hic VIR hic est, qui post POMPEII, post EPIMANONDAE Officium, sempiterna cum laude completum, nunc in dierum articulo, octoginta utpote annos numerans, CATONEM agit, ac LYCURGUM. Idemque HEROS, super SAGO (cum quo consenuit,) una & TOGAM sumpsit: atq; dum hodie quoq; consilio imperioque procul extento, tot tantasque Victrices HUNGARORUM Acies rite ordinat, Domi simul pacificus PROREX AEquissimis Legibus amplissimae Ditioni moderatur. Nec non supremo in Consilio Regio *Locumtenentiali*, (cui cum potestate praeest) adducit in medium rationum momenta, censetque, ac Sententiam Decretaque rogat, & edicit. Ubi tamen latine tractari, conficique universa, idque ad LEGUM latinis litteris consignatarum PRAESCRIPTUM, perveteri ac domestico Regionis usu receptum est.

Sed insurgis, aisque ADVERSARIE: quorum ista adeo supervacanea tot encomiorum minus pertinentium, Mortaliumque ad intentum non facientium, quaedam acervatio? Non enim vero affirmatum fuit, immo vix quaesitum quidem,
qui

qui & quot homines utcumque eruditi in Hungaria degerent: At contra: *nullas illic doceri litteras; aut pravam, & inutilem earum colendarum, tradendarumque suscipi rationem.* Istud vero Extoris tam persuasum est, quam quod maxime. Ita sane persuasum est; (dico ego) persuasum est ejusdem tecum farinae dicacibus, qui Friuliae aut Istriae aut Tyrolis citerioris finibus haud palmum egressi, tamen cum prurit, cum in salivam venit, etiam de *Antipodarum* aut *Arimasporum* Ritibus moribusve, ceu *Phoebades* & *Tripode*, oracula fundunt. Contra vero sic ego te brevibus constringo: Tanta (ut licentius efferam) Litteratorum Castra in HUNGARIA computamus, sin minus quibusvis, latinis saltem, probisque, ac necessariis litteris; sin minus supreme, atque praecipue, mediocri saltem praestantia instructorum; qui profecto DOMI didicere universi: Iniquius proinde, ac omnino temere abs te prolatum fuisse nimis iterum, atque aperte consequitur, *nullas nobis esse Litteras, aut pravam, & inutilem earum tradendarum, colendarumque teneri rationem.* At cum *Libertatis proprium sit, vivere ut velis*, (a) tu detorquebas eo certe praeclaram sententiam, ut ejusdem *Libertatis proprium quoque esset, scribere, ac profunde re quaelibet, ut velis; atque ut in mentem, aut libidinem veniunt.* (b) Quare nihil jam vereor, ne illa

Ex multitudine Eruditorum in HUNGARIA, nequiter dicitur pravas, aut nullas illic esse Litteras.

[a] Cic. Offic. 15.

[b] Cic. de Invent. 79.

illa tua (Joannis HARRACHII) praedicatio arrogans potius, quam non grata videatur. (a)

[a] Cic. de Ar.
247.

*Videtur Ad-
versarius
Theologicas
in primis Lit-
teras oppro-
brare HUN-
GARIS.*

Reliquum est, ut de Litterarum vertice, SACRA videlicet THEOLOGIA nonnihil afferamus. Nunc autem ego aliquando assequor illius Te potissimum studium fugillare, nobisque HUNGARIS (tanquam prave, & inutiliter impensum) opprobrire. Id quod conjectura palmari teneo ex alia tua nihilo modestiore Crisi, qua Germanicas Litteras, Magnique BENEDICTI perfrequentes in GERMANIA Monachos adrodis, ac nominatim florentissimam ACADEMIAM SALISBURGENSEM. Ita enim luctificam Dictionem prosequeris, qua inhumane conviciaris aliis, dum vis urbanus haberi in collaudando JOANNE ERNESTO HARRACHIO, nuper vita simul & Episcopatu NITRIENSI decedente: *Jam diu erat cum iniquissimo animo ferebat, quod . . . iidem in Germania siqui Theologiae darent operam, in solis vocabulorum captio- nibus, & quaestiunculis plane supervacaneis sine sua, sine aliorum prope ulla utilitate occuparentur. Quibus rationibus adductus quatuor ex Germania adolescentes Monachos, ingenio eximios Romam accessere constituerat, qui à Doctioribus Magistris solidissimam Doctrinam haurirent, donec universam Studiorum optimamque rationem adepti essent . . . spes erat injecta illi plane explorata, hoc pacto fore, ut optima Studiorum ratio primum in Salis-
bur-*

*Convicium
Salisburgensium,
celebratae
Academiae,
totiq; illustri
Germaniae
ab Adversario
irrogatum.*

*burgensem Academiam, in qua ab iisdem Monachis
Disciplinae traduntur; deinde non solum in Nitrien-
sem Ecclesiam, sed paulatim in totam etiam Ger-
maniam propagaretur. Haec tu.*

At, cum mei non sit Instituti *Vindicatio
Germanicarum Litterarum*, abstineo manum, &
spartam istam alii ornandam relinquo. Surrectu-
rum enim propediem aliquem nullus ambigo, Pa-
trii honoris stimulis concitatum, cujus tute feru-
la egregie vapules. Ecquid autem (ipse pensita)
Ecquid imprudentius, atque collecto Oratore
minus dignum esse unquam poterat, (ut tamen
nihil non dicam) tota quam contentione niti ad
praedicandum JOANNEM ERNESTUM HARRACHIUM,
at nihilominus ejus LAUDIBUS maximopere de-
trahere? Videtis quippe, quantum illum ab
excellenti Doctrina commendes? Atvero, quid
quid propemodum illud spectatae Doctrinae in
praestantissimo Viro fuit, ACADEMIAE SALISBUR-
GENSI, aut GERMANIAE Praeceptoribus debeba-
tur: ubi nimirum ipse Litterarum Alumnus
adolevit, atque maturatus est. Quod si quocir-
ca ob *Magistrorum inopiam nulla illic studia, vel
prorsus inania; sique in Germania in solis vocula-
rum captionibus, & quaestionibus plane supervaca-
neis Juvenes occupantur; fateri te necesse est, nul-
lam, aut futilem aliquam Doctrinam (quid e-
nim ex lutulento fonte, nisi turbidam, faeaeque*

*Adversa-
rius gratifi-
cando gra-
viter offen-
dit.*

pollutam aquam bibere poterat?) fateri inquam te necesse est futilem aliquam rancidamque Doctrinam in HARRACHIO abs te dilaudato fuisse. O iudicium perturbatum! iudicium, nigrum albo confundens! O linguam Oratoris, laude & vituperio, commendatione & insectatione, praeconio & convicio, circa unum idemque titubantem

Deinde, quis? praeterquam sibi haud fatis constans iudicet, in laudis alicujus censum accedere posse Viro cuiquam honorato, Remque illi gratam fieri, si videlicet in NATIONEM ejus, si in PATRIAM, si in COGNATIONEM foede invadas? si ista omnia nigrore famae obscures? immo contamines? Non erat autem HARRACHIUS Germanica Gente editus? Non GERMANIA, Tellus illi domestica? Nequaquam in GERMANIA universum Genus ejus innumeris Familiis sanguinis nexu illigatum? Tu ergo, (cum haec ita sint) tu recte? tu sapienter? tu apposite inter LAUDES illius te adjecisse putes, *in Germania ob Magistrorum inopiam nulla esse Studia, vel prorsus inania?* O pugnum ad oculum!

Velim postea, quas tibi agat gratias, qualiter factum tuum adprobet Vir amplissimus, & inter URBIS Eruditiores haud mediocris omnino subsellii, Joannes Baptista THUNNIUS, qui Ernesto HARRACHIO in Munere ORATORIS pro serenissima HUN-

*Vituperium
rectius dica-
tur, cum ita
laudatur
quisquam, ut
simul Patria
Natioque il-
lius profici-
datur.*

GARIAE Regina plane successit? Enimvero suam ipse singularem peritiam in Re praesertim *Civili, Canonica, Historica, Theologica*, SALISBURGENSI (ut plurimum) ACADEMIAE jure accepta refert. Adde: quod Cognatus istius, ejus Ditionis, Urbisque Princeps & Archiepiscopus audiat: Non iccirco Joanni Baptistae THUNNIO, Tibi alioquin Benevolo, & Homini certe praecipuo atq; praenobili; neq; Cognato suo, Romani Imp. Dynastae, nisi indignissime gratificatus es, cum a se verabas, *nulla Salisburgi (inopia Magistrorum) haberi Studia, vel prorsus inania; inque solis vocabulorum captionibus, & quaestionibus plane supervacaneis, sine ulla prope utilitate Juventutem occupari*. Nam id profecto abs te liberius, quam ingenuo homine dignum sit profusum, & peculiari JOANNIS BAPTISTAE ab optimis Litteris aestimationi plurimum officit, & Cognato illius, insigni Principi atque Praefuli, contumeliam irrogat non ferendam. Quasi nimirum ipse carissimi Nepotis praeclaris Disciplinis formandi, curam sane gessisset nullam, ac summam per oscitantiam *inania prorsus Studia*, ludicra, levissima, cum Nugivendis Magistris, SALISBURGI toleraret. Sentis ADVERSARIE quorsum prolapsus es denuo? ut te perdideris? ut coarctaris? ut? ut iterum ne rimula suppetat, qua te afferas? qua elaboris?

Infelix Orator, qui illorum se putat dicendo captare benevolentiam, quos actu injegetur.

Certe Germani egregia Litterarum monumenta in lucem emisere jam olim, ac hodie quoque istud faciunt.

Accipe tamen etiamdum & illud, quo premare cumulatus. Cunctis nimirum vel *Legulejis*, ac ipsis *Altiorum Disciplinarum Tironibus* esse notissimum, in materia praesertim *Civili*, atque *Canonica*, nec non etiam *Theologica*, expletos *suis numeris* Codices in lucem edi a *GERMANIS*, & speciatim *SALISBURGENSIBUS*: qui *DOCTORUM ROMANORUM* manus per saepe impleant, iudicium exfatient, usui sint frequentissimo. Veluti *Engel* est, tum *Van-Espen*, *Smolczgrueber*, *Raisensstuel*, *Khees*, *Frassen*, *Pichler*, *Graffius*, *Redingus*, *Meczgerus*, & alii benemulti. Quid quod ergo tumultuario proferebas *inopia Magistrorum nulla haberi apud illos Studia*, vel *profsus inania*? Verum inquires, non te conviciandi, non laedendi causa, at medendi animo talia dixisse. At, non est ea medicina, cum sanae parti corporis, scalpellum adhibetur: *carnificina est ista, & crudelitas*. (a)

(a) Cicer. pro Pub. Sex.

Sedenim longius proventus sum (quamvis minuscula obiter attingens) in *Sociorum acceptae injuriae gratiam*. Quocirca, missa ego ulteriore *Vindicatione Litterarum GERMANIAE* (*quem sibi illa nec defensorem sui juris, nec ultorem injuriarum, nec actorem totius causae adoptavit*) (b) telam meam texere persequor, & quam *Coelo derivatis in Theologiae cognitionibus, mentibus Juvenum infundendis indendisque rationem obfer-*

(b) Cic. in Ver.

fervent HUNGARI, palam facio. Quis ea propter, quantufve Praeceptor fit THOMAS AQUINAS, immortale atque incomparabile ITALIAE lumen, *pleni sunt omnes libri, confertiffimae praedicant Sapientum voces, proclamant repetita oracula.* In hunc veluti Confluentem, quaternarius ille principum Ecclesiae Doctorum fons pando sese ostio infudit. *Testis est ingens librorum numerus, quos ille breviffimo temporis compendio in omni fere Disciplinarum genere, singulari ordine, ac mira perfpicuitate sine ullo prorsus errore conscripsit* (a) ACHILLES ipse est MILITANTIS ECCLESIAE, & fortis armatus, custodiens Atrium adversus portas Inferi nunquam praevalituras. Atque adeo splendidiffimus Fidei Catholicae Athleta; *cujus scriptorum clypeo Militans Ecclesia Haereticorum tela feliciter elidit* (b) Unde non immerito Bucerus fatidico percrepuit ore: *Tolle THOMAM, & dissipabo ECCLESIAM.* Ac certe, *vix quisquam enarrare potest, quot Vir sanctiffimus, atque eruditiffimus Theologorum Praeconiis celebretur; quantumque illius illibatae Doctrinae ab Sanctis Patribus in Sacrosancto Oecumenico Concilio Tridentino fuerit acclamatum.* (c) Concludamus nuce Iliadem: ANGELICI ipse, ac prodigiosi DOCTORUM SOLIS nomine, & Elogio quaquaverfum percrebuit: *totidem namque miraculis fulsit, quot Articulos scripsit; omnes quippe resolvit lumine plusquam humano.* (d) Hujus quocirca talis, tantique

*Praedicatio
DOCTO-
RIS AN-
GELICI,
SOLIS The-
ologorum.*

(a) Clem. VIII.

(b) Paulus V.

(c) Batonius.

(d) Jo. XXII.

tique Magistri, solida, clara, brevi, & ordinatissima methodo, sacram THEOLOGIAM Studiosis nostratibus praelegimus, ac cum eis communicamus. Atque sin minus fortasse omnes, quoad omnia; si non uniformiter, si non *ad litteram*, illius sententiam recipiamus universi, juremusque in verba; interpretamur saltem quanta valemus maxima modestia: ac religioni sane ducimus, VIRO DIVINO aperte refragari. Utpote, quem *bene de se scripsisse*, AETERNA SAPIENTIA ORACULO prodidit; *Quem praeterea qui tenuit, nunquam invenitur, a recto tramite deviasse; Qui contra impugnavit, semper fuit de veritate suspectus* (a) Itaque in eo, quod ad penetranda pro modulo imbecillitatis humanae *Fidei Mystera* spectat; quod ad *Sacramenta* recte intelligenda, & rite ministranda refertur; quod ad Conscientiam a deviis malorum revocandam, & per callem Virtutis inoffenso pede conducendam; quodve ad *Legem Naturalem, Positivam, Humanamque* pertinet: In eo denique, quod ad retundendos, infringendos, expugnandosque Hæreticos ad manum sit, & in primis valeat; in his inquam omnibus Juvenes nostri, alibi triennio, alibi quadriennio, auspicio ductuque talis, ac tanti Magistri, operose fundantur, valide communiuntur.

Quamquam (porro) non inficier, Nostratium aliquos, qui Cathedras occupant, quaestiones facpi-

saepicule interjungere, abstractas illas, inque nuda, & macra contemplatione sistentes, quas videlicet ignorasse, magis forsitan referat atque expediat, quam didicisse; non ob id tamen ADVERSARIE in toto ipsi condemnari possunt. Enimvero si minus aliud (quod probes) operentur; Ingenij profecto aciem ceu cote quadam exacuunt, & elimant: vimque mentis expediunt, altumque adlevant. Alterum quoque fructum procreant haud quidem cum apinis, aut casta cum nuce conferendum. Quippe, si DOGMATICAM illam, sive *Sanctorum Patrum*, (ut ais) *Scientiam* praecise quis, atque unice pertractet (quae potissimum in Conciliorum Decretis, Sanctorumque Patrum congerenda astipulatione distinetur) neque vero abdita ac penetrabili speculatione, & *abstractio-
ne* sublimi, sese nonnunquam in Res divinas, ac alias juxta positas, plurimumque impervias, quodammodo insinuet, & curiosius implicet quantum fas sit; atque adeo ea quoque rimetur Paradoxa, quae scrutari, penitusque vertere, non videatur esse operae pretium permultis hodie; quomodo quaeso de altissima *Praedestinatione*? de *possibilitate Transubstantiationis*? de *transfusionis labis originalis* in animam, seorsum a corpore creatam, cum CALVINI Affectis dimicabit? quomodo ab illius, aut LUTHERI circa humanam libertatem errore, *Doctrinam Catholicam Prae-*
deter-

SCOLAS-
TICAE
THEOLO-
LOGIAE
*utilitas haud
modica; sine
qua per nu-
dam Dogma-
ticam non
satis viderur
fore consul-
tum, hodie
necessariae
ac requisitae
Doctrinae
in Ecclesia
Dei.*

determinationem asserentium ; aut *Auxilia versatilia* propugnantium , ab *Semipelagianorum* commentis secernet ? Quomodo secretissimam JANSENTII de Gratia Christi *relative efficaci* hallucinationem ? quomodo intricatas , ac bicolores , vafreque veritatem mentitas *Quesnelli centum & unam* Propositiones vel satis intelliget ? quomodo cervicofos AUGUSTINI prave intellecti Vindices confutabit ? defossos cuniculos valide subruet ? retexet tendiculas captionum ? Vallo , munimentisque ad speciem satis instructis exturbabit ?

AUGUSTI-
NUS ipse,
i n s i g n i s
Theologus
Scholasti-
cus.

Tumvero , AUGUSTINUS ipse , qui jure FAMILIAM ducit , qui POLEMARCHUS est Theologorum adversus Fidei perduelles arte depugnantium ; unde quaeso non fumeum & inane , sed magnificentissimum *Aquilae Theologorum* nomen sortitus fuit ? nisi quia subtilitate acutissima , intima ac demersa contemplatione , altissima *abstractione* , distinctione penitiorum minutiorum , quarumvis conceptionum ; nisi quia summo ingenio res sacras pertractavit ? istoque Marte insuperabili contra *Manichaeos , Pelagianos , Faustum , Jovinianum , Cresconium , & alios* Veritatis tum hostes acerrimos , cum etiam callidissimos sycophantas , per omnem vitam decertavit ? arcanissimas quasque technas vigilantissima speculatione exploravit ? antevertit ? praestru-

xitque ,

xitque, ac procul odoratus elisit? Et cedo, an vicif-
set ita gloriose, ita magnifice, quemadmodum fem-
per & ubique vicit, si DOGMATICAE duntaxat, PA-
TRUMQUE SCIENTIAE armatura fuisset communitus?

Ego vero proferam, quod celabam diu; atque
non vane profecto, neque aniliter metuebam: si qui
sint (sunt autem diebus jam istis bene multi) si qui
inquam sint, qui SPECULATIVAE, sive SCHOLAS-
TICAE THEOLOGIAE studium tamquam rem nuga-
cem ac nimis profanam fastidiose averfantur, im-
mo de SCHOLIS CATHOLICAE RELIGIONIS procul eli-
minandam, proturbandamque esse, autumant; at-
que adeo supra modum religiose nudam SANCTO-
RUM PATRUM DOGMATUMQUE SCIENTIAM, uni-
ce vigere, ac frequentari volunt; illos (prae-
terquamquod ingenium hebescere malint, situ-
que obsolescere) illos inquam, praesentissimis
Armis & validis quibusdam suppetiis ECCLESIAM
DEI privatum ire: proindeque in summe utili,
atque opportuno negotio, pessime, cumque dis-
pendio non unius assis consulere. Cujusmodi (si
superis placet) profundissimis THEOLOGIS, si quid
ultra *Constituta* Conciliorum, aut Veterum Patrum
suffragationem, adducat, subsumat, intorqueat,
ratiocinando inferat, eosque pressius adstringat
veteratorius quisquam Haereticus, ridebunt, quia
nesciis quomodo refellant, seseque rite extricent
atque expediant, *aqua haerebit*: ridebunt, quia

*Expedit omni
nino, uniri,
ac quodam
modo permi-
sceri Schola-
sticam Theo-
logiam Dog-
maticae, jam
olim a Patri-
bus proba-
tam.*

quod non assequuntur, deriso fastu inane putabunt.
Admiscendum itaque est *utile dulci*; SPECULATIVA
videlicet five SCOLASTICA THEOLOGIAE DOGMA-
TICAE. Ista potior sit, illa non absit, sed indivi-
dua cohaereat, sed ancilletur, sed subserviat.
Tametsi enim nonnullis delicatioribus, ac fe-
riando, five leviter ad palmam eniti cupidis,
tormentum ipsa ingenii vocitetur; tamen multo
maxime valet; estque Via regia ad invenien-
dam, Clavis quaedam universalis, ad intimis e
penetralibus depromendam, eruendamque Veri-
tatem. Praeterea, hujus inimicos, colubro ma-
gis tortiles, fugaces, & elabi perstudiosos, mire
alstringit, prestat, figit, concludit. Quibus de
caussis iudicio MAGNI BASILII *instar muri est ipsa
sacris Dogmatibus; quod illa non facile sinat diri-
pi, & quorumlibet incurfioni patere* (a) *Quamvis
enim (dicente Joanne Damasceno) variis argu-
mentorum Captionibus Veritas non egeat, iis tamen
utimur adversus eos, qui improbum bellum cient* (b)
Tumvero AUGUSTINUS recte sane pernegat Cresco-
nio, reiiciendum esse usum Dialecticae ab Sacra Do-
ctrina, ob id, quod ea nonnulli abusi; nam alio-
qui nec Miles pro Patria armandus foret, quia
contra Patriam nonnulli arma sumpserunt: neque boni
doctique Medici ferramentis medicinalibus uti debe-
rent ad salutem, quia his ad perniciem indocti,
pessimique abutuntur. (c) Denique Auctoritas

(a) Citatus
apud Tournel.
Disp. praevia.

(b) Tom. 1.
p. 8. c.

(c) Tom. 9.
p. 390.

Facultatis Parisiensis maximi semper habita, cum inter alias Lutheri propositiones legeret: *Theologia Scholastica exulem nobis fecit veram & sinceram Theologiam*; sequentem censuram inussit: *Haec Propositio est falsa, temerarie ac superbe asserita, & sanae Doctrinae inimica.* (a)

[a] Refert
Tournel. loc.
cit. a. 3.

Neque tamen eo ista pertinere (velim) ADVERSARIE colligas, quasi vero quicquam excusationis pro HUNGARIS praetexere voluisse videri debeam solito disertius *Scholasticam Theologiam* commendando; quoniam HUNGARI, non minus ac alii TRANSALPINI, in hanc potissimum nervis omnibus incumberent, & tricosis, inque horas vociferatione contentissima productis disputationibus saepe de lana propemodum caprina, non secus, atque de Aris Focisque disceptare solerent; contra vero lacertosam illam, illam firmissimam, ac necessariam, *Sacrorum Dogmatum Patrumque* (Ecclesiae luminum) *Scientiam*, ægre de nomine cognoscerent: Non velim inquam ita nequiter verbis abutare meis. Praeterquamquod enim de aliis quoque TRANSALPINIS, praesertim GERMANIS, atque BELGIS, istud falso adstruas; persuasum habeto apud HUNGAROS, jamdiu, ac certe semper in more fuisse positum, quod speculationibus SCOLASTICAE THEOLOGIAE, praecipua diligentia, nervoseque & copiose pertractatas admiscuerint ejusmodi quoque quaestiones, de quibus SECTARII Septemtriona-

HUNGARI
Theologiae
Praecepto-
res, Dogma-
ticae Theolo-
giae momen-
ta operose
pertractant.

les controversantur : quæve in IV. Conciliis Generalibus , & novissime in SCROSANCTA SYNODO TRIDENTINA sancita , ac declarata fuere . An quippe Arma Religionem avitam defendendi inprimis idonea, projecta vecordia fumere negligamus ? immo abjiciamus de manu ? qui assiduo inter hostes (domesticos videlicet SANCTAE FIDEI Rebelles) consistimus ? atque non tam habitamus , quam castra metamur per omnem usque vitam ? An *Fidei scuta , gladios spiritus , galeas salutis* corripere, adhibere, tractare , stringereq; , & continenter gerere , haud curemus ? qui caedem inter , inter assultus & impressiones , & perpetuo , & pone , & secus , & ante , fumus positi ? Magnum crimen tuum ADVESARIE ! Magna & intolerabilis nostra injuria ! si videlicet neque jam honestate nos duci , neque salutis cura tangi , neque excitari praesentissimis periculis cogites : atque adeo praeter *Hominis rude Simulacrum* , nil *Hominis* demum obtinere . Sed heus ! amplissime DOCTOR DOGMATICE , an putes minime a nobis tritum unquam , aut volutatum fuisse , sed ne inspectum quidem *Bellarminum ? Petavium ? Natalem ? Tomasinum ? Huetium ? Habertum ? Juveninum ?* a quibus hodierni Theologi Dogmatici omnia fere mutuuntur ? Agedum ADVESARIE , fume tibi otium , deme horulam decumanis tuis in LITTERIS instaurandis occupationibus : Eja conferamos duo nos , quibus

bus de rebus *Bellarminus*? an mutilatus usquam, vel interpolatus? a quo refutatus? Quo demum ordine, qua digestionem *Natalis Alexander*? Quid; & qua de causa *Scholia* illius? ecquid nam ipse de *Auctoritate Papae supra Concilium*? quid de caeteris? An porro *Petavius* pristinam suam sententiam de *Praedestinatione gratuita, Futurorum cognitione, Gratiae efficacia*, unquam immutarit, ne *vetulus vasa colligere cogeretur*? Quae postea *Novatio Tomasini*, aut *Tournelii* ad conciliandam Divinae Gratiae vim humana cum libertate? Quid tandem *Haberto* visum, an *re ipsa opus esse meritum possit, quod neque incipiat ex Charitate*? Quid *Huetius* denique cum multiplici *Mosis* Metamorphosi? Age age, his de momentis, his de Magistris in Dogmatica Theologia principibus, differamus duo Nos: atque proculdubio ex me uno conjicies inter GENTILES meos admodum mediocri, te linguam petulantius exertasse, quando GERMANOS cum HUNGARIS confundens effutiebās: *Si qui Theologiae daremus operam in solis vocularum captionibus, & quaestionibus plane supervacaneis sine propria, sine aliorum prope ulla utilitate nos occupari.*

Verum enim, cur ego jam & THEOLOGIAE laurea te digner? qui (nisi ludor) ultra *Rhetoricorum Libros, ac Justiniani Institutiones*, (Gaditanas fortasse tuae Virtuti columnas) vix quicquam

*Adversarius
carpie
Theologiae*

*Studium in
HUNGA-
RIA, vix a
liquis ipse
Theologus:*

quam processisti? Nisi vero insuper, compin-
gendis cum RECENTIORUM Moleculis, rotundis
illis, planis, cubicis, uncinatis, hamatis, sagitta-
tis, (verbo) multiformibus, lusitare aliquantu-
lum nuper didiceris? Quia nihilominus verae,
ac robustae THEOLOGIAE, nedum peritiam; sed
jam & instaurandae, ad Nosque propagandae so-
licitudinem tibi vendicasse palam profitearis; at-
que adeo non obscure indices te *talos a vertice
ad imos* Eruditione plenum esse omnigena; dic
(te perurgeo) quid propinquiore vicinia cum
THEOLOGIA DOGMATICA junctum, eique penitius
insinuatum, quam *Supremum Judicem controver-*
siarum, Pontificem Romanum esse omnino? *Chri-*
sti propterea vices obeuntem, Caputque *visibile*
Universalis Ecclesiae, ac legitimum PETRI Succes-
sorem? In Eucharistia porro adesse reipsa praesen-
tem, deque pane, vinoque permutatis factum (mo-
do, quem Catholici confitemur) *Mundi Serwa-*
rorem? Deum O. M. *voluntate nedum illa signi;*
sed utique altera quoque *Beneplaciti, universos*
Mortaleis voluisse salvos? Filium ejus Unigenam
pro cunctis equidem lethum oppetiisse? de condigno
praeterea pro delictis omnium, tum retroactis, cum
futuris, atque ad rigorem rationis satisfecisse? at-
tamen his non obstantibus *Poenitentiam requiri*
nostram? nostra requiri opera meritoria ad salutem?
Quid plus? *Fidem & amitti posse perfidia, & so-*
lam,

*Complura
ex ceteris
Dogmata,
quae HUN-
GARI Theo-
logi solerter,
ac studiose in
SCHOLIS
pertractant.*

lam, atque orbam, *Justiciam sanctificantem* haud conferre? Septem dehinc esse vere, ac proprie Sacramenta? Non concludi sub Praecepto Coenae Dominicae (pro singulis Generis) sumptionem utriusque speciei? Dari Sacerdotium in nova lege Christi; offerrique genuinum Sacrificium? Caelibatum & geri posse, & laudandum, suadendumque esse; neque temere quibusdam vitae Christianae Statibus injunctum? Purgatorium demum existere? Noxiarum Confessionem jure divino statui? libertatem nedum a coactione, verum & a necessitate, inesse unicuique? Et alia quamplurima? Quid vero tibi videtur ADVERSARIE, an haec & istis paria, Theologis HUNGARIAE peregrina? an de hujusmodi pertractemus nihil? nihil productis usque vigiliis elucubremur? nihil ex eis ad Audientes praelegamus? Ego autem arbitror, (nisi mea me fallat opinio) etiam studiosius, impensius, copiosius; aut profecto nihilo segnius, & ignavius iis, quos tu subaudis. Quid enim? latrandum nobis quotidie in lupos undelibet exululantes, atque iis de rebus identidem cum his tricandum; sin minus ergo alio quopiam probiore impulsu, certe honestatis (cujus gustum Belluis tantum natura subtraxit) Honestatis saltem (dicebam) incitamentis adducimur, provocamur, extimulamur, ad indefesse elaborandum illarum vim quaestionum, naturam, causasque nosse; ut ne
sci-

scilicet uspiam *herbam porrigere* INIMICIS videamur, haud citra piaculum & offendiculum, ac dedecus sempiternum.

Adverte autem, quam proterve, quam pèrvicaciter ipsi factitent, ut tela nostra, si non elidant, eludant tamen quatenus pòssunt. Enimvero, si memorata Dogmata, quia nimirum auctoritate Sacrosancti CONCILII TRIDENTINI definita sint, tenenda esse, atq; indubitate profiterenda inculcemus; reponunt solito more, atque prae-fracte: PARTEIS ab eo haud satis fuisse admittas, auditaſve; proindeque non usquequaque ceneri debere uti *legitimum, universale, inque Domino congregatum*: atque adeo *errare potuisse, & erravisse nimis*. Si demum iis de Rebus *Traditione* constare perhibeamus; illam pro veteri (in qua occalluerunt) pertinacia insolentius rejiciunt. Si Patrum consensionem, adstipulationemque proferamus; quicquam pro humana conditione eis obrepere potuisse contendunt: quum e *Verbo Dei* haud liquido pateret perpetua illos *Divini Spiritus adſistentia* fuisse nixos: quoniam in comperto esset pristina quosdam retractavisse. Atque insuper, nonnullorum in Scriptis *Antilogiae* quoque notarentur. Si tandem *Divinarum Scripturarum* Testimoniis agamus, pacata illa, candidaque hodiernae DOGMATICAE Methodo; in iis varie, sinistrequae detorquendis suo profecto

fen-

*Pervicacia
Haeticorū
in HUN-
GARIA,
qua se expe-
diunt ab Ar-
gumētis Dog-
maticis.*

fenſu abundant, decemque pro uno verba red-
dunt.

Nunc ego ADVERSARIE, (cui THEOLOGIA
ſufdeque noſtra eſt), nunc ego jam percunctor
ex te, quid hic ageres? quo te verteres? ne (Ju-
piter!) Vates probus ac verax ſim ego, ſi tu
re infecta ex arena non diſceſſeris. Nos autem,
quo perfrictae audaciae blaterones, & vix ullis
malleis cedentia duratorum pectora, ſin minus
edomemus, revocemusque ad frugem; demus
in ruborem ſaltem, ac fauces dicaciſſimas co-
hibeamus repagulo, aut uſque obturemus;
Nos inquam ambidextri (detur verbo venia)

SCHOLASTICAM THEOLOGIAM commodum in ſup-
petias arceſſimus, aciem ratione, arteque ordi-
namus. Itaque *maximas & praemiſſas* ejuſmo-
di, queis ne ipſi quidem refragari conſuerunt,
primo loco collocamus: inde conſecutiones duci-
mus eis apprime ac luculenter affines, & coha-
rentes *ad amuſſim* ex Lege Dialecticae, atq; adeo
in modo & figura. Ad has porro aſſenſum cautiffi-
mis probationibus extundimus pedetentim, eaq;
continenter vigili gradatione procedimus, donec
a primo ad ultimum evidenti ferie quaeritam Veri-
tatem eruamus tum demum, ac demonſtremus.
Quo fit, ut praeſtructa veluti via, redire, & con-
ſtrictis effugere, haud vacet amplius: ſeque
omnino circumventos, ac deprehenſos eſſe, pla-

METHODVS
perutilis
Scholaſtica
Theologorū
Hungarorū,
qua conſtrin-
gere ſolent
volubiles
Haereticos.

ne videant. Atque si etiamdum restitent victas dare manus, saltem nil ultra succurrit, quod objectent enervati, praeter strepitantem proterviam, aut invictissimum silentium. Sed fidem tu istis nequaquam adhibes? at vero probares etiam, ac suspiceres usum THEOLOGIAE NOSTRAE, illorum autem effrontem nequitiam, versutiamque admirarere, si coram aspectares. Ego autem *quae vidi, quae audiavi*, atque etiam exerceui, *non potui, non loqui*, proque indemnitate PATRIAE non adducere. Quippe cum & mihi, ex caeteris qualicumque, hujusmodi operoso in studio *erant vigilandae noctes, fuligo lucubrationum bibenda, inque sudata veste durandum*. (a) Praefertim, dum haud ita pridem Scriptitatione primum, tum evulgato quoque Opere, adversus Perfidiae Triarium, *De existentia Purgatorii*, auspicio Numinis feliciter dimicavi.

Hujusmodi ergo (ut me tandem expediam) hujusmodi sane institutum HUNGARIS est, & THEOLOGIAM profitendi, & inde ab infimis ad summa per litterarum ambitum JUVENTUTEM educendi. Supremum itaque ADVERSARIE compello: etiam denique censeas, *siqui nimirum apud Nos Theologiae darent operam, in solis vocularum captationibus, & quaestionibus plane supervacaneis, sine sua, sine aliorum prope ulla utilitate, occupari? adhuc adhuc nullae in Regionibus nostris Litterae? aut ista,*

(a) Quint. L. 11.
c. 3.

Concluditur
injuriadictū
esse, Quae-
stiones super
vacaneastrā
di in Theo-
logia apud
HUNGAROS.

ista, quam ab exordio usq; ad praefens explicabam, *prava est, & inutilis earum tradendarum, colendarumque ratio?* Cerne jam aliquando, jam fenti, jam palpa homo licentior, quam toto Coelo deerraveris! quantum injuriae percelebri ac praecellenti Regno consciveris! quantum propterea objurgari meruisti, etsi a me longe moderatius verberere atq; par fuit, & ultio culpae admensa, petiverit.

Sed pro! tetricioris, tum & atrocioris fuerit convicii, Cento ille, quem (post indigesta, quae semel, ac iterum retulimus verba) hunc in modum confarcinabas. *Ex qua litterarum inscitia, incredibile est quantum detrimenti Res Ecclesiastica capiat, quam enormes Christiani officii perversiones, quam multi, & perniciosi errores in Evangelicam Doctrinam irrepere possint.* Num ergo ex inscitia HUNGARORUM incredibile ECCLESIA detrimentum accipit? inde inde enormes apud nos Christiani officii perversiones? inde, multi, ac perniciosi errores? At fervorem moderor meum, nequid inconsiderans in te committam. Gemina itaque Verborum illorum significatio observari potest: Vel quod, ubicumq; optimarum litterarum penuria sit & quaedam vastitas, aut depravatio, ibi mores quoq; constet continuo effraenatos fieri, putereq; corruptissimos; ibi Religionem multis nefandis pollui ritibus, esseque calamitosissimam; ibi sacra, profanaque

Expostulatur de novo immani Convicio cum Adversario.

omnia foede perverti. Propter quod MITYLENAEI (auctor est *AELIANUS*) eos, quos bello perdo-
muerant, extreme miseros ac perditos redditu-
ri, Litterarum studiis prohibebant. Qua etiam
de causa consceleratus JULIANUS IMPERATOR,
ut FIDEM scilicet CHRISTIANAM, a qua defece-
rat, celerius, atque funestius iret perditum, il-
lam profitentibus immanium suppliciorum mi-
nitatione Litteras interdixit. Vel alias, verba
illa tua intelligi queunt, quod videlicet re ipsa
hodie in HUNGARIA ex Litterarum inscitia ea ip-
sa *detrimenta Res Ecclesiastica capiat*, & caetera
infanda, quae congeris. Quia nimirum (velu-
ti pertendis) *nullae ibi forent litterae; aut pravae,*
& *inutilis earum tradendarum, colendarumque ra-*
tio. Primum itaque optime dicitur. Alterum
si asseris (quo te collineasse ex eis, quae ante-
cedunt, & consequuntur, pronum est suspicari)
istud vero nequiter procudis & affingis, ac de-
nuo reum te facis palmaris contumeliae. Jam
enim abunde monstratum probatumque est, sin-
minus praecellentissimam, prorsusque eximiam,
dubio procul egregiam, ac laudabilem litteras
exercendi, instillandique rationem florere in
HUNGARIA. Proindeque minime inveteravisse,
invaluisse, ac radicatum esse perniciosam in-
scitiam, de qua totidem illa impia, ac maxime
damnosa germina propullulent.

Nisi

Nisi vero huc, illucve titubans, aut stramen captans naufragus, illud supremum arripas, quod, etsi confterere non usque ignobiles Litteras in HUNGARIAE quibusdam Gymnasiis tractari; PRESBYTEROS nihilominus, & EPISCOPOS, tenues admodum esse Litterarum, ac Doctrinae pauperrimos; cujus rei causa tanta se mala in ECCLESIAM DEI conferte infunderent. Atque hanc tuam fuisse praemeditatam suspicionem haud magna ego divinatione egeo, ut asequar, si tua omnia, prima cum extremis, media cum utrisque contulerim. Ut igitur, & hac te ultima (reor) munitione dejiciam, vel (accomodatius pro re nata dicturus) ut & hic linguam tibi compeſcam, tantummodo perstringam, & ut possum, contractius referam, qui, qualesve nunc temporis in HUNGARIA sint EPISCOPI, atque PRESBYTERI; quam proinde ingentia RES ECCLESIASTICA referat commoda, & incrementa, quia scilicet in iis *Ingenium, ratio, memoria, litteratura, cogitatio, diligentia.* (a)

Primo quocirca loco memorandum se praebet EMERICUS S. R. Imp. Princeps de GENTE ESZTORADUM, Regni Primas, & Archiepiscopus Strigoniensis. Quemadmodum autem Genere, atque ornatissimo Munere PRINCEPS iste, PRIMASQUE audit; ita omnigena Eruditione non minor est. Ac nemini certe nostratium dubium fue-

Adducuntur plures Episcopi HUNGARIAE, Genere juxta atque Doctrina illustres.

(a) Cic. 2. Phil. c. 45.

PRÆDICATIONE
ARCHIEPISCOPI STRIGONIIENSIS, SIMUL & PRIMATIS HUNGARICÆ.

fuerit, non tam merito sanguinis, quod plerumque fit; quam praesignis DOCTRINAE, PRUDENTIAEQUE fama, primum quidem EPISCOPUM VACIENSEM, tum ZAGRABINUM, inde VESPRIMIENSEM, & REGNI simul CANCELLARIUM; Primatem tandem, & ARCHIEPISCOPUM METROPOLITANUM fuisse renunciatum. Quid enim? PHILOSOPHIAE, certe, ac THEOLOGIAE LAUREAM; tum, in SCIENTIA quoque SACRORUM CANONUM DOCTORIS Insignia, florentissima adhuc aetate jure consequutus, harum postea singulas, diu, atque ordine, summaque facundiae & ingenii laude pertractabat, perdocebat. Nunc etiam depontano grandior, annoque octogesimo proximus, plurimum consilio valet, plurimum adaucta inde auctoritate potest, atque etiam efficit in arcano REGALIS MINISTERII confessu, inque supremo Regio (quem *Locumtenentialem* vocant) SENATU. Ad haec: se (tamquam PRIMATEM) appellantium causas, ut creberrimas, ita etiam intricatissimas, ipse cognoscit, discutit, atque definit: Delectis *Consistorii Assessoribus* saepe stupentibus, inopinatum (pro incredibili illius sapientia & perspicacitate) litis eventum. Accedit, (id quod ipse licet sim expertus, sed percipere haud satis poteram) Virum progenie annisque maximum, totque amplissimis officiis distentissimum, ac propemodum irrequietum, affecta praesertim potiori tempore

re valetudine, adeo perspicue, adeo argute, subtiliter, ac nervose de praecipuis THEOLOGIAE *Theorematis* differere, ac mecum ipso pro praestabili sua comitate, semel iterumque differuisse, ut eo ipso, quo ista gerebantur tempore, e Cathedra ad Audientes praelegere, mihi profecto sit visus. Atque si assentandi, si blandiendi, vel gratificandi gratia hunc palpum obtrudo, frons mihi deperat. Ex qua demum rara, miraue sapientia redundat solida illa ac virilis religio, pietasque, & zelus ardentissimus cumulandi accessiones, atque augmenta ECCLESIAE FIDEIQUE. Liberalitas praeterea magnificentissima, profusa subventio, ac miseratio quotidiana adversus egenos, & calamitosos.

Hic idem, hic ipse murum sese aheneum opposuit praepotenti, ac prope votorum potentiae Haereticorum machinationi, ne devenerandum SANCTISSIMAE DEI GENITRICIS Nomen e veteri PATRII JURISJURANDI Formula (quam & ipsi promere adstringuntur) extereretur & aboleretur. Ille GERMANNUM quemdam, *Pseudoepiscopum* LUTHERANORUM, & impostorem consceleratum, regia proinde auctoritate in Ergastulum perpetuum compactum, apud suos alioqui multo maxime eruditum, eo tandem crebris nunciis, & ministris adduxit, ut appetente Dierum articulo serio respiscens, errorem
 sit

fit execratus, detestatus crimina. Ille **BASILICAM** Vesprimiensem, olim ab Regina **GHISELA**, Divi **STEPHANI** Coniuge regio sumptu constructam, at Barbarorum feritate humi fere jacentem, non minore splendore instauravit. Ille grandibus impendiis Sacrum Beato **JOANNI** **ELEEMOSYNARIO** in Urbe **PISONIA**; Templum **DIVAE ELISABETHAE** ibidem; Aram itidem inusitati decoris **DIVO MARTINO**, **INDIGETIBUS** nostris posuit: Paucis multa complectar: Ille tricenis plura certe Fana, suam per vastissimam Dioecesim **SUPERUM** cultibus qua excitavit ab imo, qua reparavit, auxit, ornavit, dotavit. Praetereo peramplae molis, ac magnificentiae Palatium apud Pomoeria dictae Urbis, **SUCCESSORUM** commoditati, & erectum, & illustratum: praetereo constructum intra Urbem *Sanctimonialibus*; & in Civitate propinqua **SANCTI GEORGII**, **CLERICIS REG. SCHOLARUM PIARUM** alterum, nobile utrumque **Domitorium**: Praetereo sexcentas alias summe pias erogationes; benevolentiam denique singularem cum insigni munificentia conjunctam in litteratos: Quibus domus illius, & diversorium, & **Hospitium**, & **Triclinium**, & **Lyceum** semper visa est.

Huic suppar dignitate, sed neque virtute, doctrina, calentissimoque **Gloriam Numinis** propagandi fervore dissimilis, **GABRIEL DOMINICUS**,
e Co-

e COMITIBUS PATATICIIS, Archiepiscopus COLO-
 CENSIS, unus praeterea,isque potior de Regni
 SEPTEMVIRIS. Qui humanioribus Domi Studiis,
 ac PHILOSOPHIAE PLACITIS impensius excultus, RO-
 MAE postea, SACRORUM CANONUM, ac THEOLOGIAE
 praelectiones notabili fructu, atque applausu au-
 diverat. Tantumque profecit pro illa mentis per-
 spicacitate, quam in Urbem attulerat, ut hodie
 quoque publicis litterariis in concertationibus
 argumentari solemni methodo nedum non dedi-
 gnetur, verum praestet quoque istud quam na-
 vissime. Nuncium proinde litteris (confecto cur-
 riculo) haud remisisse, sed perpetuo illas con-
 sortio sibi copulavisse, palam profitetur. Quo
 earum peculiari ex amore, ac etiam pro Mu-
 neris sui ratione, SEMINARIUM Alumnorum Cle-
 ricalis Ordinis exaedificavit sua in METROPOLI:
 constitutis, & Juventuti sustentandae annuis Re-
 ditibus; & munerandis etiam, nedum alendis
 Magistris, decore Minervali. Ipse interea pul-
 cherrimum sibi crebrius otium sumit facere pe-
 riculum tum horum industriae, cum eorum di-
 ligentiae: idque disceptando, sciscitando, oppo-
 nendo, & quatenus fieri expedit, explorando.
 Ad haec: tantum abest, ut refugiat, ut etiam
 oblectetur pro Concione rudium quorumvis ver-
 ba facere, *catechizare* imperitum popellum, aeta-
 temque impuberem; qui antea CAROLUM VI.

PRAEDI-
 CATIO ho-
 dierni AR-
 CHIEPIS-
 COPI CO-
 LOCEŃ-
 SIS.

Imperatorem Romanorum, HUNGARORUMQUE Regem, dicendi praestantia ad se audiendum illexerat. Tum vero, dictante quam altius imbibit sapientia, *pecuniam, esse effectricem multarum, & magnarum voluptatum*; (a) Voluptate autem, praeter illas corporis, enervari animi quoque vires; & sanctissima consilia, susceptaque optima proposita, quodammodo in herba praefocari, ut *reapse nulla capitalior sit pestis, quam voluptas*; (b) *Obventiones* omneis ac *praestationes* sibi debitas in cultum piissimi Numinis, in decus, & incrementum ECCLESIAE, potissimum impendit. Homo caeteroquin aetatis flore, Amicitiiis, Clientelis, & Cognatione nobilissima praepollens. Iccirco, opere ac magnitudine celebratum AUGUSTAE COELI REGINAE Fanum, (quod in Urbe COLOCENSI a DIVIS olim REGIBUS positum, Thracum vastatione demum conciderat) pristinae formae, splendorique ex toto pene restituit. Canonicorum simul numerum adauxit, ac *Praebitiones* eis faciendas deputavit. Paroecias quoque plures *jure Postliminii* reposuit, Animarum Curatores solerti delectu praefecit.

Venio ad GABRIELEM COMITEM ERDÖDIUM, Virum PRINCIPI REGNANTI intimis a Consiliis, inque Excelso Senatu Regio Oeconomico (quem *Locumtenentialem* dictitant) unum de primis subfelliis; AGRIENSEM denique) quod ad rem nostram

[a] Cic. de finib. lib. 2. c. 7.

[b] Cic. de Cl. orat. c. 50.

nostram facit) Episcopum. Litteras istae in Patria coepit, continuavit; atque hac postmodum in URBE consummavit. Deus bone! quid in illo ad excultissimae Eruditionis famam desit? quid in caeteris immo sit, quod fere in eo non sit? Hunc ego VIRUM abs te ADVERSARIE spectari (si quid unquam maxime) optarem. Tumvero, praeter splendorem Generis Orbe nostro haud ulli secundum; praeter opes, amplissimamque Dignitatem (quae non parva sunt adminicula, ut virtus cujuscumque illustrius elucescat) mirarere facundiam, elimatum judicium mirarere. mirarere agendi promptitudinem insigni gravitate, & veneranda vultus majestate sociatam. mirarere ardorem illum flagrantissimum, quo praegrandis oneris Provinciae, qualis est EPISCOPATUS maximus AGRIENSIS, partes omnes plane adimplet. Hunc profecto re ipsa insomnem esse; aut, cum etiam dormit, advigilare putem: quum nihil eorum elabi sinat, quae ad SANCTAE FIDEI propagationem, ORDINIS ECCLESIASTICI profectum ornamentumque, lucra animarum, Pietatisque subsidia conferant, aut quoquomodo pertineant. Civitatem quocirca suam RELIGIOSORUM COETIBUS unus prope ipse complevit: qui moribus, qui Doctrina, qui inculpatae vitae exemplis, qui optimis habitatoribus illam percomerent, adaugerent, stabilirent. SEMINARIUM in,

Clerum cooptatorum Juvenum, qui Philosophiae, ac Theologiae darent operam; Alterum item Nobilium Adolescentum, qui *Juri Pontificio, Civili, ac Municipali* vacarent; qua impendio, qua sollicitudine sua, illud quidem ampliavit, perfecit, ordinavit; istud autem diebus nuperis magnifice promovit, disposuit, instruxit. Episcopales deinde facultates, ac redditus vindicavit, atque plus satis cumulavit. AEDEM CATHE-
 DRALEM pretiose conveltivit; Palatium peramplum, & alias substructiones, hortos, villasque memorabiles, ad honestam animi relaxationem, & commoditatem, SUCCESSURIS adparavit. Praecipuos nobilitate Viros, Doctrinaq; & Virtute, ac meritis, rerumque gerendarum peritia fultos delegit, suorumque Collegio Canonorum intulit, adscripsit. Latissime porrectae Dioeceseos numeroso in Clero (severior nonnunquam, cum res exigeret) solertem vigilantiam, ac probissimos mores, laudataeque conversationis nitorem ingeneravit. Et pape! quam ille ardentem investiget, sicubi, sicunde, siquando afferendae lucrum animae nancisci valeat. Atque sane, lucrificat persaepe nobiliores quoque Natalibus Animas, sed Haereseos labe sordidatas. Quas ubi repurgavit pravorum Dogmatum sordibus, non minore demum amore complectitur, quam qui vitae eis usuram impertivere. Iis cum con-

vesci-

vescitur, in paucis caras habet, inter Familiare adsciscit, ad fortem, fortunamque commodiore provehit, muneribus impertitur; plaeraque tandem & sustentat: quasi ad eum de cunctis, jam & alendis pertineret, quos spiritu filios susceperat. Desino plura, ne quae plurima superant pro tenuitate mea minus digne, atque parcius

Quid jam afferam de CAROLO MICHAELE COMITE ALTHANNIO, Episcopo Vaciensi? qui amplissimo illi, atque integerrimo Patruo, MICHAELI FRIDERICO S. R. E. Cardinali, paucis ab hinc annis rite suffectus fuit, cum Archiepiscopatu Bariensi, ipsaq; Apulia, justis de causis decessisset. Habet nimirum univerforum etiamdum oculis obversantia, immortalis COGNATI, ac DECESSORIS religiosissima facinora; habet acria, assiduaque incitamenta ad paria praestandum, ad eum confectandum. Quanta enim ille Doctrina eluxerit; quam irreprehensibilem, immo hac in malum curva deflexaque (ut dicam) tempestate, quam rigidam, ac prodigii plenam vitam ipse duxerit; quomodo totos pene dies lectioni, precationi, languentium, aut animam agentium visitationi impenderit; quam inexpugnabile vallum pro tutandis atque constabiliendis ECCLESIAE JURIBUS, proque firmanda SACROSANCTA RELIGIONE contra omnem Potentiam, etiam contempto honoris manifesto discrimine sese opposuerit, justa ego

(quam

PRAEDICATIONIO be-
dierni EPI-
SCOPI
VACIEN-
SIS.

(quam in Funere pronunciavi, inque Vulgus sparsi) Oratione sum exequutus, & adhuc recentissima, ferofque ad Nepotes manatura memoria passim enarrat. Tantis quocirca vestigiis perquam sedulo insistens CAROLUS NEPOS, primum quidem Doctrinam illam, ac perfectam cognitionem Rerum Ecclesiasticarum (qua optimus Patruus & ipse illum imbuebat, & imbui diligentissime fecerat) studio, exercitatione, cumque Viris egregie litteratis non tam familiaritate, quam convictu, atque quodam contubernio, impigre cumulat, inque dies reddit plenior. Inde vero, luminibus, facibusque veritatum voluntati semper praesentibus, collustratur, atque inardescit ad exactissimam illam rationem continenter tenendam, qua Episcopale officium, quemadmodum sublime, ita longe omnium gravissimum, ad hoc usque tempus gerebat. Deum immortalem! quid ipse non egerit, cum nuper funestissima Contagio quaquaversum, ac proinde VACIENSI quoque in Civitate grassaretur? Haud equidem, florentis amore vitae incitatus, summorumque propediem Honorum (si modo viveret) spe indubia; haud sane communi sese calamitate eripuit, quod impune poterat: Verum animam pro ovibus ponere nihil addubitans, inter carissimum, jamque late tabescentem Gregem restitit; ope deinde, vigilantia, consilio, impendio, providentia,

pro-

properantes de corporibus animas revocabat: praecavitq; sollicitissime, nequi inedia magis, quam fato interciderent. De Medicis corporum, juxta atq; spirituum sua in Urbe, ac Dioecesi, quantum per subitam stragem licuit, mature prospexit. Rimas illabenti undique, & qualibet contagio, obturare ante omnia infudavit. At quia actum fere agebat, meliore usus remedio supplicationes ad placandum Numen, ad reducendum extentam atque caedentem diro flagello manum, creberrime indixit, ac peregit. Cohortationes ad *Poenitentiam*, ad nuncupanda suscipiendaque religiosissima vota, ad animos feriis propositis commutandae in melius vitae obfirmandos, ad fidentiam in misericordi Numine (dum etiam castigat) amante collocandam; hujusmodi inquam cohortationes per vicos foraque, incitatis fieri declamationibus, sudate procuravit.

Pestilentia subinde restincta, votum, quod ipse apud animum conceperat, uberi gratitudine pensavit; & pro AEdicula mediocri, ingens, ac ac patentissimum Delubrum magnae construxit CHRISTI AVIAE apud Clericos Regulares PIARUM SCHOLARUM. Postquam autem supremam, huic manum imposuerit, quod proxime futurum est; quisque intelligit, quid commeditur, quid pectore verset, statuatque animo, ad

Studia SEMINARIJ multo amplius provehenda, ad Gymnasium publicum, jam quidem perhonestum ac frequens, plenioribus Litteris complendum.

PRAEDI-
CATIO
hodierni E-
piscopi J. A.
VARI-
NENSIS.

Transeo ad Episcopum Javarinensem ADOLPHUM DE SANCTO GEORGIO, ex modo dictis SCHOLARUM PIARUM Clericis (quibus supremo ante jure sex annos praefuit) ad ECCLESIAE istius gubernacula adsumptum. An vero Eruditionem, Viri incomparabilis incredibili summorum Hominum existimatione celebratam? an pervigilem curam impositum humeris onus ferendi? an dotes animi vix ulli mortalium concessas, vel digne commemorem? Qui communem adhuc inter suos vitam degens, CAROLO VI. gloriose memoriae Romanorum Imperatori, arcanis a Consiliis fuit. Qui linguas Europaeas ferre universas, privata industria condidit. qui *Graecam* praeterea novit; & in primis *Hebraicam*, *Syriacam*, *Chaldaicam*, callosa contentione tantopere est consequutus, ut jam admodum juvenis, justum adversus perfidos de adventu MESSIAE Volumen, & elegantia, & subtilitate in adeo difficili sermone multo maxime suspicienda, eximium, atque argumentatione (de penetralibus abditissimis Sacrorum monumentorum) eruta, praevalidum, in lucem emiserit, atque beatae memoriae CLEMENTI Summo Sacerdoti, ejus Nominis

minis XI. dicarit. Qui THEOLOGIAM DOGMATICAM (in qua parem illi haud facile exquiras) in SEMINARIUM lectissimi Cleri sui adeo ordinate invexit, ut Normam omnino dederit, quam caeteri transfumant. Edi etiam fecerit Volumina ab se foecundata, ac limata; in quibus ea, quae Viro Ecclesiastico scitu in primis necessaria perviderat, perspicua brevitate, firmisque fundamentis comprehenduntur. Qui praeterea *Sacris Adventus ac Jejunii Verni* temporibus, ad frequentissimam Haeresi quoque infectorum Concionem, e penitioribus *Divinarum Scripturarum* fontibus verba fundens, exhortatur omnes argutissime *in sana Doctrina*, atq; haud *levibus* profecto *in verbis*; & eos qui *contradicunt*, firmamentis insuperabilibus *redarguit*. Quo sane conficit, ut errore durati caecatique, etsi non statim resipiscant, tamen mollescant plusculum, dicentemque mire suspiciant, ac venerentur. Qui demum, promiscui sexus teneram aetatem, in Aula Palatii, FIDEI Elementis ipse non raro instituit, bene respondentes nummulis, aut munusculis demulcet ac provocat, iisque paterne blanditur, ac Nutricis instar Cibum Salutaris Doctrinae praemasticat. Qui in ACADEMIAM suam JAVARINENSEM praeclarissimam PHILOSOPHIAE, ac praesertim THEOLOGIAE Studiorum rationem introduxit: qua videlicet praeter caeteras PHILO-

SOPHIAE Parteis, ETHICA solertius traderetur: tum THEOLOGIA SCHOLASTICA, quantum necesse sit; inde DOGMATICA quam plenissime: Postea MORALIS enucleata; deinde *Sacrorum Canonum, Rituumque* notitia; modus dicendi ad Fidelem, & Infidelem Populum; Formulae catechifandi; & reliqua hujus Instituti, perquisita facilitate cum iisdem constanter Discipulis communicarentur. Quem in finem, quatuor ipse Cathedras Moderatorum, destinato liberali stipendio in perpetuum erexit: quarum primariam (qualiscumque sim) solido triennio, quamdiu nimirum per valetudinem licuit, ego tenebam. Hic Vir, hic ergo is est, de quo paucula ego generatim perstrinxi; sed insigni *Épiphonemate* multa complexus fuit scientissimus PASSIONEUS, PRINCEPS hodie PURPURATUS, cum in facie dignissimorum gravissimorumque Hominum, libere atque serio asseverabat semel & iterum: *Eum vere doctum, ac proprie Episcopum esse.*

PRÆDICATIONIS
 hodierni Episcopi. QVIN-
 QVEECLESIA-
 RUM.

Quis demum (secundum hunc) qualisve, SIGISMUNDUS, COMES BERINIUS, *Quinqueecclesiarum* Praeful? Iste, ob Doctrinae praestantiam, cultissimos & illibatos mores, ac etiam Generis Claritudinem, in Strigoniensium Canonorum spectatissimum Collegium adlectus, CHRISTIANO AUGUSTO, *Saxoniae Duci*, & Archiepiscopo suo, ac Regni PRIMATI, Canonicus a latere,

in-

inque Tractatibus Imperii RATISBONAE tum habitis, intimis a secretis diu aderat. Illo demortuo, apud EMERICUM ESTORADEM, (Magnum hodie ARCHIEPISCOPUM, ac pariter *Primate*) plureis per annos delegatus Causarum *Primalium* Cognitor, in partem oneris habiles ac peridoneos humeros sufficiebat. Cujus doctissimi Mortalium assidua consuetudine perfruens, ex eruditis illius ACTIS, atque COLLATIONIBUS, plurima in usum suum reponebat, dum interea Regio quoque OECONOMICO IN SENATU Collega affideret. Tanta autem mirificis dotibus suis, collectaq; ac perfacili ad quidvis magnifice gerendum dexteritate, affabili comitate, ac probatissimae vitae nitore; tantam sane omnium Hominum, summorum juxta atque mediocrium, de se existimationem conciliavit, ut unum idemque singulorum judicium esset, quod palam percrebuerat: *tam illum Episcopatu, quam seruo Virginem, dignum esse.* Itaque, post ereptum e vivis memorabilem Cardinalem CIMPHOEGUM, QUINQUEECCLESJARUM (Urbs est HUNGARIAE istius Nominis) perhonorificam DIVINI MUNERIS SEDEM verendus tandem PONTIFEX pleno jure insedit. Quae tum Bonorum omnium gratulatio? Quae spes, atque expectatio? Quanta exultatio, ac hilaritas CLERICI POPULIQUE? cum in coelesti quo-

dam vultu suavissimi Praefulis , distincte legerent , quam pium , quam continentem , quam modestum , quam irreprehensibilem , quam sapientem , quam magna atque praeclara , quae facturus omnino esset , nutu ipso promittentem , quam genuinum PATREM , ac PASTOREM Animarum suarum , deq; Coelo (verius) missum , a DEO OPT. MAX. essent consequuti .

PRÆDICATIONIO bo.
dierni Episcopi MA.
GNIVA.
RADINI.

Adjungamus huic NICOLAUM COMITEM CSAKIVM Magni Varadini Antistitem , Uterinum dudum extincti EMERICI CSAKII S. R. E. Cardinalis , & Archiepiscopi COLOCENSIS . Quis vero , quantumve fuerit EMERICUS CSAKIUS , sive Progenie facile omnium in Hungaria prima , ac certe vetustissima ; sive omnigena eruditione , sive dicendi copia singulari , sive Prudentia experientissima , sive consummata iudicii gravitate , sive altissimo Consilio , sive linguarum Gallicae , Italicae , Teutonicae , Patriae , Ilyricae , ac in primis Latinae , peritia ; sive summorum Principum , ac Dynastarum notitia & consuetudine ; quantus inquam his , atque aliis ornamentis extiterit immortalis Vir EMERICUS CSAKIUS ? AVITA TELLUS proculdubio nullis non temporibus recinet : atque reminiscitur etiam dum Germania , compluresque Exterae Provinciae : Novit praeterea ROMA , communis quaedam Nationum omnium , ac Gentium quarum-

vis

vis PATRIA . Sufficerit ad praecipuam Homi-
 nis excellentissimi commemorationem , cum
 videlicet hac olim in URBE , spectantibus PUR-
 PURATIS PATRIBUS , *Theologicas ille Propositiones*
 admodum juvenis insigniter , atq; insolita ingenii
 felicitate propugnasset , a gravissimis istis prin-
 cipibusque VIRIS dictum ei fuisse : *Vidimus TE*
 ROMAE THEOLOGUM , *videbimus propediem CAR-*
 DINALEM , COLLEGAMQUE *nostrum* . Vaticinium
 fuisse , probavit Eventus . Nam ipse deinde se-
 mel atque iterum ROMAE visus fuit utiq; CAR-
 DINALIS . Immo , cum postea , ANNO scilicet SALU-
 TIS DCCXXI. supra CLO. praeficiendo *Universali Ec-*
clesiae CAPITI , PURPURATI Suffragatores consilia,
 operamq; admovissent , tametsi deinde Card. MI-
 CHAELEM ANGELUM *de Comitibus* , Divina Providen-
 tia PONTIFICEM jusserint ; tamen complures in EME-
 RICUM nostrum oculos , cogitationem , vota deniq;
 intendisse . Hic ergo officii , fortunae , animi-
 que , industriaeque praesidiis eminentissimus ,
 NICOLAUM MAGNI hodie VARADINI Episcopum ,
 tunc juveniculum , pro eo , quo in carissimum
 sanguinem flagrabat amore , tantopere expolivit
 (uti credere par est) ut seipsum quodammodo in
 ceream istius indolem imprimeret , ac vivam in eo
 sui ipsius relinqueret imaginem . Ac certe , ostendit
 hic ipse hodie , qualem nimirum ille formaverit .
 Siquidem nihil antiquius ducit , nihil ab se plu-

ris fieri luculentis significationibus prodit, quam
 iis cum, notitiam, & consuetudinem sibi in-
 tercedere, qui Virtutis laude, atque existima-
 tione probitatis sint conspicui: aut qui in ali-
 quo optimarum Artium genere caeteris ante-
 cellant. Hos omnes sic amplectitur, sic expan-
 sa benevolentia prosequitur, ut cum nulla ho-
 minum forte libentius vivere, nulli faciliorem
 ad se aditum concedere, ad nullum majore vo-
 luptate divertere velle, palam indicet, ac teste-
 tur. Inde profectum est, quod cum annis ego
 nuperis Theologiam JAVARINI profiterer, ipse
 autem eam ad URBEM forte accederet, ad me quo-
 que minime quidem id meritum, eo ex itinere
 inviserit, atque de augendo in sua Dioecesi Lit-
 terarum cultu, diu, ac suavissime fuerit col-
 loquutus. Illico vero, ac impositam provinciam
 adorsus fuit, obsurdescentem audaciam SCHIS-
 MATICORUM *Episcoporum* intra fines protensae suae
 Dioeceseos solito plus arrogantium, infringere;
 eos proinde accessu quorundam locorum, publi-
 ca auctoritate interdici elaboravit. Immunita-
 tem Ecclesiasticam, quam nonnihil labefactari
 adverterat, in integrum reponi enixius egit, ef-
 fecitque. Simul autem juniorem Clerum suum,
 pleniore SANCTORUM PATRUM THEOLOGIA, SAN-
 CTIONUMQUE APOSTOLICARUM cognitione, per ex-
 quisitos, annuoque censu egregie provisos Mo-
 dera-

deratores edoceri constituit. Ad quantam porro gloriam Christianas ille Litteras provehere firma apud se voluntate defixerit, quam magnificum eis Domicilium ponere, & stabilire decreverit in vasta DEBRECINA Civitate, (Haereseos Calvinianae illic diu admodum, impuneque resupinatae, foedissimo cubili, atque quodam AUGIAE stabulo) tametsi perpauca, queis secretiore animi proposita credidit, nōvere, me tamen haud equidem praeterit, ac latet.

Longum sedenim foret, ire per omnes HUNGARIAE Episcopos, atque quantum docti, quantum industrii, quam bene morati sint, singulos per ordinem, quamlibet breviter, atque perpauca describere, ac percensere. Tum & VICARIOS GENERALES (uti vocare mos est) quibus plerisque sacros vertices Tyara coronat; Item ARCHIDIACONOS, qui amplissimarum DIOECESIUM singulis quique Districtibus cum potestate praesunt, eosque pro ratione muneris crebrius perlustrant. Qui profecto universi, tum delecti sunt, cum, & re ipsa cunctis vitae, famaeque, doctrinaeque, ac etiam Natalium minime obscurorum honestamentis, plurimum praestant, ac praecellunt. Atque ii (nam de Presbyteris alibi) spero meam in dicendo parcitatem aequi bonique consulent; Quod videlicet nihil speciatim de iis, etsi meritissimis, expromam. Quod equidem quasi constrictus facio; tum, ut

Praetermissio brevicula caeterorum Episcoporum HUNGARIAE, & aliorum Praepositorum Ecclesiae.

ne plus nimio prolixus AEQUO LECTORI videar; cum vero, quod malle norim Viros ornatissimos, esse, quam apparere: magna facere, quam magni fieri, quam praedicari. Quod equidem proprium fuerit GENTILIBUS meis, qui licet iis fere omnibus animi ornamentis (quibus aliae Nationes) exsplendescant; tamen intra PATRIAE finem occulunt; neque sua ambitiosus circumferunt: non ultra Maria, Alpeisque cursant, ut famam suam venditent, ut rumorem spargant. Quo fit, ut Hominum uti absentium, ita quorundam ad credendum iusto amplius facilius, & ea, quae sub sensum cadunt, (ut plurimum) pensantium iudicio, Litterarum expertes, quid sit humane vivere ignari, indociles, ac Barbaris similiores habeantur. Quum tamen interdum ad rem venit, quum interest uspiam, tum hercule! palam faciunt, perhibent, ostendunt, multo, ac etiam longissime plus illos esse, quam putentur. Quod, cum saepe saepius, variisque in causis, & occasionibus animadversum sit, tum praecipue exploratum & omnino compertum fuerit isto potissimis EUROPAE PRINCIPIBUS obnitente, ac formidoloso BELLO; quod pro MARIA TERESIA REGINA sua MAGNANIMA, FASTOSQUE Triumphis auctura conclamaverunt, susceperunt, atque etiamdum gerunt. Ac gerunt quidem propriis maxima parte stipendiis belligerantes: belligerant au-

tem

HUNGARI cum ad rem venit, faciunt, quod se decet, sua licet, seque haud ostentent.

tem multa prudentia, & circumſpectione militari, invictaque fortitudine depugnantes: depugnant vero auſu incredibili, inexpectato ſucceſſu, & inuſitatis Facinoribus atque Victoriis. Quod, cum nemo ſit, qui ignoret, ſecum etiam reputet, quantum immortalis memoria, quantum Annales, & Ephemerides illis olim acceptum referre debebunt. Verum, ſatis de his, ut ne fortasſe invidiam dictis conflare velle; atque jactationem, quam Gentiles mei impendio fugitant, ne preſare porro ipſe, & ambitioſius affectare videar: dum contra Oratori, ac etiam Scriptori ingenuo, MAGNI TULI monito *vitan-da ſit ingenii, oſtentationiſque ſuſpicio.* (a) Quamquam haud ulli jactationi inſolentiori, aut inani oſtentationi verti poſſe putem Ego, dum candide quis, ac pro ſui ſuorumque tutela ea memoret, que nedum vident, verum ſuſpiciunt etiam, atque probant, ac mirantur fere univerſi.

At tu ADVERSARIE, quid agis haec inter, quid cogitas? quid moliris? in arena quaſi capto conſilio (reor) inquires: ſi tantopere ſtudioſi, tantopere vigiles, ſi tam impigri, ſi tam etiam eruditi, quemadmodum dicitur, & adſtrui etiam utcumque videtur, ac probari; ſi demum uſque adeo abundantes facultatibus, poteſtateque praeterea ſaeculari, ac profana praediti, HUNGARIAE PRAESULES, ut non vane REGULI quidam eſſe,

(a) Cic. de Orat.

putentur; quid quod tanta Haereseon, tamque restagnans colluvies? quam ob rem tot animarum milia in umbra mortis caligent? aut per errorum avia, caecata atq; palantia titubent? nisi vero egestati, nisi penuriae optimarum (quae publice tradantur) CHRISTIANARUM LITTERARUM, vix quidem alteri assignari potest.

*Brevis Historia infau-
sti Haeresum
incrementi
in HUNGARIA.*

Et sentio, & ultro etiam admitto rem te propius acu tangere. Verum, dum respondeam, altius erit repetenda quaestio. Posteaquam LUDOVICUS, hujus nominis II. Rex noster, ULADISLAI, item II. Unigena, (QUI MARIAM, MAXIMILIANI AUGUSTI Neptem, solemnibus ECCLESIAE Ritibus, VIENNAE AUSTRIAE, per THOMAM, *Cardinalem Strigoniensem* sibi desponsaverat) elato Piissimo Patre Regni Solium inscendisset, pro ea, qua (admodum Juvenis) flecti potuit facilitate ad capeffenda non usquequaque explorata consilia, fractis (si liceat dicere) Foederibus, bellum immaniissimo TURCARUM Principi indixerat. Sed vero (malum siquidem principium sinister plerumque finis excipiat) adversus insanam, trucemque multitudinem in agro MOHACINO (infelices illas Hungarorum CANNAS) adverso prorsus Marte postea conflixit. Illic proinde supremus REGUM HUNGARORUM Flos deplorandus LUDOVICUS, tenaci per fugam limo defixus, resupinoque oppressus a Cornipede, mi-
fere

fere interiit. Occubuere ARCHIEPISCOPI, & EPISCOPI; quibus id temporis ex Lege receptum fuit (quemadmodum aliis pro Focis) ita pro Aris contra foedissimam Barbariem depugnare. Enecti cum PROREGE [PALATINUM appellitamus] Belliduces, Proceres, Optimates, Nobilium quique potissimi; quidquid propemodum, infelix tum ac miseranda PATRIA melioris obtinebat, gladio certe barbarico confectum, atque deletum est.

Quapropter exciso prope cum Pastoribus Dominico Grege, BUDAQUE Regni Metropoli nullo negotio capta, ac tota fere religiosissima Provincia tyrannicum sub jugum missa, HAERESIS, seditiosum monstrum (quae caedibus, cladeque innocuorum, solennia, atque peropportuna captat incrementa) impetrata a Barbaris facili venia, rupto velut aggere, praecipiti sese eluvione, inde ab recenti GERMANIAE in Fide naufragio infudit. Dein vero quamdiu belluina Thracum Potentia DIVORUM olim Sede REGUM infederat, ac Regionibus illis late imperitaverat, [imperitavit autem duo prodemodum saecula] adeo pervasit, ac restagnavit, ut deduci, depellique vix posse crederetur. Quid praeterea? Ubi demum CHRISTIANI PRINCIPES, qui jus ad Regionem sibi vendicavere, detestandam Tyrannidem propulsare, eiicere, exterminare nervis omnibus contendissent, inviti profecto, & inter-

terposita minoris de duobus malis electione PRIVILEGIA nonnulla DIPLOMATIS usque roborata, invalescentibus pravorum DOGMATUM SECTATORIBUS concessere. Vel quia praedivite, ac feracissima Ditione tuto potiri vix aliter fuit integrum in illo rerum infelicitum articulo, & Chao quodam, indigestaque confusione, nisi conciliare, tumidos ac cervicosos, quoquomodo pergerent: Vel quia exardescentibus saepenumero intestinis, aut mutuis AEmulorum, & Competitorum conflictionibus, huic, vel illi operam locando, quicquam Favorum ipsi (pro merito veluti mercedem) importunius exigebant. Atque adeo ceddendum esse tempori, studendum tranquillitati publicae satius tunc judicatum fuit, quam contra nequicquam agere, & adversus torrentem quodammodo niti: aut ex re aliquando curabili, depositam conclamataeque facere. Quo factum est, ut Civitates quasdam juris fere sui, Locaque designata, inque TABULAS relata ad tempus fortirentur. In quibus caeremonias suas facitare, abortivae RELIGIONIS SACRA peragere, ludos litterarios, usu, moreque suo aperire, atque tractare, interea permisi; ac proinde *Tolerati* vocati: nunquam tamen pro INDIGENIS, sive PATRIAE CIVIBUS habiti, conscriptique.

Intellexisti ADVERSARIAE tumultuarium, ac lacrymabile clementum feralium Haerefeon in HUNGARIA? Decrementi porro laetius atq; feliciter
nun-

nuncium accipito summarie. Post MOHACINAM proinde (quam lugubre adumbravimus) Cladem, aut verius internecionem (qua nervi pene omnes AVITAE, SANCTAEQUE RELIGIONIS IN APOSTOLICO REGNO illo succifi fuere) biceps (CALVINI, LUTHERIQ;) Errorum Hydra, eo tandem obstipum, indomitumq; collum protulerat, atque arrexerat intestinis Conjuratiombus, ac Rebellionibus ceu flabellis adjuncta, (quas ipsa plurimum suscitabat succendebatque, aut secundabat) ut jam PROREGES quoque, & qui potissima REGNI Negotia ex Munere, atque Instituto tractare consueverunt, Haeretici legentur, destinarentur, praeficerentur; imperante cum vi, tum necessitate. In hoc proinde extremam in ruinam vergentium rerum nostrarum praesentissimo discrimine (unica in Deo spe reliqua) constituebamur. At PIAE non minus, quam AUGUSTAE DOMUS AUSTRIACAE pro temporum ratione vigili providentia, PRAESULUM item sollicitudine, strenuorum SACERDOTUM contentione, RELIGIOSORUM VIRORUM postliminio pedetentim immigrantium (qui universi aut contrucidati, aut extorres antea facti) exemplo, Doctrina; probissimarum denique Litterarum promotione, cultu, exercitatione; adeo tandem afflictiissima PATRIA respiravit, adeo FIDES prisca reffloruit, & quae oppido infrixerat, recaluit, suisque quaquaversum Aris, atque Cultibus reposita, red-

*Causae verae
florescentis
japridem, &
hodie prae-
sertim, RE-
LIGIONIS
Catholicae,
in HUN-
GARIA.*

reddita, auctaque fuit; ut hodie treis duntaxat, quatuorve numeres mediocris fortunae *Magnates* a Catholica professione, communioneque segregatos. Et si autem VIRI NOBILES haud pauci sint, qui susceptum altius virus nondum cogitent regerere, atque evomere; hos nihilominus *Fidelibus*, ac recte sentientibus neque numero, neque *Majorum Imaginibus*, neque opum amplitudine; minus autem auctoritate, officiis, prudentiaque & sapientia superiores puta.

Atque contra hos etiam, & quosvis eorum similes, cautum jam optime provisumque est, Publico REGIS, REGNIQUE EDICTO, in hunc fere modum concinnato: *Nullus deinceps Haereticorum, aut Schismaticorum ad quodquam publicum Regni Munus adsumitor; & ad eorum quodlibet perpetuo inhabilis esto. Siqui sacrilega Apostasia, ab Sancta Romana Ecclesia desciscere praesumpserint, si populari conditione sint, saeculari adhibito brachio, comprehenduntur; Poenis severioribus ad pristinos tandem salutareis ritus rediguntur: neque prius liberi sunt. Sin vero de Nobilium sorte fuerint, Dies eis dicitur: Tum Caussa adversum eos consistitor. Convicti, tanquam notorie infames publicantur: Praerogativis continuo, si quibus insigniti sint, spoliantur; inhabiles ad omnia, quamdiu vixerint, habentur. Quae singula profecto non in verbis modo posita, aut in CODICE consignata sunt;*

at

at vigent, virētq; hodie, & illibato plerumq; in flore adservantur, inq; executionē veniunt in HUNGARIA.

His ergo adjumentis, PRINCIPUM nempe ac PRIMORUM, affidua, contentaq; & haud enervi Ope, atque Praesidio; ac praesertim (quod jam attigimus) EPISCOPORUM, & VICARIORUM GENERALIUM *importuna, opportunaq; obsecratione, & increpatione*, auctoritate, zeloq; & doctrina; PAROCHORUM item, ac REGULARIUM (qui certe *stramen otiosi non praemordent*) Catechesibus, Cohortationibus, Evangelicae Veritatis praedicatione, adversus *Rectores tenebrarum, & Magistros prurientes auribus* colluctatione, LEGITIMORUM DOGMATUM simul probatissimis cum LITTERIS (apertis passim Scholis, ac Lyceis) Institutione, plurimi ab ingenerato errore (sponte, aut vi, cum sic expedit) reflectunt. Quo factum est, ut jam per multas equidem Civitates, Oppidaq; & Vicos, aut prorsus inveterato errore liberos esse, aut admodum repurgatos, vel in dies puriores, sanioresq; fieri, cum voluptate spectemus.

Qua de caussa, e PISONIAE Urbis medio HAERESIS LUTHERANA compluribus ab hinc annis proturbata fuit; Amplissimum in Foro FANUM per vim illi ademptum; ipsaque in Pomoeria relegata. Idem in SANCTI GEORGII Civitate; idem MODRAE, BAZINII, TERENTII, JAVARINI, VESPRI-
NII, BRIZNAE, CREMNICH, NEOSOLII, CASSIAE, aliisque Urbibus praestitum. SEMPRONII, SCHEMNII,

Exterminia bene multa Haeresin in HUNGARIA, e zelo Episcoporum Litterarumque instauratione, istis, ac superioribus temporibus orta.

CII, EP'ERIESINI, LEUCIOVIAE, PAPAE, minus dimidio, de priori malo superat. BUDA, STRIGONIUM, PESTHUM, praecipuae Urbes, (si *Schismaticos* nonnullos, vile genus hominum demas) prorsus immunes. TYRNAVIA (perbellam Civitatem) quae CALVINI, LUTHERIQUE Sordibus teterrime putruit, SOCIORUM in primis Jesu sudoribus penitus mundata. PRIVIDIA (Regium, peramplumque Oppidum) quae aegre animam tolerebat genuinae Religioni addictam, introductis SCHOLARUM PIARUM REGULARIBUS CLERICIS, adeo perfanata est, ut ne vestigium morbi supersit. Idem confectum VACIAE, (opulenta ac populosa Civitate) industria, pietate, potentia *Eminentissimi Principis SIGISMUNDI KOLONICII*, nunc ARCHIEPISCOPI VIENNENSIS, tum VACIAE Antistitis.

Quid multis? Cor profecto Pectus, Caputq; HUNGARIAE, REGNI alias (per *antonomasiam*) APOSTOLICI, jam pene ex integro perfanatum, convalescat, sibi que redditum. Enimvero, Praecipuae URBES REGIAE, & EPISCOPALES CIVITATES, aut Catholicos prorsus Ritus profitentur; aut ROMANAM RELIGIONEM ad Clavum sedentem verentur, eiq; venerationem deferunt, atq; Haeresim pro suppedaneo vel invitae adsternunt. Ista quocirca in extremis (ut plurimum) REGIONIS Partibus, inter videlicet praeruptos, & inaccessos montes, apud cavernas luporum, ferarumq; latibula, vel inhospitas perfoli-

solitudines (sed neq; illic sine submissione, sine trepidatione) tendit tabernacula etiamdum; atq; sane Domos verius tralatitias, quam Domicilia figit .

Cura non postrema est, jamq; longiore tempore suscipitur, ut Civitas DEBRECINA, & oppido dives, & octogenis facile Mortalium milibus exuberans, Nidus aut Sentina maleolentis CALVINIANAE pravitatis, ad frugem quomodo reduci queat. Huc eapropter DECRETO semper AUGUSTI (quem jam aeternitati invidemus) CAROLI VI., atque Generalium Comitiorum STATUTO, RELIGIOSI SANCTI FRANCISCI, ac REGULARES CLERICI SCHOLARUM PIARUM non sine obluetatione efferati Populi, tanquam ineremes Agni inter Lupos intromissi, Continuo vero dum calebat, ferrum tunsurus, Magnificentissimus Sanctae Rom. Eccl. Princeps, EMERICUS CSAKIUS, id temporis ARCHIEPISCOPUS COLOCENSIS, permagnae MOLIS, multique Decoris TEMPLUM, dictorum CLERICORUM usui, ac Ministerio excitavit, qui nempe PAROCHORUM simul Munere fungerentur. Illustrissimum quoq; P. BACONEM in *Partibus* (ut vocant) Episcopum, & Praepositum Varadinensis Canoniorum Collegii, Virum jam alias *Exaltationi* ECCLESIAE propemodum inhiantem atque intentissimum, facile permovit ad construendas Religiosas AEDES, an-

nuosque sustentationi Reditus destinandos. Hos aemulatus praepotens, atque Toga Sagoq; inclytus, Fide in Deum ac Principem incomparabilis, Beneficentia maximus, STEPHANUS COMES KOHARIUS, amplum SEMINARIUM liberali adjuncto Censu erigi constituit, in quo ALUMNI ADOLESCENTES educarentur edocerenturque; ii quidem in primis, qui erroneis DOGMATIS nuncium remisissent, aut hujusmodi improbi Instituti Parentibus essent progeniti.

His itaque non mediocribus initiis, & magnis quibusdam e feminibus, is demum fructus breviori intervallo procrevit, quod intractabiles, torvumq; intuiti Homines, & in necem vel aspectu designantes, ferociam posuerint, caperantam frontem planaverint: ac sternaces quasi antea, recalcitrantesq; & indomiti, tractari sese mulcerique, & fidentius compellari nunc jam sustineant, ac perpetiantur. Immo, cum antea geminae (vix amplius) animae, CATHOLICAE RELIGIONIS MYSTERIA profiterentur, ducenti hodie pluresve, pertaesi ac poenitentes Erroris, ab Orci semita recesserint. Ac nonnulli nonnullaeque, PATRICII usque ORDINIS: Quorum, sed praesertim unius omnium Nobilissimae, & pereruditae Matronae *Conversa*, diu quidem mente agitata, improvise tandem facta, facta (vero) animo prorsus resoluta, Amicitias, Clientelasq; insuper habente,

te, obfirmato, nullisq; lamentis, expostulationibus, & incantamentis cedente, profecto, quemadmodum Nos, ad quorum *Communione* revertit, incredibili exultatione affectit; ita illos, queis tergum obverterat, acutissimo dolore, inusitatoque pudore, pene confecit. VIR alius CONSULARIS, Graecis, Hebraicis, Latinisque litteris longe praestans, post diuturnas animi angustias, quibus constringebatur ad Veritatem amplectendam, in lectulum decidit: Mortisq; viciniam prospiciens, Sacerdotis copiam de nomine postulavit ingenti desiderio, cordisque *compunctione*. Adfuit ille, commodum: at heu! ejectus, accessuque prohibitus perditissimam per Conjugem Sacer Medicus, usque dum (voti non satis compos jamq; animam agens Maritus) pios inter anhelitus extingueretur.

Beneficentissimo interea NUMINI Operariorum suorum laborem secundare placuit, & *Sermonem Evangelicae Doctrinae confirmare sequentibus signis*: Cum igitur memoratos apud REGULARES, *Sacramentum Altaris* Populo adorandum stato die proponeretur, gemini Adolescentes, alter Catholicus, Calvinianus alter, radiis fulgentissimis coruscum Puerulum intra Vasis auri Orbem aspectavere, subitoque prodigiosa luce perculsi in terram defluxere. Sibi redditi, falsi seorsum sunt alter incognitus alteri, ac per

omnia similiter etulere, quid vidissent. At vero interpretati istud Haeretici perperam, & fascinum per imposturam fuisse obtrusum dictitabant. Verum die altero, huic iterum *Latriae* (quod inquam) destinato, ecce idem profusus cum iis ipsis accidit. Rursum repente ab sensibus abeunt, in terram rursus collabascunt. Quo vero demum dubitandi ratio, aut oblique interpretandi facultas, tanto amplius adimeretur, en *Juvenulus* ille Catholicus, donec interea qui super prodigio legitime inquirerent, convenissent, praealto de *Pegmate* fallente vestigio lapsus, interque tigna, tabulas, trabesque ruens, & in saxa, lateresque deciduus, fauciatu collisusque haud fuit; mansit contra incolumis: quo nimirum testimonio perhibendo (cumulato usque miraculo) superstes esset. Sacrosancta porro eadem illa *Hostia*, decennio (quantum memini) incorrupta extitit; immo casu (putem) fracta, rursus coaluit: donec tandem eorum, quorum intererat arbitrio, sub *Sacrificio* solemniter manducata fuerit.

Haec ergo *ADVERSARIE*, quae cumulatus conferimus, haec sint illa *incredibilia detrimenta*, quae *Res accipit Ecclesiastica ex inscitia litterarum in Regionibus HUNGARIAE*? Hae sint enormes *Christiani Officii perversiones*, hi multi, & *perniciosi errores*, qui eo de fonte *Evangelicam*

cam in Doctrinam irrepere, & illabi possint? O quam te perdidit sin minus malitia, quae ab Homine ingenuo, ac percivili (qualem te plures opinantur) forsan aberat; profecto solutior quaedam de EXTERIS fecius opinandi facilitas.

Quod si autem afferas, te *credulitate ductum, persuasumque, talia profudisse, quae error est magis quam culpa, & quidem in optimi cujusque mentem facillime irrepit; (a) meminisse etiam oportuit, te ROMAE, praeclarae cujusvis Doctrinae, atque germanae Sanctitatis Fonte, FIDEI Regula, Morum Disciplinaeque Christianae MAGISTRA; te ROMAE universarum Gentium, in Sacrosancta RELIGIONE aggregatarum PARENTE; super Filiorum proinde suorum profectu laetante; contra vero, super jactura, detrimentoque, ac defectione; Ignavia item, & ERUDITIONIS necessariae inscientia, tristante ac dolente; te ROMAE verbo, (cuncta enim magnificentissimo hoc nomine complector) te ROMAE (iterum, iterumque, ac supremum dico) te ROMAE Rem tuam, tibi vix hilum proficuum, nobis autem HUNGARIS multum admodum injuriosam scripserisse. Et ea quidem ratione scripserisse, ut ferius, ut sapiens, ut consultus, ut censorius, atque gravissimus; ut CATO tandem aliquis putarere. Cum haec itaque te affectasse, atque ista esse auctoritate tibi tu velle videri visus sis, non de-*

(a) Cicero 10.
Fam. Ep. 23.

bebas M. Cato, arripere maledicta ex trivio, aut ex illorum fere convicio, (si dicere per modestiam liceat) quos M. Tullius hoc eodem loco & contextu nominat: (a) Sed neque temere GENTEM, huic URBI, SACRISQ; ROMANIS addictissimam, atque oppido illustrem, nullarum, aut pravvarum Litterarum consciam vocare; ex quarum inscitia incredibile detrimentum RES ECCLESIASTICA capiat, & enormes Christiani officii perversiones, atque multi ac perniciosi errores in EVANGELICAM DOCTRINAM irreperere possint.

(a) Pro Murena p. 67.

Finis Partis Prioris.

VINDICATIONIS

PARS ALTERA SPECIALIS.

Liquid hactenus, sin minus pro virili parte, saltem pro ratione Pietatis ad PATRIAE REGIONIS tutelam, Vindicationemq; diximus; nunc autem multo etiam magis interest, ut pro PATRIA CIVITATE, ut pro dulci SOLO, ut pro

pro Domo nostra quidpiam afferamus. *Nimirum haec causa est ejusmodi, quam nec industrius, quam nec misericors, nec officiosus defendere possit.* (a) Quare, tempus demum, resque postulat, ut dum alteram suscepti PROPOSITI PARTEM, ego qua defensione, qua confutatione persequar, tu aurem ADVERSARIE animumque accommodes, ac veluti in speculo cernas denuo, quanti naevi alii, novique squaleant in luctifica illa Oratione tua, quam pro PARENTALIBUS JOANNIS ERNESTI HARRACHII EPISCOPI NITRIENSIS, male cohaerentibus e laciniis, eisdem illis, atque aliis quibusdam locis apparaveras. Atque licet PARS ista, inferior fuerit amplitudine; suppar tamen momentis, queis ad sibi velificandum me sane non inclinet modo, verum pertrahat etiam atque adstringat. Utpote quum & PATERNÆ DOMUS, & carissimæ CIVITATIS, & VENERABILIS DIOECESIS ratione, multiplici videlicet urgentissimo argumento, atque adeo jure optimo maximo, meam sibi Advocationem deposcat. Enim vero, CIVITATE DIOECESIQUE NITRIENSI; PLATEA, REGIIS PRAEROGATIVIS ab reliquis distincta; Domo nobili, atque libera ego prodii, quisquis demum, ac qualiscumque sim. NITRIA mihi Vitæ, & Literarum Altrix: NITRIA me suscepit: NITRIA Fidei salvificæ Rudimentis imbuit: NITRIA per omnes (quibus tenuis quidem sum) Disciplinas edu-

(a) Cic. pro
L. Muren. p. 65.

TRANSI-
TIO ad PAR-
TEM alte-
ram.

eduxit: NITRIA in Virum (si quis tamen reputari debeam) formavit. Refert idcirco aequissimumque est, nedum acceptum illi referre; verum etiam pro ea ipsa, & CIVITATE, & DIOECESI, DOMOQ; & MAGISTRA mea; refert sane, aequissimumque est, quidquid possum, agere; quidquid virium, ac facultatis obtineo, (si modo digne possum) contendere. Atque quum istud non modo sit convenientissimum, sed longe quoque maxime gloriosum; *Vitae autem brevis fuerit cursus, Gloriam sempiternus; optandum tandem mihi & illud esse puto, ut cum omnibus mors esset definita, vitam ipsam, quae necessitati deberetur, huic potius donem, quam reservem naturae.* (a) Itaque provehimur portu.

NITRIA, BUDAM (Orbis HUNGARICI Caput) PRISONIUMQUE interjacens, hinc L. inde LXXX. millibus passuum ad Septentrionem declinat. SEDES est Comitatus, sive Provinciae patentissimae, ab suo Nomine Nomen derivantis: Quemadmodum & Episcopi; ejus quidem unius de praecipuis REGIONIS PRAESULIBUS. Utpote qui & PROVINCIAM istam URBEMQUE (in spiritualibus aequae, ac politicis) pleno jure administrat; & REGNI CANCELLARI praesigni Munere, usu continuo ac perveteri, & Lege quasi a saeculis recepta decorari consuevit. Viguit hoc loco EPISCOPALIS CATHEDRA ab antiquissimis omnino temporibus: Enimvero jam olim aevo METHODII *Mora vorum Apostoli*, & Ar-

volunt (a)
...
...
...

...
...
...

(a) Cic. pro
Sext.

Geographia
Civitatis
NITRIAE
atque Chronographia,
justa deniq;
exactaq; hy-
potiposis.

chiepiscopi, atque adeo Anno Christi octingentesimo octogesimo, JOANNES, hujus nominis VIII. Pontifex Maximus, *Wichinum* sive *Wichingum*, Nitriensem Episcopum hic ROMAE initia-
verat, METHODIOQUE *Moravorum* Archiepiscopo
subjecerat: cum alias *Laureacensi* apud *Noricum* Ar-
chiepiscopo ECCLESIA NITRIENSIS pareret. (a)

(a) Annales
Eccle. Hung.
ad Annū 880.

(b) Bonfinius.
Incoffer.

SUATOPLUGO, sive SUENTOPULCHRO *Mora-
vorum* Principe, in magna PANNONIARUM parte
rerum potente, NITRIAE CIVITAS ad *Moravos* ali-
quandiu pertinuit: (b) neque enim ab horum
finibus longe admodum seposita est. Postea ab
HUNGARIS Progenitoribus nostris vindicatam,
DIVUS PROTOREX STEPHANUS, idemque HUNGA-
RIAE APOSTOLUS, sanctissimis vestigiis ipse sa-
cravit circiter Annum Domini CIOIV. Simul autem
Episcopales Reditus, & Facultates Censufq; ac
numerum Canonicorum Collegii, pro incredibili
sua pietate, atque beneficentia adauxit (c) Sub HUN-
GARIS porro Principibus, copiosa admodum NITRIA,
praerogativis URBIS REGIAE diu gaudebat. (d) Sub-
inde Bellis, atque obsidionibus creberrimis quas-
sata, ac pene dimunita, in sortem *Civitatis Epi-
scopalis* recidit, suoque Praefuli nedum *uti Pa-
stori Animarum*, verum jam tum & Domino sub-
jugata fuit. Etsi autem Pagos ac Villas, quae
tenebat in circuitu, hujus usibus dimittere sit
coacta; ipsa nihilominus haud inanem speciem pri-

(c) Bonfinius.
constat etiam
ex Archivio
Eccle. Nitri.

(d) Eriquet ex
veteribus Privi-
legiis Civita-
tis &c.

pristinæ libertatis hodie quoque retinet. Neque enim, nisi quippiam, idque modicum aeris (*in recognitionem Domini*) quotannis dependit; ac præterea vix quicquam debet. Situ est peramoenus, atque sane invidendo. Ea namque ex parte, qua ad Septentrionem desinit, montem præaltum respectat, cui *Zoborio* nomen; a vini meraci præstantia dilaudato. Illi crepido Nubibus imminens, spatiosa, planaque. Mox defluum, addensa, proceraque arbor usque ad umbilium quantumcumque est obnubit. Sanctissimi heic olim CIVES NITRIENSES, nunc gloriosi Christi Martyres, ANDREAS, & BENEDICTUS, caelestem in spelæo vitam duxere. Olim *Monachi*, Magni BENEDICTI Filii, hodie Nepotum ejus fors quaedam (*Camaldulenses* nominamus) Latus accolunt eminentis, ac protensi Jugi: placidissima aeris felicitate, jucunditate aspectus, commodissimis habitaculis, aquarum ubique scaturientium salubritate, vitæ taedium levantes, mitigantes rigorem. Propius ad Montis pedem, Vineta, Pomariaque per plura passuum millia circumquaque porriguntur. Tum ager fertilis subjacet. Inde flumen (NITRAM vocitant) altum patensque, Civitatem quanta fere est, nativo circo incingit, ac præmunit. Varii in hoc ipso, & ad palatum in primis facientes Pisces, Cancræ item retrocedentes, lenta item Testudo.

Septentrionem, Orientemque versus, illecebrosa, succidoque laeta gramine, atque aequabili planitie longe lateque diducta prata, inoffensum pedem ad inambulandum plane invitant. Ad Occidentem & Meridiem, Clivorum mites Thori crispo caespite viridantes, sacris AEDICULIS (quo se Pietas effundat) coronati. Inde Arva aperta. Vineta rursum. Postea Sylvae, celsa Quercu, Roboribusque horrentes.

Haec inter Naturae decora NITRIAE Civitas hilaris asidet, bicollis ipsa, atque gemina: *Superior* videlicet altera, altera *Inferior*. Extremae Rupis *Arx Episcopalis* insistit, Propugnaculis murisque editis, & hinc vallo de petra cavato, inde praecipitio inaccessio, Militum praeterea Praefulea Cohorte defensa. In corde *Castri* sive *Arcis*, magnificentum Episcopale Palatium, tricliniis, cameris, conclavibus instructissimum, Picturisque perornatum. Huic adnexa CATHEDRALIS MOLES, auro, marmoribus, gypso, vivisque coloribus mire illustrata. Super cujus Porticu, vasta, productaque Turre, Statuis Divorum exulta, splendentibus lamellis convestita. Cujus in medio insignis *Bibliotheca*: apud summum Aera campana insolitae magnitudinis. Delabitur demum collis Arcem sustinens, in planitiem per gyrum: in qua CIVITAS SUPERIOR incubat. In hac Canonorum, Nobiliumque decen-

tes AEdes ; Seminarium Clericorum capax decorumque . Beati postea *Francisci* Filiorum numerosus *Conventus* Templo turrique sublimi conspicuus . Portam Urbeculae CURIA Provincialis adornat . Ambitur ind muro validiore , hinc vallo immane hiante : atq; intercurrente Fluminis brachio a CIVITATE INFERIORE discriminatur . Amplior ista multo maxime . Templo Parochiali ; altero Nosocomii ; tertio , in quo pro mortuis litatur ; quarto , DIVI STEPHANI Protoregis ; quinto , DIVI LADISLAI item Regis , honestata . CIVES alit , qui Negotiationi ut plurimum , Artibusque fellulariis , aut etiam OEconomiae sese dedunt . Contra *Castrum Episcopale* , alterum Collem apud finem protendit undique spectabilem : cui impositum praenobile , ac spatiosum Collegium PATRUM de SCHOLIS PIIS nuncupatorum , cum AEDE sacra praegrandi , turribusque geminis . Convictus item (quod ajunt) Nobilium Adolescentum : Gymnasium praeterea quam amplissimum . Theatrum insuper , exhibendis Dramatis peridoneum , atque cito facile mortalium turmam continens . Quae singula dextre innexa , oppositae *Archi Episcopali* de magnificentia controversiam facere videntur . Universis deinde , quae usui , aut etiam voluptati humanae sint , haud mediocriter abundat . Atque , tametsi plurima tamquam ad Emporium Provinciae , frequenti mercatu , bis videlicet quavis hebdomade

inferantur aliunde , tamen haud equidem modicas Rerum species *babet ipsa domi*, ipsa progignit , atque educat.

*Illi lanigeræ Pecudes , validique Iuvenci ;
 Illi lassa suis (quæ turgent) uberibus bos ;
 Atque paludosam Sus facta frequensque per ulvam .
 Pulcher item , ac docilis sessorem ferre Caballus ,
 Natus & incurvo Currum deducere collo ;
 Efflareque carvis generosas naribus auras .
 Et quæ Lustra habitant , & quæ quocumq; feruntur ,
 Illi rure Ferae ; Volucrum genus , & genus omne
 Altilium ; varii specieque , saporeque Pisces .
 Nec minus Herbarum sors omnis , edacis aceti
 Quas liquor , & placidæ præmollit succus oliivæ .
 Tumque olus ingentis folii , radicis opimæ ,
 Capituloque tumens grandi , scapoque præalto :
 Et Betæ , flavumque Siser , pigrumque Papa-ver .
 Allia non desunt , non (ruris aromata) Caepæ ,
 Nec Rapæ teretes , nec tressis edulia Porri .
 Quæ que suas onerant placidissima pondera Matres ,
 Succida Poma , Nuces , Pira lenia , caerulea Pruna ;
 Persica (Cretensi deductaque Cydone) Mala :
 Mespila , Moraq; Mersa , Sorbaque ; Cornaq; dura .
 Caerasa prae reliquis , & humi nascentia Fraga .
 Divæ adhaec , & adulta seges : quid denique multis ?
 Arva feracia , Robora caedua , roscida Prata ;
 Cunctaque POMONAE , deformis cuncta PRIAPI ,
 Et CERERIS , BACCHIQ; & Magni munera PANOS ,*

Haec

Haec ego licet nondum omnia, copiosius quidem pro amore in PATRIAM, genuine tamen de CIVITATE NITRIAE. Quae vero tu ADVERSARIE? quae Superi! atque qualia? De ipsa una eademque, modo album, modo atrum loqueris, ac tibi propalam tute ipse refragaris. En quippe pagina XVIII. *Nitriensem Ecclesiam, opulentam adfirmas; id quod cum vero sane cohaeret: at contra, priore mox pagina Pauperes (ais) Nitriarum, ob Regionis naturam, in qua nec commercii opportunitas, neque industriae locus magnopere patet, plurimos esse. O te praepostere impingentem!* Profecto NITRIA, tum & HUNGARIA tota, non est quod a tua Regione commendicet. Bene vero cunctorum praedives Tellus, sin minus caetera, celebratissima certe illa universam per Europam Armenta, tuae quoque Regionis, gulae (nescio) an fami, quotannis suppeditat, dum Centenis plura Boum millia Exterorum indigentiae submittit. (a) Deinde, Conterraneos tuos quam saepissime immigrantes perbenigne recipit, fovet alitque, ac etiam plusculum opulentat: Utpote cum e dulciis, peregrinisque nostro in SOLO fructibus, Radulis item, Catinis, Cribris, aliisque Stanni, aut Lamellarum Artefactis, denique Murium Decipulis, Lucella corradant, dossuaria Recularum (mercium dicere volebam) negotiatione. A quibus ego quoque hoc vel illo obolo, semel, ite-

Lapsus AD-
VERSARIE
circa
statum con-
ditionemque
CIVITATIS NI-
TRIAE.

[a] Barclaini.
ICONE.

iterumque sum nundinatus non nihil apinarum. At sinamus ista; neque enim *Patria Patriam*, verum *Homo unicus* universam *Patriam* nonuno dedecore collutulavit, frustra prorsus, atque prope modum pro libidine. Redeamus quocirca, unde paullum digressi.

Magnificas denuo, ac praeter spem splendidius effers NITRIAM, volubilis ADVERSARIE: *Nitriae* (inquis) *tantus a me habetur honor, quantus nobilissimae Urbi videtur esse tribuendus*. Ecquid autem postea? assentationem curtulam centone quodam opprobii pensas; & quod minus ferendum sit, convicium commiseratione (ut liberius dicam) incrustas. Subdis namque: *Non tamen dissimulabo ipsius in Litteris calamitatem, quarum vel nulla est; vel certa prava, & inutilis tradendarum colendarumque ratio. Ex qua litterarum inscitia, incredibile est quantum detrimenti Res Ecclesiastica capiat: quam enormes Christiani officii perversiones, quam multi, & perniciosi errores in Evangelicam Doctrinam irrepere possint. Quae cum ille singulari quodam judicio intelligeret (scilicet Joannes Ernestus HARRACHIUS Episcopus nuper Nitriensis) nullum non movendum Lapidem existimavit, ut optima studia in Ecclesiam suam irveheret. Et post nonnulla: statuerat in Ecclesia sua Scholas (quae nullae sunt) instituire, in quibus plurimi Juvenes alerentur, imbuerenturque litteris. Hacce concludis liberalitate illiberalem*
illam

illam facundiam tuam in comminiscendo & conviciando. Etsi autem superiore PARTE, velut in genere, atque ex caussa communi satis ego ista (uti reor) confutarim ac refellerim; tamen quia FAMAM PATRIAE CIVITATIS, ac DIOECESIS nostrae, quasi destinato, & ex proposito inquinari videam, operae pretium me facturum omnino existimavi, & aequissimum fore duxi, ut novum, ac peculiare studium ad haec ipsa concerpenda de-
nuo conferrem.

Tamet si proinde ultro concesserim, Joannem Ernestum HARRACHIUM magnifica quaeque animo concepisse ad illustrandas SCHOLAS NITRIENSES; & ni praefestinum Fatum antevertisset, futurum etiam fuisse, ut quae animo destinarat, opere ipso compleret: Pernego nihilominus, *nullas NITRIAE Scholas esse*. Tantum enim abest ut nullae sint, ut splendidae quoque, insignes, ac tota Regione celebratae, jamdiu vigeant, inque dies magis magisque florescant. Dic enim (fodes) *nullas ibi Scholas esse*, ubi Gymnasium ex mille Adolescentum Juvenumque frequentia coalescit? *nullas ibi Scholas esse*, quas tamen in dies adeant de SEMINARIO EPISCOPALI complures CLERICI; e Nobilium CONVICTU (plus minusve) quinquaginta, iique Comitum, Baronum, atque Praenobilium Filii; caeteri autem qui millenarium complent, inque Civitate Hospitium obtinent vel

*In Civitate
NITRIAE.
SCHOLAE
omnino sunt
& illustres,
& non haec
diernae.*

domicilium, Civium partim ac Patriciorum Nati; partim aliunde facti Convenae; iique plurimi spectatae illustrisque Profapiae? *nullas ibi Scholas esse*, e quibus nihilominus clarissimi Religiosorum Ordinum Viri; zelo flagrantibus ingenti usque numero Animarum Curatores; Praefignia Collegiorum *Canonicalium* Membra, & Columina; Sacrae Mytris conspicua Capita; *Comitatum*, sive Provinciarum tot Praefides, totque Administri; Militiae Praefecti; Regionum Tribunalium Iudices, Regiique Consiliarii; summi denique & pereruditi OPTIMATES, CIVESQUE, ac PATRES PATRIAE prodire, atque omni tempore prodeunt? Quae singula, usque adeo clara & luculenta esse scito in HUNGARIA, atque Solem propemodum in meridie. Tam praeterea nota cuique, ut neminem profecto repereris hac in re peregrinum, aut qui in oppositum vel summa labia diducat. *Nullas tandem ibi Scholas esse*, ubi totum id ego sane doctus sum, quod scio? Quod quidem mediocre licet, ac tenue, iudicio videatur meo; tamen majus fuerit, quam nosse tandem *quid distent aera lupinis*. Atque saltem, aequo inter eos me (putem) jure retulerit, qui probis, commendatis, utilibusque literis haud inutilem cassamque prorsus operam ad-dixere.

Tum vero, arbitreris ADVERSARIE? & si ita quidem, an etiam veleas sedato collectoque consilio

filio arbitrari, primum *Joannem Ernestum* HARRACHIUM experrectum fuisse, qui, ut in URBE NITRIAE SCHOLAS institueret, admodum diluculo ad-
 vigilaverit? Caeteros autem DECESSORES ejus lauda-
 tissimos, stertuisse omnes pariter, ac perpetuo?
 Reditus Episcopales turpiter decoxisse? Perditos,
 & immemores muneris vixisse? siccine vero pen-
 dis nihili, saevire usque & invadere in mor-
 tuos? Atque judicas Te infanda hujusmodi po-
 tuisse impune? O judicium atrox atque perversum!
 Ac certe istam ipsam tuam fuisse sententiam in conspectu est, absque negotio conficitur.
 Quid enim sibi velit (quaeso) altera illa commen-
 datio, qua (summa reliquorum injuria) HARRACHIO blandiris: *Episcopatum tanto diligentiae, consilii, omnisque Pontificiae Virtutis fructu absens administravit, quantum nemo praesens unquam attulerat?*
 O insolentiam! o audaciam irreverenter prorumpentem! qua consopiti Episcoporum Nitrien-
 sium Manes, merito turbentur, & ad pro se dicendum, tuaeque petulantiae succensendum excitentur.
 Quem enim talem tantumque fructum is attulit ECCLESIAE NITRIENSI, qui nihil propemodum attulit, sed adferre solum cogitavit? Qui *magnum* quidem *Vir desideriorum* fuit, sed ob mortem celerem vix vestigium facti cujusquam duraturi reliquit? Qui plurima licet, maximaque Virtutis, sapientiae, Pietatis, ac Liberalitatis

Inepte sane ADVERSARIUS, immo inique ac nequiter laudat Joann. Ernest. HARRACHIVM detrabendo DECESSORIBUS.

HARRACHIVS multa praeclaraque cogitavit, sed morte praeventus, vix quicquam confecit pro Civitate NITRIAE.

suae monumenta ad Posteritatem transmittere,
 animo defixerat; verum ista omnia suo funere
 confepelivit? atque non tam e memoria hominum
 delevit, quam tacita etiamdum, & pectore pri-
 mum concepta, quodammodo in herba praefo-
 cavit? Crede enimvero mihi ADVERSARIE, cui
 RES omnes CIVITATIS NITRIENSIS tam sunt explo-
 ratae, ac domesticae, quam quod maxime; quive
 Joanni Ernesto HARRACHIO Antistiti desideratissi-
 mo, ne hilum existimationis dereptum velim,
 minus autem pertendam; Crede (inquam) mihi,
 nihil ab HARRACHIO pene in ECCLESIA NITRIENSI
 opere consummatum fuisse ab ullo memorari, quod
 rarum aliquem *Pontificiae virtutis fructum* redo-
 leat, atque ostendat: quove deculpo majora ac
 praestantiora, laudem sempiternam promeriti ejus
 DECESSORES non patrarint. Certe LADISLAUS MAT-
 THIASOCIUS *Regni Cancellarius*, & gloriosus Ec-
 CLESIAE NITRIENSIS Pontifex, ipse quidem No-
 bilis alioqui Fortunae, & originis; sed sapien-
 tia, sed ardore zeli, sed aequitate, jurispruden-
 tia, eruditione, proque amplianda Numinis glo-
 ria, prodigiosa liberalitate longe nobilissimus, jam
 vertente superiore saeculo hos per capita, stri-
 ctimque recensos, indubitatos omnino, ac praecla-
 rissimos *Pontificiae Virtutis Fructus* non attulit
 modo, sed accumulavit. Primo quidem, incly-
 tum sane COLLEGIUM Patribus a SCHOLIS PIIIS vo-
 cita-

*Benevero
 confecit plu-
 rima pro Ci-
 vitate NI-
 TRIAE il-
 lustranda,
 Episcopus,
 L. MAT-
 THIASO-
 CIUS De-
 cessor HAR-
 RACHII.*

citatis in ipsa Civitate; mox ibidem COLLEGIUM, si-
 ve CONVICTUM Nobilium Alumnorum, qui FIDEI
 nostrae *Sacris* primum initiarentur, quive Pa-
 rentibus, Avisque ab ea alienis descenderent.
 GYMNASIUM (item ibidem) patens ac magnificentum:
 item SEMINARIUM CLERICORUM perventum per-
 amplumque. HOSPITIUM postea, siue DOMICILIUM
 ad orbitam reflectentium Haereseos Ministrorum;
 Praeterea NOSOCOMIUM Calamitosorum CIVIUM:
 Omnia ista in eadem ipsa CIVITATE posuit, stabili-
 vit, locupletavit. Quid insuper? illustrandae AEDI
 CATHEDRALI sena nummum aureum millia testa-
 mento reliquit: *Pensitationes* CANONICORUM COLLE-
 GII adauxit: supellectilem sacram, auream illam
 argenteamque ac sericam, ECCLESIAE, perama-
 tae SPONSAE suae, haud mediocribus impendiis
 providit, apparavit.

Quid etiam demum extra CIVITATEM hanc
 suam gessit? quid beneficentissimus VIR alibi
 quoque confecit? quid egit? Compluribus Cle-
 ricis suae DIOECESeos, apud Academias TYRNA-
 VIENSEM, & VIENNENSEM, in Philosophiae, ac
 Theologiae STUDIA incumbentibus, de amictu,
 alimentis, regularique educatione abunde prospe-
 xit: SOCIETATIS JESU Hominibus Dives Domici-
 lium in Urbe, quae MAGNA FODINA dicitur; nec
 non alterum MONACHIS CAMALDULENSIBUS in Soli-
 tudine SCEPUSII, priore haud inferius, constru-
 xit.

xit. Ad haec: singula suae DIOECESeos TEMPLA, cum REGULARIUM, tum PAROCHORUM (quae centenarium numerum longe exaequant] Calice argenteo auro illito, divinisque MYSTERIIS aut peragendis, aut asservandis destinato, & plura, usque geminis, est muneratus. Denique GENUS suum, ad Catholicae Nobilitatis decus FACULTATIBUS admodum adlevavit, ex iis, quae per industriam, & frugalitatem reponebat. Sed neque tandem REGEM ipsum (OPTIMI PRINCIPIS gratissimus subditus) Munificentiae suae expertem esse voluit. Verumtamen sufficiat hoc loco meminisse unius istius immortalis equidem NITRIAE Antistitis: nam ex eo, de caeteris haud invita est consecutio paria sentiendi. Quum praeterea quorundam dum ad rem venerit, reminiscemur.

Ex his autem minime jam dubitem ADVERSARIAE, quin agnoscas, nimium assentando, atque non sine plaga veritati, famaeque alienae inflicta, auribus Te dedisse ELOGIO illo retro allato Joannis Ernesti: *Episcopatum tanto diligentiae, consilii, omnisque Pontificiae Virtutis fructu, absens administravit, quantum nemo unquam praesens attulerat. Quemadmodum & in altero (oppido) fuisse hallucinatum, cum profunderes: Statuerat in Ecclesia sua Scholas, in qua nullae sunt, instituere. Quippe jam sentis, NITRIAE reipsa SCHOLAS esse: Neque vero SCHOLAS qualiscumque trivii; sed omnino*

omnino egregias, perutiles, clarescentes. Nequaquam autem solum istae in CIVITATE NITRIENSI; Verum in ECCLESIA ipsa sive DIAECESI, aut COMITATU sive PROVINCIA NITRIENSI, aliae quoque plures, eaeque publicae, perantiquae, ac magnopere proficuae SCHOLAE sunt. Videlicet: TERENCE, Regia vetustaque Urbe; ubi & CONVICTUS (ut ajunt) NOBILIUM Adolescentum: SZAKOLCZAE, item Urbe Regia; ZOLNAE, & PRIVIDIAE, copiosis, ac liberis OPPIDIS. In quarum aliis, CLERICI a SCHOLIS PIIS vocati; in aliis CLERICI de JESU SOCIETATE, frequentium Juvenculorum vividas mentes moderantur, proque solenni solertia instituunt. Atque adeo nullam Tu demum calamitosae inscitiae maculam splendori ECCLESIAE, vel PROVINCIAE, aut ipsius CIVITATIS NITRIENSIS, aspergere valeas ex defectu laudabilium probarumque LITTERARUM, ac praestantium SCHOLARUM. Siquidem (id quod ad rem sit) ex optimo Litterarum (qui ibi viget) Cultu, illud sane provenerit, quod CIVITAS, PROVINCIA, DIOECESIQUE NITRIENSIS (ceu Promptuarium quoddam) semper abundet VIRIS peridoneis ad Res sacras, profanasque gerendas; ad Caussas agendas, dicendasve; ad pro Tribunali sedendum; ad Magistratus administrandos; ad supremis Consiliorum in Senatibus nedum consulendum in medium, verum & praesidendum; ad negotia Belli, ac

Intra PROVINCIAM DIOECESIMQUE NITRIENSEM, pluribus in Locis egregiae SCHOLAE.

Clarissimi permulti VIRI, e SCHOLIS Provinciae, ac praesertim Civitatis Nitriensis.

Pacis

Pacis, impigre, atque strenue tractanda. VIRIS (denique) Domi, Militiae, in Curia, in Ordine Pontificio, Praetorio, Senatorio, Tribunitio, apte, egregie, & virili pro parte versari semper comparatis. Quae, eo minus a me conficta esse, tumideque prolata putes, quod videlicet nemini dubitationem in REGIONE nostra afferant, & hodierno quoque tempore, atque etiam hoc ipso hodierno die sint compertissima. En quippe, ipsum PROREGEM, JOANNEM PALFFIUM, HEROEM tota Europa inclytissimum, atq; ipsis etiam Barbaris formidandum, de Provincia, ac Dioecesi NITRIENSI computamus. Plures deinde Generales BELLIDUCES; CAROLUM scilicet PALFFIUM, Patri superparem; GHILLANIUM, HAVORIUM, PESTUARMEGEJUM, FORGHACIOSQUE, & alios. Mitto particulares, ac secundarios (longo Agmine) Legionum, Turmarumque Praefectos. Atque horum profecto pleriq; (citra jactantiam, aut quamlibet adulationem) nedum gladium vibrare, sed calamum quoque stringere; nedum Aciem in Campo ordinare, sed mentis quoque vim in Foro contendere; nedum Curtii Historiam, sed Justiniani quoque Codicem excutere, ac propemodum ex utroque Caesares esse didicerunt.

De PROVINCIA demum, atq; DIOECESI NITRIENSI (quae se per Comitatum usque Terentianum expandit) non sine maxima gloria recensemus. RE-

GIO in JUDICIO, univrsarum Litium graviorum, PRAESIDEM litteratiffimum, ANTONIUM GRASALCOVICIUM, THRONI Columnen (absit verbo invidia) & fingulare ERUDITORUM HUNGARORUM ornamentum. Tum, nihilo inferiorem THOMAM Comitem BERINIUM; ILESHAZIUM postea; Paulum inde BALASSAM; ambos Comites, atque distinctarum Provinciarum Praefectos. Secundum hos, e REGNI SEPTEMVRIIS nonnullos; e *Supremi* REGII OECONOMICI CONSILII, JUDICIORUMQUE *Regalium*, ac *Districtualium* ASSESSORIBUS quosdam; e PROTONOTARIIS Regni, PROVINCIARUMQUE, sive COMITATUUM PROPRAEFECTIS aliquospiam, numeramus. Omnes praeterea caeteros, domi utique nostrae natos, & indigenas computamus, qui certe plurimi PROVINCIAM ampliffimam NITRIENSEM suo quique Ordine, ac Munere administrant. NOBILES porro PROVINCIAE atque DIOECESIS istius nostrae, facile universos (qui millenario fere superiores, iique frequentiffimi summo loco nati, multaque sunt *fulgentes imagine Avorum*) hos inquam sicuti Fortunis praepollere, & enitere Natalibus; ita repereris ad omnem sane honestatem, comitatemque formatos, latinis aequae ac mansuetioribus Litteris nobiliter instructos, Caussas agere, dicere; sententiam ferre, & rogare; aut opportune saltem hisce in negotiis sibi, amicis que consulere, & passim, & haud obiter peritos. Sed neque

mirandum cuiquam videri debet; quandoquidem Ambitus ille, quo Provincia, Dioecesisque NITRENSIS latissime excurrit atque panditur, potior quaedam ac peculiaris REGNI cultioris, feliciorque florentis PATRIAE Portio jure nominetur.

*Regulares
VIRI Civi-
tatis DIOE-
CESISque
NITRIEN-
SIS, impen-
sus Litteras
colunt.*

Si REGULARES demum, sacraeque CONDI-
TIONIS Homines expendimus, qui in CIVITATE
PROVINCIA, DIOECESIQUE NITRIENSI degant, aut
indidem oriundi sint; tantum abest ADVERSA-
RIE, ut inscitiam justo illis opprobare valeas;
ut immo, ceu fortem haud postremae Felicita-
tis possis optare, quo nempe ubique terrarum
usqueadeo ERUDITIS Deo Sacrae Viris gaudeat,
polleatque SANCTA DEI ECCLESIA. Enimvero,
in ipsa CIVITATE NITRIENSI, CLERICI a SCHOLIS PIIS
nuncupati (taceo Regulares alios, qui caeteras
per Urbes sibi profecto ac Litteris non defunt)
CLERICI inquam a SCHOLIS PIIS nuncupati, post
universas politiorum MUSARUM Classes (de qui-
bus jam ante diximus) etiam sublimiorem AR-
ITHMETICEN, tradere in primis elaborant, qua Phi-
losophiam, aut saltem Rhetoricam emensi Ju-
venes minimum XL. quotannis imbuuntur. Prae-
terea, PHILOSOPHIAM alterne interim, THEOLO-
GIAM vero cum DOGMATICAM, SANCTORUMQUE
PATRUM; tum SCHOLASTICAM, sive SPECULATI-
VAM; necnon MORALEM; atque etiam JURIS CANO-

NICI SCITA continenter praelegunt. Jugiter autem PHILOSOPHIAM, *Religiosi Sancti Francisci*. Tanta autem & ipsorum MODERATORUM, solertis, indefessaeque industriae, ac singularis ingenii laude; & AUDITORUM lectissimorum profectu, ut hi, & illi, (sua quisque pro parte) strenuissimi, eximiam Doctrinae, studiique Famam late proferant: quae sane non unius istius DIOECESIS finibus arctetur.

Quae vero Joannes Ernestus HARRACHIUS, nuper ANTISTES NITRIENSIS, optima ac magnifica providi Consilii sui Decreta in effectum adducere nequiverat cita morte praeventus; qui nimirum oppido illustrare SCHOLAS NITRIENSES, complere numerosiore CLERO, nobilissimaque Adolescentia, de quarumvis rariorum hujus temporis DISCIPLINARUM praeclarissimis Magistris insigni beneficentia prospicere, atque celeberrimae cujusdam ACADEMIAE faciem, remque ipsam constituere, ratum omnino fixumque habebat, ac per litteras ad memoratos PIARUM SCHOLARUM CLERICOS datas, conceptissimis verbis exprimebat; Quae iste inquam celeri Fato praereptus, concepta (de SCHOLIS PIIS NITRIENSIBUS ad absolutum apicem provehendis) cupidissima VOTA exequi haud poterat, eadem ipsa in finem optatum perlatum iri spes est haud anceps atq; dubia. Neque enim cum vita laudatissimi Praefulis, ea ipsa intercidit, estque penitus emortua. Profe-

Quae HARRACHIUS praeclare meditabatur pro splendidiore Augmento Scholarum NITRIENSIVM, ea ipsa per praesentem Episcopum perfecta. Etum iri spes est non parva.

cto namque hodiernus URBIS NITRIAE meritissimus EPISCOPUS, EMERICUS JUNIOR *e Comitibus* ESTORADUM, tanta est animi magnitudine, atque praestantia; tanta PROSAPIAE, ad summa quaeque peragenda natae claritudine, tanto zelo, religione, Litterarum, ac Litteratorum amore; tam acclini (ad incrementum splendoremque suae DIOECESeos) indole; tantis denique viribus atque facultate; ut caeca quasi Mors, Joannem Ernestum HARRACHIUM non sustulisse, at permutasse; aut pro bono meliorem substituisse videatur. Is enim vero, is est EMERICUS, gloriosus Pontifex noster, qui SENIORIS EMERICI, ARCHIEPISCOPI hodie ac PRIMATIS, clarissimique PATRUI sui, SUFFRAGANEUS (quod ajunt) multos per annos extiterit; Munusque istud admodum laboriosum, & intricatum; simulque alterum MAJORIS PRAEPOSITI in illustrissimo Canonorum METROPOLITANAE ECCLESIAE Collegio, ad amissim, atq; impigre omnino adimpleverit. Id subinde indefessis in obeunda utraque provincia studiis atque conatibus; id publica Virtutis, Prudentiae, Doctrinae, ac recte factorum existimatione promeritus, ut ipso DIVI COGNOMINIS sui DIE ab serenissima HUNGARORUM (nunc faulste Rerum potiente) REGINA, opimam illam atque illustrem EPISCOPATUS NITRIENSIS Dignitatem in strenam Xeniumve receperit: tanquam videlicet conveniens-

PRÆDICATIO
bo-
dierni Epif-
copi NITRIENSIS.

niens humeris suis onus, Dotibus honorem, laboribus mercedem.

Mox deinde in aditu Dignitatis, Litteratos pro veteri usu aestimare eximius ANTISTES, invitare, fovere; eorum consuetudine oblectari; iis cum pene quotidie nedum amice sermonem ductare, verum etiam creberrime convesci: quonempe diutius hujusmodi peramato consortio frueretur. Ante omnia vero cogitavit GENERALEM sui praegrandis Officii VICARIUM, omnium maxime peritum, gravem auctoritate, exemplis vitae conspicuum, prudentiâ circumspectum, versatum experientia, curis virilibus innutritum, fretum intrepida aequitate infractumque, deligere. Qui nimirum cum improbos mores (qui se filicis more, invisae Colonis herbae, ultro, iniquaeque insinuant, ac longe propagant) quaquaversum eradicaret atq; convelleret: tum praecipue ignorantiam divinarum rerum, juxtaque ad sempiternam Hominis Beatitudinem pertinentiû, erroresque adversus *Evangelicam Doctrinam* aditum tentantes, vel a vestibulo excluderet, ac procul arceret. Itaque caeteros inter, his omnibus communitus magis, & reliquis potior, facile oculos ejus mentemque adverterat STEPHANUS AUGUSTINUS NOZDROVICIUS, LECTOR CATHEDRALIS ECCLESIAE NITRIENSIS, *Electus* Episcopus Catariae, Praepositus B. M. V. de Novo

*Praedicatio
hodierni VI.
CARII GE
NERALIS
Dioecesis NI
TRIEN
SIS.*

Mon-

Monte Pestiensi, & unus Praelatorum e Regni Septem viris in Supremo ac definitivo CAUSSARUM omnium MAGISTRATU. Vir profecto Theologiae, Jurisprudentialiae (Ecclesiasticae perinde ac Civilis) cognitionibus, impensa vigilia partis, universorum judicio quam instructissimus; verendus catoniana quadam, sed mansuetudine temperata gravitate; percelebris defaecato, integerrimo, atque prorsus maturo consilio; facundia latinae linguae promptissimus, ac propemodum extemporalis, isque elegans disertusque Rhetor merito existimatus. Cunctis denique Naturae, Ingenii, Virtutisque decoribus tantopere praeditus, ut in Corona Sapientum ac Litteratorum, sin minus potiore illum subsellio, non certe postremo colloces, quisquis propius cognoscas.

At quorsum haec tamdiu? Illo sane ADVERSARE, ut Ruditatem, ut INSCITIAM Litterarum retegam ac denudem, qua CIVITAS, ECCLESIAQUE NITRIENSIS squaleat: ex qua nimirum *inscitia* quid ni vero illud *incredibile detrimentum Res Ecclesiastica capiat; tuaeque illae enormes Christiani officii perversiones, tui illi perniciosi errores in Evangelicam Doctrinam irrepant?*

Atque, jam satis (reor) proditum fuit, quae LITTERAE NITRIAE; qui, quantumve scientes Religiosi Homines; qualis, ac quantus ANTISTES, quam singularis, nostraeque commendatione major, qui vices illius,

illius (ex munere) sustinet obitque. Reliquum ergo est, idque ex re nostra futurum omnino, ut cursim, ac pauculis indicemus, qui, atque quales caeteri, qui Lectissimum CANONICORUM COLLEGIUM constituunt. Alter itaque secundum NOZDROVICIUM, LADISLAUS SZÖRINIUS memorandus venit, ECCLESIAE (scilicet) NITRIENSIS CANONICUS; isque (una) SIRMIENSIS nunc dierum EPISCOPUS. Potioris quidem ipse de PROVINCIA NITRIENSI Nobilitatis; sed virtute, doctrina pariter, ac Vitae integritate multo nobilissimus. THEOLOGIAE, CANONICIQUE JURIS Laurea, ante quinquaginta (plus minus) annos redimitus; editis demum hujus instituti, ac etiam historicis, aliisque piissimis lucubrationibus, Coelo sub nostro longe maxime inclaruit. Ob elimatum, limpidumque, ac rectissimum, diuque PATRIAE atque PRINCIPI probatum Consilium, prolixo temporum spatio summis in REGNI Tractatibus ad partem oneris veniebat. Tum obrepente, immo placide adventante, pulcherrima, mentisque prorsus integra senectute, super *Candelabro* SIRMIENSIS ECCLESIAE (asservata priore sportula) pluribus ab hinc annis est collocatus. Vitae autem (quam vere candidam, recteque ac ordine (diutissime) gestam, lacteis jam canis decoravit, atque qualis intus niteat, quodammodo patefecit) Vitae (inquam) & conversationis, adeo inculpatae illimisque

*Compendio,
atq; ordine
comprehen-
sae Laudes
CANONI-
CORUM
NITRIEN-
SIUM.*

continenter audit, ut quique in eum intendentes, naevos etiam minutiores, quibus essent obnoxii, tanquam in speculo notaverint semper, & observarint.

Alii demum, qui pone istum sunt Canonici Nitrienses (ne per singulos minutatim occupemur) certe plures, SACRAE THEOLOGIAE DOCTORES solenni forma creati fuere: aut saltem hac in SCIENTIARUM *Architectonice*, facti (uti vocant) *Baccalaurei*. Caeteri ad Populum ex ordine verba facere, divinaque Mysteria nunciare, legatione fungi ad PROVINCIAM, aut etiam REGNI COMITIA, in Arena THEOLOGIAE ac PHILOSOPHIAE, litterario certamine, ex Artis Legibus decertare, & naviter exercitati, & hodie quoque expediti, atque soliti.

In HUNGARIA nemo facile ad Canonicalem Dignitatem provebitur, qui non antea in Vineam Domini insudaverit.

At quotus eorum quisque est, cui assa per ventos columba venerit? qui Dignitatem illam commodis affluentem, eliquatis prius in *Vinea Domini* bene multo tempore sudoribus, quasi totidem gemmarum pretio non compararit? Qui nedum sarculum in colendum *Agrum Evangelicum* hac vel illa vice demiserit; sed callos etiam non obduxerit? qui complures *Oviculas* luporum faucibus haerentes non eripuerit? qui devias & errabundas solicite non vestigaverit? conquisitas humeris non susceperit? susceptas in *Magalia* non retulerit? qui collisas non alligaverit? non consolidaverit? jejunas ac sitientes

tes non paverit? non potaverit? Profiteor tibi fide quanta valeo maxima heus! ADVERSARIAE, in more semper positum fuisse, ac etiam DIVIS olim ab REGIBUS constitutum in HUNGARIA, haud facile quemquam CANONICORUM in COLLEGIUM adnumerari posse accenserique, qui non antea in Animarum operosae provinciae procuratione diu multumque vires infregerit, ac pene detriverit: quo videlicet *Bravium* quoddam temporale, dulcemque interea requiem post exsudatos, exantlatosque labores capefferet, antequam consummatae, & interminabilis *Justitiae reposita in Coelo corona redderetur.*

Inde vero ausim adfirmare, a me ipso cognitos fuisse quospiam de contubernio CANONICORUM ECCLESIAE NITRIENSIS, qui terna, atque quaterna, qui etiam plura Animarum errore deviantium atque palantium millia, CHRISTO *lucrifecere.*

En jam itaq; confertam TURBAM indoctorum, imperitorum, illiteratorum NITRIENSIVM! Ecce *incredibilia Rei Ecclesiasticae detrimenta ex eorum inscitia!* Ecce *enormes christiani officii perversiones!* Ecce *multos, & perniciosos in Evangelicam Doctrinam irreperentes errores.* Videtis ergo, & parest, ut videas, quam nihil magis finitimum procliveque fuerit ad errandum, quam de longinqua & ignotiore GENTE scribere. Praesertim, si quis nullam de illa experientiam comminus acceperit; atque sin minus

Ingenia lucra Animarum, quibusdam a Canonicis Nitriensibus reportata.

imaginationibus suis, relationibus proinde excogitatis & commentitiis male affectorum, aut quaelibet facile garrigentium inhaeserit. Quod esse videtur genus majoris amentiae, quam si nihil fere is ratione perciperet, atq; intelligeret. *Minus enim stultus est is, cui nihil in mentem venit; quam ille, qui, quod stulte alteri venit in mentem, mox comprobatur.* (a) At parce audaciori sententiae, quam recrudescens, & vix comprimi sustinens dolor, iterum elisit. Quae quidem si tibi conveniat minime, ego illam mox resorbeo, illico in Pectus imum retrudo.

(a) Cic. pro Cluent. p. 78.

Verum age, divertamus paullum ad *Agricolae, & Vinicolas Divini Patris Familias in Agro ECCLESIAE NITRIENSIS* laborantes: quos pravo, aut nullo Nominum discrimine *Parochos, vel Plebanos* vocitari, usus obtinuit ac recepit. Utq; a Capite fluat exploratio, perquiramus primum nonnulla de *Parocho URBIS NITRIENSIS, STEPHANO* (nisi fallor) *SARTORIO*. At, quid eho! iste, bene curata cute nitidus, & infartus? an (contra) macer, & exuccus animo? minime gentium. Non quippe macies illi, ac jejunitas Orationis, quum singulo *Dominico Festoque* Die pro concione dicit & urgentius, & valide, & copiose. Non vacua illi aridaque collo infidet cucurbita; siquidem morato multorum millium, ac percivili numero, haud sine delectu fuerit

Zelus, & eruditio *Parochi NITRIENSIS CIVITATIS.*

rit praefectus. Non enervis, aut ignava illidexteritas, sollicitudo, habilitas; quippe cum in omnes partes exacte, ac navissime semper se se gesserit. Quid, Deus bone! egerit? quid immo non egerit, dum paucis ab hinc diebus totum, (quantus est) Gregem Dominicum, suae curae creditum, interneciva contagionis acerbitas, annum integrum dire vexaret! Quia proinde communem calamitatem ad se pertinentium, defugere neque poterat, neque etiam volebat; vitam intrepide in discrimen conjecit, inque manus mortis quodammodo tradidit. Enimvero, pari fere audacia (quantum per prudentiam licuit) cum morbidis atque sanis, dum obsequia impenderet, agebat. Itaque contabescentibus, alacriter sacramenta ministravit die nocteque: Corporibus aequae ac Animabus praesto fuit, ut mederetur: cursabat proprie, indagans, ubi opem spiritualem aut temporariam, ubi solatium, ubi alimentum, ubi medicinam, ubi salutem praestaret. Modo enecta corpora efferebat, modo rem divinam peragebat, modo in viam aeternitatis comparabat sacratissimo com meatu, modo Noxarum confessionem excipiebat. Modo ad languentem Concionem, & acerbissimo Fato de spe dejectam, verba faciebat, ut istam (nondum penitus conclamati) in Deum erigerent; aequanima tolerantia irati Patris Aeterni severiorem virgam perfer-

rent; minus, quam commeruerint, se perpeti dicerent, ac etiam sentirent: ingemiscerent, suspirarent, pugnis pectora plangerent, lacrymis maculas eluerent, seriis propositis ad innoxie vivendum (si vita prorogaretur) sese confirmarent: sin minus, vitam potius immortalem, quae pro nullo amittenda sit, respectarent, quam vitae hujus (ut florentis, ita caducae) jacturam dolerent. Quae omnia, atque singula, tam insigniter, tam expedite fuit exequutus, ut hodie quoque percunctorum ora, magnifica commendatione feratur, sempiternamque sui memoriam Pectoribus plane impresserit, per manus (quod ajunt) decimos ad Posterios traducendam. Quo etiam factum (perbenigno Numine summa Hominis studia, praesenti adminiculo probante) ut cum bina Mortalium millia unus prope ipse ad mortem comparasset, intra attiguam quodammodo, suosque artus parte ex omni adlambentem (si dici liceat) contagionem, inter intentatas undiq; feralis *Libitinae* falces, inter cadaverum (supremos halitus expirantium, jamjamque in seipsum proruentium) tristissima spectacula; in ipso deniq; vitae periclitantis articulo, continuo versatus, ipse nihilominus hilaris, sospes, vegetus, firmus ac robustus ad finem durarit. Totque Animarum assertor, ita demum de morte triumphaverit, ut non amplius suffragiis, non commendatione,

non extortione , non impia nundinatione ; sed meritis , nervose perorantibus , sed ipsis propemodum reliquorum Civium manibus in CANONICORUM ECCLESIAE NITRIENISS COLLEGIUM (uti ad me perlatum est nuperrime) fit illatus . At quid iste apud ADVERSARIUM ? Homo translatitiae doctus , litterarum rudis , ad balatrones relegandus ; verbo : *Nitriensium* aliquis , e quorum *inscitia* , *incredibile est* , quantum *detrimenti Res Ecclesiastica* capiat : *quam enormes christiani officii per-versiones* , *quam multi* , & *perniciosi errores in Evangelicam Doctrinam irrepere possint* .

Nunc de Parochis aliis quicquam generatim , ac per *Epitomen* . Animadvertendum quocirca , DIOECESIM NITRIENSEM centum , (& quod excurrit) passuum millibus protendi in longum , in latum non item . Ut autem spatiosa ipsa sit , ac Civitatibus , Praediis , Oppidis , Pagis , Villisque referta ; centenos duntaxat , aut paullo plures Parochos connumerat . Tum vero , pro exerrantibus per Avia Haereleos non pauculis *alienis Ovibus* , haud paucos *Orci Mercenarios* . Nihil sedenim subeat suspicionis pro tanto TELLURIS ambitu pauciores esse *Operarios* ; aut pro tanta *Ovium* multitudine *Pastores* . Enimvero in HUNGARIA , ac fere in AUSTRIA quoque , cuivis Oppido , singulae Civitati , quanta demumcunque ipsa sit , unicum *Sacrorum Mini-*

ZELUS
Parochorum
aliorum Di-
oecesis Nitri-
ensis , & su-
scepti gesti-
que Muneris
ordo , atque
ratio .

strum

Strum attribui praeficique, haecenus consuetum fuit. Cui deinde *Regulares*, aut si necesse sit, unus alterve (uti vocant) *Capellanus*, opportuno sint adjumento.

Ruri postea, binorum, ternorumque, ac plurium nonnunquam Pagorum, Praediorum, Villarum, unicus plerumque curam (antea) operose sustinebat. Verum FERDINANDI (putem) III. LEOPOLDI I. ac potissimum CAROLI VI. Optimorum Principum a temporibus, Parochiae subdivisae, ac proinde multiplicatae sunt per universam REGIONEM nostram, quantum licuit. Constituta Pensione in *Legitimam Ministrorum sustentationem* ex AERARIO PUBLICO quotis annis: liberalitate, partim memoratorum Piiſſimorum Principum, partim ex accisis Reditibus ECCLESiarum *Cathedralium*, per quamdam *Falcidiam* nuper coeptam. Cujusmodi subsidium, ex duo deviginti plus minus nummum aureum millibus annorum singulorum circuitu aggregatur.

Etsi autem hodie quoque nonnullos reperias Parochos in DIOECESI NITRIENSI, qui duorum, etiamdum, ac trium minoris Populi Pagorum curam subeant; atque laboriosum admodum istud esse, multique sudoris *Apostolici*, nemo non videat; tamen pluribus de causis absque defectu jacturaque animarum omnino peragitur. Enimvero, Parochorum hujusmodi, singulus (certe)

Bigas, ac fere Quadrigas cum Rheda, Rhedario vel Agazone possidet, ut quolibet (dum est necesse) advolet. Quid ni vero advolet potius quam accurrat, pro conditione Cornipedum nostratium? quos volitare potius, quam ferri, est in proverbio. Accedit: zelo praefervidos Pastores alacri profecto rapi, ferrique contentione; ut sibimet sane crebrius, quam creditis animabus usquam deficient. Inde est, quod fere quibusvis *Festis* diebus, *Dominicis* autem singulis, jam hoc, jam illo loco *Missae Sacrificium*, solenni celebritate, cantuque offerant; *Verbum Dei* de suggestu praedicent; ante & pone, *culpae cognoscendis* aures accommodent in Sacro Tribunali. A meridie rursus, promiscuam Adolescentiam, rudemque (sicubi sit) plebeculam, in sylvis cum pecude (ut fieri solet) enutritam, catechesi informant; odia Conjugum, Vicinorumque sedent, lites componant; supplicationes (haec inter) ad impetrandum jam sudum, jam pluviam (cum opus est) factitent. Quae, quia non nisi viribus animi ac corporis (impendio) contentis, persolvi valeant, haud utique conficere ipsi atque explere possint, si (quemadmodum Tibi ADVERSARIE visi sunt (si rupices inquam, si indocti, si agrestes, si pulcherri-
marum litterarum egeni sint, atque vacui.

At vereor, ne pro sagacitate tua (quam procul odoretur, haud satis percipio; quip-

pe cui, quis intus, & in cute sis, nondum plene ac penitus innotuit) vereor, inquam, ne tu pro sagacitate tua his nos, aut similibus in sermone captes, atque argutius interpelles: Homo audacule, & paullo (quam aequum parque fuit) fidentior; equidem fieri nequit, nisi idoneorum peritorumque SACERDOTUM egestate, qua DIOECESIS NITRIENSIS laboret, quodque unicum ego in illa Dictione funebri commiserando ac dolenter afferebam; nisi inquam Litteratorum penuria, quod (scilicet) admodum exiguo PRAESBYTERORUM manipulo, vastam adeo Provinciam procurandam, sive tot animarum millia regenda, instituendaque credatis, ac committatis. Inde quocirca proficiscatur necesse est (id quod optime advertēbam) ut ERUDITORUM, Gnarorumque PASTORUM paucitate intendere quaquaversum minime valente, liberius, & faciliore aditu GREGEM Lupi incurserent, atque assiliant, OVES dispescant, diducant, avellant. Vel demum, ad Mandram reducentes calles, impedimentis longe lateque praestruant. Atque ob id, jure subjunxisse videri debeo, esse nimirum incredibile, quantum detrimenti apud vos Res Ecclesiastica capiat: Quam multi, & perniciosi errores in Evangelicam Doctrinam irrepere possint.

Nae Tu ADVERSARIE, hujusmodi Assumptione ad rem tuam verba contulisse, quibusdam mul-

to maxime viderere, atque callide omnino, ac perspicaciter arguisse. Verum, si ita etiam loquereris, si ista etiam divinatio tua locum haberet, haud sane tum quoque statione nos depelleres, non vim roburque eorum, quae jam attulimus, ac postea afferemus, infirmares. Quid enim? esto ita; demus id ultro etiam: centum videlicet illos, aut paullo plures Parochos, esse paucos admodum pro ampla adeo DIOECESI NITRIENSI: ut pauci nihilominus videantur eis, qui Res nostras propius, atque penitius non sunt intuiti; tamen per ejusmodi quoque argutationes, vel subreptiones (quid convenientius dicam, ignoro) tamen inquam, haud profecto demonstraveris calamitosa, & ECCLESIAE perniciofa inscitia eos laborare. Tua vero (in DITIONIS illius funereae in viso paragrapho) ea potissimum fuit intentio, studium, voluntas; non videlicet paucos, qui PRESBYTERI sint, in ECCLESIA NITRIENSI reperiri; at paucos, qui docti, quive Litterarum periti sint. Pretendebas quippe, *nullas in ea Scholas esse; verum communem in Litteriscalamitatem: quarum vel NULLA sit, vel certe PRAVA, & inutilis tradendarum, colendarumque ratio.* Quia proinde paria minime sint, paucos esse, & inscitia squalentes; illo quoque ad speciem subtili cuniculo aegre vel hilum profeceris.

Tum vero, falsum omnino est, quemadmo-

In DIOECESI Nitriensi, Parochi sive Presbyteri neque pauci sunt, neque insufficientes. Sed etsi de sur esse pauciores, non sequitur esse indobios.

3010 J
 Institutio in
 omni genere
 Doctrinae
 ad Praesby-
 terum spe-
 ctantis, Cle-
 ri Nitrien-
 sis Ecclesiae;
 quod idem
 & de aliarū
 Ecclesiarum
 Clericis di-
 cendum .

dum egregie litteratos non esse, ita modicos esse ac pauciores, quam sint requisiti. Quippe qui redundant, quomodo pauci sint? (*Quod profecto tam est possibile, quam graece scire quoslibet;* uti CICERO dicere amabat) Atqui Dioecesis nostra non illos solum PRESBYTEROS, aut VIROS ECCLESIASTICOS connumerat, qui in praesenti *Dominicis Oribus* advigilant: Enimvero praeter eos, qui in URBE NITRIAE Studiis Litterarum dant operam complures Episcopales Clerici, veluti praemissimus; sunt alii facile viceni, qui TYRNAVIAE (ab Emporio Litterarum florentissima PATRIAE nostrae Civitate) ad usum ECCLESIAE NITRIENSIS, continuis istius impendiis, & rite educantur, & Philosophicis, Theologicisque Disciplinis plenissime imbuuntur. E quibus non raro unum alterumve in hanc quoque URBEM ad *Collegium Germanicum* jure perveteri transmitti videmus. Horum igitur aliquos, emenso etiam Studiorum curriculo, ad Pluteum residere ac remanere quasi superfluos, per saepe oportuerit; quamdiu nimirum Lacuna non interveniat, quam implere; rima, quam obturare debeant. Donec (videlicet) aliquispiam Parochorum per mortem, aut quoquo modo altero, loco, & munere non decedat. Interea vero in abstrusioribus ac reconditis *divinorum Mysteriorum* Cognitionibus, in *Dogmatis FIDEI* adstruendis ac vindicandis, in solemnibus

ECCLESIAE Ritibus & Caeremoniis, in dicendo ad Populum, exercitantur, perficiuntur. Neque prius e Domo ad regularem ordinem composita pedem efferunt, quam in his omnibus, in LITTERIS (utpote) politioribus, ac severioribus, inque caeteris, quae modo praemisimus, septenis alii, alii octonis novenisque annis distineantur, atque sane laborem exfudent.

Pro laudatissima quippe, eaque CONCILIO TRIDENTINO in primis conformi, ac perpetua HUNGARIAE consuetudine, haud ullus in ORDINEM CLERICALEM refertur, vel assumitur; nemo pene unus in Ministerium Altaris ordinatur alio, quam ECCLESIAE Titulo. Neque usquam alibi degere fas illi integrumque fuerit, quam in SEMINARIO PROFICIENTIUM, quandiu ad obsequium ECCLESIAE non destinetur. Tum vero, cum senio aut morbo confectus est, aut quapiam calamitate redditus inutilis, Rude quasi donatur, & in DOMUM INVALIDORUM, vel DEFICIENTIUM redigitur: ubi supremae illi officii Caritatis praesto sunt ad id constituti.

E quibus sic ordinatim deductis, quid ni quocirca liquido constiterit, in ECCLESIA NITRIENSI PASTORES CURATORESQUE PLEBIS Christianae, nedum suppetere, verum & superfluere? atque adeo non modo non esse pauciores, verum etiam copiosos? Quandoquidem autem tam diuturna,

eaque praeclara, ac vigili institutione formentur, qui porro fieri queat, ut ne Litterati, ut ne Eruditi, ut ne scientissimi sint? Adde: sub DIOECESIS NITRIENSIS climate ac sydere natos Juvenes, limpidi (ut plurimum) felici, ac promptissimo; firmo praeterea tenacique esse ingenio, ob aeris temperiem atque clementiam. Quare pervulgatum est, neque proinde jactantiae gratia adinventum, & ROMAE *Germanico in Collegio*; & VIENNAE AUSTRIAE (cujus antiquissimam Studiorum UNIVERSITATEM multis retro Lustris frequentavere) & in patria TYRNAVIENSI ACADEMIA, & in LYCEO NITRIENSI, CLERICOS ECCLESIAE istius, aut semper palmam praeripuisse navigatione, profectu perspicacia; aut paucis omnino concessisse.

Inde fit, quod PAROCHI, ac PRESBYTERI ECCLESIAE NITRIENSIS, in Philosophia perinde ac Theologia, MAGISTRI, DOCTORESQUE passim audiunt: passim *Laureis, Gradibus, Praerogativis*, in FACULTATIBUS LITTERARIIS sint insigniti. Propterea CHRISTIANUS AUGUSTUS *Saxoniae Ducum sanguine oriundus, PURPURATORUM ECCLESIAE PATRUM Decus, & REGNI HUNGARIAE PRIMAS*, atque ARCHIEPISCOPUS STRIGONIENSIS, dum circiter Annum Domini Quartumdecimum supra MDCC. subjectas sibi DIOECESEIS pro Potestate lustraret, quove ordine statuque, Res Ecclesiasticae gererentur, atque consisterent, coram, ac

penitus inspiceret, de PRESBYTERIS ECCLESIAE (qua patet) NITRIENSIS, sponte, ac libere (id quod erat) enunciaverat: *haud usquam doctiorem, ac rectius ordinatum Clerum sese reperisse, qua perexerat, quam intra ambitum DIOECESIS NITRIENSIS.*

Iterum proinde, atq; iterum tecum exoptulo ADVERSARIE (neque enim taedet idem saepius regere, utpote atrox admodum, & oppido injuriosum) rursus inquam tecum exoptulo: *Haecine illa fuerit Nitriensis Ecclesiae communis in literis calamitas, ex quarum (scilicet) inscitia, incredibile sit, quantum detrimenti Res Ecclesiastica capiat? quam enormes Christiani officii perversiones, quam multi, & perniciosi errores in Evangelicam doctrinam irrepere possint? Quae tu (sane) de quibusvis Barbaris, vel Asiaticis, ac prope Tartarorum Populis; de iis tandem omnibus, apud quos probae Christianaeque Litterae prorsus lugeant, prostrataeque sint, haud majore propemodum insolentia, atque inclementia scribere poteras. Vide quocirca, si humani tibi quicquam sensus inest, quemadmodum jam undique circumclusus, occupatus, constrictus; immo captus, immo jugulatus prope, confectusve sis. Verum enim, nolim adhuc te penitus extinctum: servandus mihi es supremum in Triumphum.*

Jamvero, hanc ad rem in primis conferet, speciatim dispicere ac disquirere emolumenta potius; non

detri-

*Incredibilia
emolumenta
& exacta
Christiani
Officii Ra-
tio, sedula-
laque perni-
ciosorum er-
rorum extir-
patione in EC-
CLEZIA
Nitriensi.*

*detrimta, quae Res Ecclesiastica (non ex in-
scientia, sed ex peritia Litterarum) in DIOECESI
NITRIENSI haectenus acceperit: quae illic non
enormes Christiani officii perversiones, neque multi,
& perniciosi in Evangelicam Doctrinam errores ir-
repperint; sed vero, praecleara Christiani Officii
exempla sint exhibita, opera peracta, Instituta
introducra. Quantum praeterea integerrima Catho-
licae Doctrinae Veritas ultro citroque diffeminata,
quaquaversum promota, promulgata ubique.
Quomodo, & quibus in locis jure postliminii potita,
aut plerumque restituta in integrum, convalida-
ta, atque stabilita. Tum vero, istud quoque ad
peaesens intentum haud parum juverit, & il-
lud alterum praevalide fulserit ac muniverit,
ut cum per Te, Joannes Ernestus HARRACHIUS
nuper EPISCOPUS NITRIENSIS, tanto diligentiae, con-
sili, omnisque Pontificiae Virtutis fructu Episcopa-
tum absens administravit, quantum nemo unquam
prasens attulerat; Per me contra, jam indicatum sit
haud obscure, nonnisi voluntarie, ac per sum-
mam adulationem id esse abs te datum auribus;
contulerit inquam ac juverit bene multum, ad te
in triumphum usq; deducendum, in medium af-
ferre, quid potius DECESSORES JOANNIS ERNESTI,
non votis neque desideriiis duntaxat, sed re ip-
sa egerint, praestiterint, atque confecerint. Ve-
rum, quia non unius Apologetici, sed Vo-
lumi-*

luminum negotium sit, narrationem omnium per laudationis capita instituire, atque haec eadem plureis in partes distribuere; nec non ipse ego in PRAEFATIONE SCRIPTIONIS nostrae receperim, haud me velle cogere, vel accersere praeterita, ad Caussam hodiernam sustinendam; aut idcirco quasi incidenter, atq; sane petita venia, de quibusdam propiorum temporum NITRIENSIBUS EPISCOPIS, ac prorsus generatim & universe, erit loquendum; aut (accommodatius) *Praeteritione* Oratoribus concessa utendum.

Praetereo quapropter GUBASOCIUM, qui Palatium Episcopale, AEDEMQUE Cathedralem, immanitate TURCARUM collapsam ac profanatum, pro Viribus instauravit. SZELEPCINIUM; qui postea (ob sapientiae, probitatis, maximaeque ad res gerendas prudentiae laudem) REGNI PIRMAS renunciatus fuit. Sed antequam Episcopatu Nitriensi decederet, Parochias redintegravit; Beati *Francisci* Filiis Sacrarium peramplum, Coenobiumque posuit; Reditus Canonorum cumulavit; Aram insignem, Cancellorve *Adytorum* comportatis de longinquo e marmoribus construxit; Supellectile, Aulaeis, Reque omni vestitaria quam pretiosissima, TEMPUM Summum convestivit. HASCONEM deinde praetereo; qui per vim impositam Dignitatem (& opulentam, & honorificam) Annum duntaxat sustinuit: mox autem

PRAE-
TERITIO
Rhetorica
EPISCO-
PORUM
NITRIEN-
SIUM pro-
prioris retro
temporis, quae
praeclara
quaeque pro
Emolumento
NITRIEN-
SIS EC-
CLESIAE
peregerunt.

tem ea sese abdicans, Parochiales Curas resumpsit, *Pauperibus evangelizavit*, FIDEM longe lateque per DIOECESIM protulit. Pietatis tandem, zeli que fervore consumptus, immo delassatus laboribus, *in Domino obdormivit*. PALFFIUM postea praetereo, *Thomam* dictum; (si bene nemini) Qui Propugnacula Episcopalis Castrum ad Formam justae *Munimenti* erexit; Fossam de Rupe altius cavatam circumduxit; Paratibus, Ornamentis, Vas aureis, Tyaris, & Pastoralibus Pedis ECCLESIAM locupletavit. *Blasium* inde JAKLINUM praetereo; qui religiosissimum *Camaldulensium Monachorum* Ordinem ad Latus vicini Montis opimis cum possessionibus collocavit. LADISLAUM tandem MATTHIASOCIUM praetereo; qui quanta, quamque magnifica, ac sane incredibilia patrarit, jam ubertim (centesima sexagesima quarta pagina) complexus sum, ubi gloriosissimi istius NITRIENSIS ANTISTITIS GESTA vivis coloribus expungebam. Hi proinde continenti serie (superiore Saeculo) sibi succedentes Praefules, in ipsa CIVITATE NITRIAE Totaque DIOECESI, id praeterea unum omnes spectabant intentissime, id assidue procurabant, quod ad VERAE RELIGIONIS propagationem, summaque ECCLESIAE *Commoda, Emolumenta* & *opportuna subsidia* pertinebat, referebatur. Fuere quippe VIRI a PRINCIPE plane delecti: REGNI insuper CANCELLARIUM; penes quos maxima semper pote-

potestas aderat, auctoritas, atque jurisdictio. Fue-
re simul PROVINCIAE NITRENSIS PRAESIDES *absoluto*
jure: fuere denique EPISCOPI, doctrina, religio-
ne, amore decori & honesti, ac plerique om-
nes Natalium quoque splendore praelustres at-
que conspicui. Inde profectum est, quod
HAERESIM Contagionis more serpentem, jamque
fibras, jamq; praecordia, jam & caput DIOECE-
SEOS depascentem, eliminaverint, inque finiti-
mos angulos represserint. Quod adeo luculentum,
eoq; perductum est, ut profecto non sit fas hodie
quemquam Haereticum CIVITATE NITRIENSI donari;
neque ulli admissum moram illic nectere, nisi
tantisper, idque in transitu: aut gemina sum-
mum Hebdomade Opificum Collegis, dum in-
terea de retinenda, vel mutanda sententia de-
liberent.

Verum, de Joannis Ernesti HARRACHII pro-
ximo DECESSORE, LADISLAO ADAMO, COMITE ER-
DÖDIO, pace tua ADVERSARIE plusculum. Nihil
autem dixerim de clarissima GENTE illius; nihil de
DOMO spectatissima, commodis, atque pompa, om-
nique apparatus splendore, ad voluptatem, & ma-
gnificentiam potiente; nihil de clarissimis Ami-
citiis, & Conjunctionibus; nihil de Dotibus elegan-
tissimis & peregrinis naturae gratiis; nihil de Di-
gnitate REGNI CANCELLARII, de LEGATIONE amplissi-
ma ad POLONAM REMPUBLICAM: Quippe pro

*Peculiaris
memoratio
Lad. Adamæ
ERDÖDII,
quæ proximū
Decessorē ha-
buit HAR-
RACHIUS
in Episcopa-
tu NITRI-
ENSI.*

eo, quod nunc exequendum suscipio, *omnis mihi Oratio est cum Virtutis, non cum Generis celebritate; cum praeclare gestis, non cum voluptate; cum labore, ac studio, non commoditate; cum religionis fervore, non cum DIGNITATE: cum iis denique, qui se Patriae, qui suis Civibus, qui Dioecesi illustrandae, qui laudi atque gloriae Numinis, qui proximorum salutis, & natos esse arbitrabantur, & se totos dederunt, sacraverunt.* (a)

(a) Cic. pro
Sex. Rosc.

Itaq; LADISLAUS ADAMUS ERDÖDIUS heic ROMAE imposita Litterarum Studiis (quae in HUNGARIA coeperat) coronide, SENIS, in ETRURIA, Numini in perpetuum sese devovit, Sacerdotio initiatus. In PATRIAM subinde redux, quum & claritate nascendi excelleret, & praesertim Doctrinae, modestiae, comitatis, probissimaeque indolis rara specimina ederet, CANONICORUM JAVARINENSIVM COLLEGIO est accensus. Praepositus postea Ecclesiae Sanctissimi Salvatoris de Papocio renunciatus.

Aliquanto post, explendescentibus ingenii, voluntatisque decoribus, acri contentione ad id, quod honestum est ac laudabile, connixis; quandoquidem per omnem vitam nihil aut faceret, aut diceret, aut sentiret, nisi quod pium, quodve consultum, illustre, ac decorum foret; ad EPISCOPATUM NITRIENSEM subvectus fuit. In quo solidos omnino triginta annos exigens, majora
gessit

gessit hercule! quam ut ego pro dignitate commemorare valeam, isto praesertim (quod ab exordio faceffo) rerum plurimarum compendio. Quae tum sane locupletius exequutus fueram, quum in Funere illius pro spectatissima dudum Concione dicebam. Atvero, cum & nostra interfit, tum coeptam quoq; ad rem, haud parum conferat; perstringam heic etiam quaepiam, aut multa immo leviter attingam. ECCLESIAM quocirca (Sponsam videlicet suam) substructionibus exquisitis, auro quaquaversum illito, picturisq; decentissimis a summo ad imum perornavit: tessellatis de marmore pavimentis constravit: ARAS, DIVORUMQUE Simulacra, & ipsos certe parietes rarissimo artis plasticae artificio perpolivit. Adeo (denique) splendide illam quantacumque est convestivit, ut ipsa profecto videatur, de qua dictum sit: *Astitit a dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate*. Ad cujus deinde latus (veteri submoto) Palatium magnificum, ac regale propemodum extulit: Coenaculis, Conclavibus, Tricliniis (& numerosis, & capacibus, urbanoque paratu illustribus) instruxit, decoravit. Turrim editam ac spatiosam, Statuis, pergulis, cancellisq; insignem reddidit: in eaque Bibliothecam lectissimis Codicibus divitem apparavit, conferfit. Quid postea? annuos Episcopales Reditus, tercentum (& quod excurrit) nummum au-

reum perpetuo proventu uberiores, industria sua reddidit: Possessiones Episcopales permultas, amplis commoditatibus usui SUCCESSORUM honestavit: Tempora simul (eis in locis) non exiguae Molis aut a fundamentis excitavit pleraque, aut magna instauratione innovavit. Quid praeterea? Nihil non egit, ut in Clerum suae DIOECESeos, adlegeret Juvenes, ingenio in primis, inculpatisque moribus praecipuos: quos antequam hujusmodi in sortem adsumeret, Peritorum acri experientiae subiciebat. Tum vero, gustum facturus, atque stimulos additurus, quo alii ROMAM commode proficiscerentur ad Litterarum Studia perhonorifice consummanda, com meatum large suppeditabat: Quo item alii in Sapientum confessu solemniter decertarent, ac solita Doctrinarum insignia consequerentur, & crebro, & copiose liberalitatem suam testatus fuit. Praecavit autem quam diligentissime, nequi Parochiis, Animarumque Divino pretio assertarum Procuratori praeficerentur, qui vitae integritate, qui sufficienti eruditione, qui praesenti ad res administrandas consilio haud pollerent. Non idcirco ad id muneris quemquam destinari sinebat, antequam de his omnibus periculum fecissent Viri deputati, atque studiosam experientiam instituisent. Inde CANONICORUM in COLLEGIUM haud unquam aliquem, aut rarissime ad-

scivit, nisi multo antea in *Vinea Domini* sudore irroratum, callosoq; labore perfunctum: Nec non consilii, dexteritatis, communisque existimationis, ac venerationis laude praestantem. Ecquid insuper? illud ad extremum, vigilantia & contentissima solitudine, nec non sua partim ac suorum auctoritate zeloque; partim adjumentis, & suppetiis aliunde accersitis, illud sane confecit quamdiu EPISCOPATUM gessit, quod (Urbe nobili) TERENTIO, ZOLNA item (opulenta Civitate) Pravorum Dogmatum Ministri ejecti, eliminati; praecisa omni etiam spe remigrandi. Quod firmum adeo ratumque est, ut si alicunde irreperere praesumant hodie, saxi impetantur, verberibus, praestationibus, atq; carceribus etiam, continuo multentur. Illud amplius: quod PUCHOVIVM (frequentissimum oppidum) atque errore usquequaque scatens, prorsus repurgatum sit, ne homine quidem illius Faecis reliquo. Illud maximae tandem atque incredibilis industriae, & perennis omnino FAMAE, ac sempiternae GLORIAE; quod videlicet, per id tempus, quo ipse *vigilabat* PASTOR *multum insomnis super Grege suo*, QUINQUAGINTA (pluraq;) MILLIA OVIVM PERDITARUM, & Haereticarum pravitatis scabie, ac impetigine infectarum, reducta, legitimoq; CHRISTI Gregi apposita, ac persanata fuerint. Quod equidem, tum in usitato ECCLESIAE incremento confectum OPUS, tum auro,

auro (sane) cedroque dignum, (Deum immortalem appello, univerforum, quae usquam geruntur conscium) haudquaquam ego commentitiae ad hunc locum attuli; verum in PUBLICAS DIOECESIOS LITTERAS relatum, ac per feriem repositum, paucis ab hinc annis ex ore VICARII id temporis GENERALIS accepi. Viri profecto, quemadmodum sempiterna digni memoria; ita permagno sui desiderio (etsi capulari in senecta) vita simul, & officio defuncti. Utpote, qui in PARTEM parandi maximi istius (cujus modo meminimus) emolumenti, diuturnus operarius accesserat; atque unicus ipse, facile quaterna animarum millia ab errore, ac defectione revocarat.

Confer jam ADVERSARIE luculentissimos hofce FRUCTUS NITRIENSIIUM antea EPISCOPORUM, cum illis JOANNIS ERNESTI HARRACHII nuper denati (qui nulli propemodum reipsa, quamlibet maximi in votis fuerint) confer inquam; atque tum, (nisi oculos non recludas) necesse est, ut videas, jam nihil superesse amplius, quod arripueris, quo vel tantillum adhuc inficiari queas, multum admodum, & inique sane palpatum te fuisse, cum diceres: *Episcopatum tanto diligentiae, consilii, omnisque Pontificiae Virtutis fructu, absens administravit, quantum nemo unquam praesens attulerat.*

Inde autem, en tandem supremum ac postremo,

mo ; en cumulatim confertimq; ante oculos tuos posita *incredibilia illa detrimenta , quae ex Litterarum inscitia Res Ecclesiastica capiat in Dioecesi , Civitateque NITRIENSI !* Ecce enormes Christiani Officii *per-versiones !* Ecce multos & perniciosos errores , qui ea de caussa *Evangelicam in Doctrinam irrepant !* Quandoquidem autem his infandis prorsus contraria in ECCLESIA NITRIENSI & fieri , & facta gesta que fuisse , nemo jam unus ambigere valeat ob luculentam adeo , uberemq; demonstrationem ; abolenda & expungenda proculdubio , atque commaculanda erunt verba tua , quibus initio funesti PANEGYRICI spondebas , *nihil te , nisi ad veritatem dicturum .* Enimvero , meridiano Sole clarius , ac lippis quoque evidentissimum est , te perplura dixisse , ac profudisse , nedum fide sublesta atque ancipiti , & vacillante ; sed falso etiam , sed comminiscendo , & affingendo . Idque haud equidem sine palmari injuria , haud sine contumelia praegrandi , haud sine direptione , ac latrocinio quodam Honoris & Existimationis tum inclytæ totius REGIONIS HUNGARIAE , cum etiam celebratae CIVITATIS NITRIENSIS ; ac denique istius nominis florentissimæ DIOECESIS , atq; PROVINCIÆ .

PERORATIO , sive
Epilogus
OPERIS ,
atque Confir-
matio supre-
ma A D.
VERSARII .

Quare , quum ad exitum nostra tum demum pertigerit VINDICATIO , si te reponendi boni nominis , si sarcientiæ alienæ FAMAE (quemadmodum pium quemque debet) tangit religio ; palinodiam

canas

canas oportet. Revoca proinde, & retracta. At retracta (interest) peridonea hacce, aut assimili FORMULA: *Quidquam ego (viri Nobiles, & Eruditi!) quidquam ego humani, idque non mediocre passus sum; sermonemque Vulgi, & opinionem imperitorum sequutus, longius a vero deflexi. Quam ob rem id fecerim, fere non invenio. Verum, jam & sentio, & confiteor, atque etiam palam facio, primum quidem, laudabiles omnino in Ecclesia Nitriensi, Civitateque ipsa, Scholas vigere: tum vero, illic sane illic, totisque praeterea celebratae HUNGARIAE REGIONIBUS, nedum non esse nullas Litteras, at frequentiores etiam: atque probam, utilem, egregiamque illarum tradendarum colendarumque teneri rationem. Ex quo Litterarum Cultu, mirum est, quantum emolumenti augmentique Res Ecclesiastica capiat, quam insigniter ac praeclare Christiani Officii munia plerumque impleantur: quam frequens, quam salutaris, quam nervosa, Evangelicae Doctrinae passim institutio fiat. Haec ego hunc ipsum ad modum se profecto habere, URBI, & ORBI declaro, notum facio, atque quibus valeo manifestationibus significationibus evulgo.*

Quod si quocirca resipiscenti hac ratione poenitere subeat, si taliter laesis cum HUNGARIS, ac mecum quoque in gratiam redis, ego te vicissim amplector, atque suavior. Sin consilia mea protervior aspernaris, age (per me licet)

quod

quod lubet; obnitere porro, scripturi sodes, vim si-
qua tibi etiamdum superat, in nos instaure; Polli-
ceor sane, teq; certum facio, sin minus me, HUNGA-
ROS (GENTILES MEOS) comparatos dubio procul, atq;
etiam expeditos, & omni tempore opperientes in-
venies, qui reprimant, qui retundant. Quippe qui-
bus non minus ad calamum tractandum, quam
ad stringendum gladii capulum, manus, animi-
que idonei, atque alacres. Ego vero in asserenda,
vindican daque PATRIA, quantum per remissio-
rem industriae contentionem, (qualem feriatis
Ruri diebus pro more adhiberi convenit) quan-
tum etiam pro mea mediocritate poteram, satis
praestitisse videor

CONCLU-
SIO par-
ticularis ip-
sius Autho-
ris circa suã
Personam.

Pro PATRIA dixisse iuvat, quod dicere possis;

Quidquid id est, dicet PATRIA cara, sat est.

*Quamobrem, nihil dico de meo ingenio, neque est
quod possim dicere: neque, si esset, dicerem. Aut
enim id mihi satis est, quod est de me opinionis,
quidquid est. Aut si istud parum est, ego majus
id commemorando facere non possum (a) Quid mul-
tis? isto saltem nobis EPIPHONEMATE jure (putem)
acclamemus:*

(a) Cic. in Qu.
Cæc. p. 36.

Ex Autore licet, nostro tenuique paratu,

Vix aliquid possit laudis habere LABOR;

Attamen eximium pretium feret, attamen amplum

Afferto ex PATRIAE (sumet) HONORE DECUS.

Quamquam si nihilominus novis deinceps

Conatibus pro hac ipsa carissima PATRIA vires
 contendi oportuerit, ingrattissimus omnium Mor-
 talium fuerim, si metu retrocedam, si in amo-
 re intepescam, si me subtraham; & non (con-
 tra) totum id quantum est, quo nunc valeo,
 atque interea comparavero, contentissime impen-
 dam. Tantopere namq; illam a me diligi sentio
 (quomodo sane a quovis ingenuo diligi eam oportet;
 quippe quae vitae usuram, & omne quod
 sumus, contulit) Tantopere inquam a me illam
 diligi sentio, *quod, si etiam mihi nullum aliud es-
 set officium, in omni vita reliquum, nisi ut adver-
 sus eam satis gratus judicaretur; tamen exiguum reli-
 quae vitae tempus non modo ad referendam, verum
 etiam ad commemorandam gratiam mihi relictum pu-
 tare.* (a)

(a) Cic. post
 Red. in Sen.
 p. 150.

EXPLICIT . RURI

PER . AUTUMNI . OTIUM . IN . HERNICIS

HAUD . LONGE . A . CUNABULIS

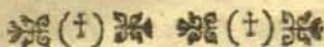
M. TUL. CIC. C. MAR. PLIN. PLAUTIQUE;

SEXT. DEC. CAL. NOV. XLII. SUPRA CIDIICC.

SEDENTE . B E N E D I C T O . X I V

OMNIS . PATRIAE . ET . OMNIUM . PATRE

OPT. MAX. LITTERATISSIMO

Pag.	Verf.	M E N D A	E M E N D A.
13	9	LITETRARUM	LITTERARUM
32	14	pluri	plurimum
40	9	tibi	ibi
48	25	igtur	igitur
—	28	JOANNAS	JOANNES
58	9	caepisti	coepisti
62	2	petigisse	pertigisse
—	24	propietates	proprietas
63	16	Isthic	Isthic
70	1	Super is	Superis
81	4	Discepl.	Discipl.
—	10	fuit ?	fuit.
—	25	pute	puta
94	24	quorum	quorsum
96	6	fugillare	fuggillare
103	24	Transubstantationis	Transubstantiationis
108	28	conferamos	conferamus
115	13	infectia	infectia
118	7	PHILOSOPHIA	PHILOSOPHIAE
125	3	plerafque	pleraque
136	8	ambitiosus	ambitiosius
138	7	aleri	alteri
139	18	FIDE	FIDE
153	12	desinita	definita
155	11	umbilium	umbilicum
169	9	SEPTEMURIIS	SEPTEMVIRIS
177	2	ADVERSARIAE	ADVERSARIE
178	15	pravo	parvo
189	8	regere	regerere
190	3	qua ve	quaeve
199	6	quae	qui
—	18	comminscendo	comminiscendo

